ధర్మప్రకాశిక.

DHARMA PRAKASIKA

Or

Light to right Conduct

By

N. A. Narasimha Acharya, B. A. L. T.
Headmaster
Govt. H. E. Training School,
Narasarowpet.

Rajya Rama Press, Narasarowpet.

1921.

 [*As.* 12.

ధర్మప్రకాశిక.

అభిప్రాయములు.

ఆర్యమహాశయా! తాము పంపిన తమయొక్క ధర్మప్రకాశిక అను హస్తమును, స్థాలీపులాకన్యాయమునఁజూచితిని ఇయ్యది, ప్రసిద్ధములగు పురాణములలోని సత్కథలలోని ధర్మసారము చేనిండి, భరతఖండవాసులగు నాంధ్రవిద్యార్థుల కెంతయు, ధర్మోపదేశకమయి, మాతృభాషాభివర్ధకమయి, వ్యాసరచనానుకూలమయి, మృదుమధురమగు వచనశైలిచేఁ బ్రకాశించుచున్నది. మఱియు నాంధ్రపురాణములలోని పద్యములచ్చటచ్చటకలిగి, వానిలోనివిషయమే, వచనరూపమున వ్రాయఁబడియుంటచే, ఒక్కపద్యమును జ్ఞప్తిలోనుంచికొన్నచో, బాలునకుఁ గథయంతయుఁ బూర్తిగ జ్ఞప్తిలోనుండి, వ్యాసమును వ్రాయుట కెంతయును యుక్తమనుటకు నిస్సంశయము. కావున, ఆంధ్రభాషాదూరులగు ప్రకృతకాలపు స్కూలుఫైనలువిద్యార్థులకు సైతము, పఠనీయవచనగ్రంధముగ శ్రీప్రభుత్వమువారు ఇట్టిగ్రంధముల నంగీకరించినచో, ఆంధ్రదేశమునకు బహూపకారమని నానిశ్చయాభిప్రాయము.

28-10-1921

ఇట్లు, సుజనవిధేయుఁడు
కాశీకృష్ణాచార్యులు
శతావధాని,
సంస్కృతప్రధానోపాధ్యాయుఁడు
టౌనుహైస్కూలు
గుంటూరు.

ధర్మప్రకాశిక

ఇది

సెకండరీస్కూలు 4, 5, 6 ఫారములకును,

ట్రైనింగుస్కూళ్లకును, ఉపయోగ

పడునట్లుగా

నర్సారావుపేట హైయ్యరుగ్రేడు ట్రైనింగుస్కూలు

హెడ్డుమాస్టరుగారు

యన్. ఏ. నరసింహాచార్యులు

బి. ఏ. యల్. టి

గారిచే రచింపబడినది.

మొదటికూర్పు

రాజ్యరమా ప్రెస్,

నర్సరావుపేట.

1921.

  [వెల 12 అణాలు.

పీఠిక.

బాలురకు నీతివిద్య నేర్పుటకు కథలెంత ప్రయోజనకరములని తలంచి యెల్లదేశముల వారును ఆయా దేశభాషల నీతికథాపుస్తకములు వ్రాయుచుండుట యెంతయు ననుజనమైన విషయమని మనకుఁ దెలిసినదియే. ధర్మములును నీతులును కథాసందర్భములను బట్టియే విస్పష్టమై మనంబున నాటును గాని, ప్రత్యేకముగా వానిం గూర్చి ప్రసంగించుట చేనవి సుబోధము గాకుండుటయేగాక, వానిననుష్ఠానమునకుఁ దెచ్చుట మిక్కిలి యరిదియైయుండును.

మనదేశములో మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కిన పూర్వరాజుల చరిత్రములను గురించినవి స్థిరముగా దెలుపు రామాయణ మహాభారతాది గ్రంథములలో ననేక విధములైన ధర్మములును నీతులును నేర్పఁదగినట్టి కథలు, చరిత్రములు, ఉపాఖ్యానములు, సంవాదములు మొదలైనవి విశేషముగాఁ గలవు. వేయేల? నీతిమార్గోపదేశమునకును, బహువిధధర్మప్రవృత్తిప్రకారనిర్ణయమునకును రామాయణ భారత భాగవతాదులవంటి గ్రంథములు ప్రపంచములో నేదేశమునందును లేవని మనము నిష్కర్షగా నుడువవచ్చును.

మహాత్ములగు నన్నయాది సత్కవులు పైన చెప్పిన గ్రంథముల ననువదించి, యాంధ్రజనులకు మహోపకారము గావించియున్నారు గాని, ప్రస్తుతము దేశమున నాంగ్లేయభాషావ్యాపకత్వ ప్రభావము చేతను, కేవలమైహిక సుఖైకప్రధానమైన పాశ్చాత్యనాగరికతాసంపర్కము చేతను, విద్యార్థులగు బాలురకు నాంధ్రభాషాజ్ఞానమును, భాషపై యాదరమును, పురాణేతిహాసములందుఁ బరిచయమును విశేషముగాఁ దగ్గిపోవుచుండుటను జూడ, మిక్కిలి శోచనీయమై యున్నది. దేశముయొక్క పూర్వస్థితియు, పూర్వరాజవర్యుల చరిత్రమును, పూర్వాచారపద్ధతులును, పూర్వులాచరించి చూపిన జాతీయమైన ధర్మక్రమములును, ఆర్యోత్తములనఁదగు నుత్తమ స్త్రీపురుషు లేయే వేళల

యుం దయేవిశేషముగా నిర్వచింపఁబడినవియు బాలురకుఁ దెలిసిన ప్పుడే వారు పెద్దవారైనప్పుడు తమజాతీయగుణములను ధర్మములను వదలక పూర్వులవలె ధర్మపరులై యున్నతికెక్కుటకుఁ బ్రయత్నము చేయఁగలరు. అప్పుడే నిజముగ దేశోన్నతికిఁ గారణమేర్పడును.

స్వజాతీయగుణ ధర్మజ్ఞానయును, ధర్మాధర్మవివేకస్ఫురణమును గల్గుటకు "శ్రుతిస్మృతులవలన శ్రోత్రియులకు" ననుకీర్తిగాంచు పురాణేతిహాస సనాతనశాస్త్రములు మాత్రమే యున్నవిగనుక, వానిలోనుండి కొన్ని సారవంతములైన కథలను చరిత్రములను సులభశైలితో సంగ్రహించి వ్రాసి కూర్చి "ధర్మపత్రికావళి" యను పేరిటి పుస్తకము విద్యార్థులైన బాలురకు కీయుటకుఁ దలఁచితిని. అందందు శ్రోత్రరమ్యములైనవియు సుస్ఫూర్తిగల్గినవియు, నవశ్యముగా జ్ఞాపకములోనుంచుకొనుటకు దగినట్టివియునైన పద్యములు కొన్ని సందర్భములకనుగుణముగాఁ జేర్చియున్నాను.

బాలబాలికలీపుస్తకమును జదువుటచే బలు తెలుఁగు లయిన ధర్మవిశేషము తెలుఁగుటయేగాక యాంధ్రభాషాజ్ఞానమును భాషపై నభిరుచియునుగల్గి పెద్దవారైనప్పుడు, మంచి రచనలయందుఁ బ్రీతి గల్గి స్వయముగా భారతాది సద్గ్రంథములనుజదివి నైహికాముష్మిక సుఖములను బొందఁగలరని నమ్ముచున్నాను.

ఇందలి కథలు సనాతనములైన యార్యుల ధర్మవిశేషములను విస్తారముగాఁ దెల్పునట్టివి కనుక సర్వమతస్థులకు సమ్మతమై యుండునట్టివి యేయని నేను వేఱుగాఁ జెప్పనక్కరలేదు. ఆర్యధర్మోపాసకులైన మహనీయులీపుస్తకమును బాలబాలికలచేఁ జదివించి నాయుద్యమమును సఫలంబు జేయుదురుగాక,

నరసరావుపేట
12-11-1920

యస్. ఎ. నరసింహాచార్యులు.
Head Master, Government Higher Elementary Training School, Narasaraopet.

ధర్మప్రకాశిక.

విషయసూచిక. పుట.

ధర్మప్రకాశిక.

I ముఖ్యములైన ఆర్యధర్మము లెవ్వి?

[1] యమధర్మరాజునకు సావిత్రి యార్యధర్మములిట్టివియని యుపదేశించుట.

పూర్వము మద్రదేశాధీశ్వరుండైన యశ్వపతియను రాజకూతురు సావిత్రియనునది, తన భర్తయగు సత్యవంతునితో నొక్క నాడు సమిత్కుశఫలాదులు తెచ్చుటకై వనంబునకుఁ బయలు వెడలెను. తన పురుషునకా దినము మరణము సంభవించునని ముందుగా నారద మహామునిచే నెఱిఁగినదగుటచే, నా పతివ్రతాతిలకము సత్యవంతునకేమి యాపదగలుగునోయని మిక్కిలిజాగ్రతతో నుండెను. సత్యవంతుఁడు వనంబులోని మధురములైన ఫలములుగోయుచు, గరిసెయనింఢించి దానినొక్కచోట బెట్టి, చేతిగొడ్డలిచేఁ గాష్ఠదళనంబు జేయుచుండెను. అందుచేనతఁ డత్యంతశ్రమను బొందినవాఁడై నిట్టూర్పులునిగుడ భార్యంగనుంగొని, "అంగనామణీ! నాశరీరము స్వాధీనము దప్పియున్నది. మనము దూలిపోవుచున్నది. తలనొప్పియధికమైయున్నది. నిలువలేను నీతొడలపైఁ గొంతసేపు శయనించెద," నని దానియంకతలంబున శయనించియొడలుమఱచి నిద్రించినవాఁడువలెనుండెను.

అప్పుడు సావిత్రి తనయెదుట రక్తలోచనుండును, నీలదేహుండును, ఘోరాకారుఁడును పాశహస్తుఁడును నగుదివ్యపురుషుఁడొక్కఁడు సత్వరంబుగా వచ్చుటను జూచి, భయపడి చేతులు మోడ్చుకొని, "అయ్యా! నీవెవ్వఁడవు ఏమికారణంబున నెయ్యది సేయం దలంచి యిందులకు వచ్చితి" యనిన నాతఁడిట్లనియెను. "అమ్మా! నే

ను సమస్తజీవరాసుల ప్రాణంబులహరించు యముండను. నీపాతివ్రత్యమహిమచే నీవునన్నుం గంటివి. ఇతరులకుం గనబడువాఁడను గాను. నేఁటితో నీపురుషుని కాయువుతీరెను. అతిడుపుణ్యపురుషుఁ డగుటచే వానింగొనిపోవ నాభటులనంపక, నేనేస్వయముగా వచ్చితిని" అని చెప్పుచు, తనచేతి పాశములచే సత్యవంతుని ప్రాణంబునిస్సి ఝంరూపముననున్న వానింబట్టికొని దక్షిణదిక్కుమొగనై వెడలెను.

సావిత్రి తనప్రియుని మృతశరీరమును నొక్కచోట నునిచి, యమునివెంటఁబోవుచుండెను. దానింగని యముఁడు "తల్లీ! నీవేలవచ్చెదవు నిలువుము. ఇకమీఁది మార్గములు మనుష్యులు రాఁగూడనట్టివి" యనిన. సావిత్రియిట్లనియె. "ఆర్యవర్యా! ధర్మిల నువిడిచిపోవుట స్త్రీలకు ధర్మముగాదు. నేను పతిభక్తిగలదానను. నాథునివిడిచిపోవనొల్లను పతియనుగమనంబె నాతికిధర్మము. నాకు శరీరాయాస మించుకయైన లేదు. నన్నడ్డగింపకుండుము. నీవుధర్మదేవతవు. నీవెఱుంగనియార్యధర్మములు లేవు. ఐనను జెప్పెదన వధరింపుము. ఆర్యులగు మహాత్ములు. పరులకు హింస గావింపరు. ఆశ్రితులం బోషింతురు. దీనులపైఁ గరుణఁజూపుదురు. ఇతరులాచరించు ధర్మమునకు విరోధముగావింపరు. అట్టిపుణ్యాత్ములైనవారిదర్శనంబు చేమాత్రము సకలపాపంబులుతొలగును. ఎల్ల మేలును గలుగును. సజ్జనులలో నెల్ల కడునధికుఁ డగునిన్ను సందర్శించి, పరమ శుభంబులం బడయక నేను సామాన్యజనములవలె నూరక యెట్లుపోఁగలను. దేవోత్తమా! నాపైఁగరుణింపుము.

" ఎడపక వాఙ్మనఃక్రియల వేరికి హింసయొనర్పఁబూనరె
య్యెడలను దీనులంగరుణయేర్పడఁబ్రోవఁగఁజూతురిచ్చఁజో

గడమవడంగ నీకెదిరికాంక్షితముల్ తుదిముట్టఁదీర్తురె
క్కడుమదిఁగూర్తురాశ్రితులకెవ్విను మిన్నియునార్యధర్మముల్"
అనియిట్లు బహుప్రకారంబుల నార్యధర్మములలో మే
టియైనవానినెత్తిచెప్పి, ధర్మదేవతను స్తుతించి, సావిత్రి తనభ
ర్తప్రాణంబులిమ్మని వేఁడుకొనఁగా, నమ్మహాపురుషుఁడు, సావి
త్రియొక్క పతిభక్తికిని, ధర్మనిత్యతకును, చాతుర్యమునకును,
సుగుణంబులకును మెచ్చి, కరుణించి, సత్యవంతుని పునర్జీవి
తునిగాఁ జేసియిచ్చుటయేగాక, యంతకుముందు సావిత్రి కో
రినట్టివరంబులెల్ల యిచ్చి, తననివాసమునకుఁ జనియెను. అప్పతి
వ్రతయు సంతోషంబుతో భర్తనువెంటఁబెట్టుకొని యిల్లుచే
రెను.

2 ధర్మవ్యాధుఁడు కౌశికునకుఁజెప్పిన శిష్టాచారములు.

మిథిలానగరమున జితేంద్రియుఁడును, సత్యవాదియు, మా
తాపితృభక్తుండునునైన ధర్మవ్యాధుఁడను కిరాతుఁడు వసిం
చుచుండెను. అతఁడు హీనజాతిలోజనించి మృగమాంసముల
ను విక్రయించి జీవించువాఁడైనను, సకల ధర్మముల నెఱిఁ
గినవాఁడగుటచే, వానియొకకొక్కనాడు, కౌశికుండను పేరుఁగ
ల బ్రాహ్మణుఁడువచ్చి "అయ్యా! నీవు ధర్మముల నెఱిఁగిన
వాఁడవనిజనులు చెప్పవిని, నీచేఁగొన్ని సందేహములు విశదము
గాఁ దెలుసుకొనవలయుననివచ్చితిని, జీవహింస చేయుచుఁ బ్ర
తుకుటనీకు ధర్మమగునా? నీవుచేయు ఘోరకర్మమునకు
నేను మిక్కిలి దుఃఖించుచున్నాను" అనియెను.
వానికావేటకాఁడిట్లనియె "విప్రవరా! బ్రాహ్మణులకు

దపస్సును వేదాధ్యయనమును, రాజులకు దేశపాలనంబును, వైశ్యులకు వర్తక పశుపాలనాది కర్మములను. శూద్రులకు సేవయు, నిట్లు ధర్మములగునో యట్లినాకు మృగమాంసాజీవనము ధర్మమగును. వంశక్రమాగతమైన యట్టికులధర్మమును విడుచుట యెవ్వరికిఁదగదు. ఈదేశమును పాలించు జనకమహారాజు వర్ణాశ్రమధర్మములమీఁదనడచువారిని, దనపుత్రులనైనను దండించును. నాకులధర్మము హీనమైనను దాని నేవిడుచుట పాపకృత్యమగును. నేనుహీనజాతిలోజనించినవాఁడనయినను నావిధంబంతయు వినుము. నేనుజంతువులఁజంపను ఒరులు తెచ్చినమాంసమునుస్వల్పలాభమునకునమ్మి ధనము చేజీవింతును. నేను మాంసమునమలను. తల్లిదండ్రులను దైవముగాఁగొనియాసి పూజింతును.సత్యంబుపలుకుదును. నను నేను పొగడికొనను. పరులనునిందింపను. పరస్త్రీలఁగోరను ఒరులసొమ్మునకాసపడను. అయ్యా! నీవడుగుటంజేసి నావిషయమైయింత చెప్పవలసివచ్చెను. లోకములో మనుష్యులు శిష్టాచారము లెట్టివియని యెఱిఁగి యవ్విధముగా నడచుటయే శ్రేయస్కరము.

కౌశికుఁడతని చరిత్రకద్భుతంబంది "మహాత్మా' నీవు కర్మధర్మమూర్తివి. నీవిధంబెఱుఁగక పలికితి. శిష్టాచారంబులెట్టివి? వానినాకుఁజెప్పు" మనియడుగ, ధర్మవ్యాధుఁడిట్లనియె "దానసత్యతపోయజ్ఞములను జేయుటయు, కామము, క్రోధము, లోభము, మొదలగు దుర్గుణంబుల వదలుటయు, గురువులను సేవించుటయు, వేదములం జదువుటయు, డాంబికత్వములేక తనకుదొరికిన ధన వస్తు సముదాయముచే సంతృ

స్తినొందుటయు, నాస్తికులు, దుర్జనులు మొదలగువారితోఁ జే
రకుండుటయు, మితహితోక్తులను బలుకుటయు, ఆశ్రితులను మి
త్రులను గాపాడుటయును, శిష్టజనుల చరితంబులని పెద్దలు చె
ప్పుదురు. శిష్టాచారంబుల నెఱిఁగినడుచువారలకు నంతఃకరణ శు
ద్ధియు, విమలజ్ఞానంబును గలుగును. దానిచే వారుహింసావిదూ
రులై పుణ్యలోకంబులను బొందియానందింతురు"

కౌశికుఁడంత ధర్మవ్యాధుని యెడ సెలవు గైకొని తనపు
రంబునకుఁ బోయి, తల్లిదండ్రులకును గురువులకును శుశ్రూషను
జేసి శిష్టాచారక్రమము తప్పక సంచరించుచు, కాలక్రమంబున
పరమజ్ఞాన భరితుండై వెలుగుచుండెను.

---

3 సత్యమునకంటె మించిన ధర్మము లేదని శకుంతల దుష్యంతున కెఱిఁగించుట

పూర్వము కణ్వమహాముని యాశ్రమమున శకుంతల
యను కన్యకామణి పెరుగుచుండెను. అదినిజముగా మునికన్య
గాదు. రాజర్షులలోనుత్తముఁడైన విశ్వామిత్రునకును, దేవవేశ్య
లలోనుత్తమురాలగు మేనకకును, జన్మించి శిశువుగా నుండున
ప్పుడే తల్లి దండ్రులచే విడువబడి, యొకనదీతీరమున బక్షులచేఁ
గాపాడబడుచుండెను. కణ్వమహర్షి దానింజూచి యధికప్రీతితోఁ
దనయాశ్రమంబునకుఁ దెచ్చి, శకుంతములచే రక్షింపబడుచుండి
నదికావున, శకుంతలయను పేరిడి దాని నత్యంత గౌరవంబుగా
బెంచుటచే, నక్కన్యకణ్వమహాముని కూతురయ్యెను. కొంత కా
లమునకది రూపలావణ్యసౌందర్యాతిశయంబుల నొప్పుచువివా
హమునకుసిద్ధమైయుండెను.

ఇట్లుండఁగా నొక్కనాఁడు హస్తినాపురంబేలు దుష్యంతుఁడను రాజు, వేఁటాడుటయందు కోరికఁ గలవాఁడై, మునియాశ్రమమునకు సమీపముగా నుండు భూములలోఁ దిరుగుచు, బడలిక చెందియు, తృషాకులితుఁడై, కణ్వమహర్షి యాశ్రమంబున విశ్రమించిపోవఁ దలంచి, యందుల కేతెంచెను. అప్పుడు మునియింటిలో లేదు. శకుంతల రాజునకు నర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చి తినుటకు మధురంబులైన ఫలంబు లొసఁగి "మహాప్రభూ! ఇప్పుడే తండ్రిగారు కుశంబులు దేర నడవికిఁ బోయిరి. వారు వచ్చినతోడనే మీకుఁ దగిన మర్యాదలు సల్పుదురు కొంతసేపు కూర్చుండు"డనియె. దుష్యంతుఁడు సర్వాంగసుందరియైన యక్కన్యకం జూచి, దానివినయంబునకును, మృదుమధురవాక్యంబులకును సంతోషించి, యది చెప్పఁగా దానిజన్మవృత్తాంతమంతయు నెఱిఁగి "తరుణీమణీ! నీవు కణ్వమహాముని కూఁతురుగా నుండుట నాకు ముందే తోఁచెను. ఇప్పుడు నీవు రాజకన్యకయగుట నీవ నెఱిఁగించితి. నిన్ను నేను వివాహమాడుట కేమి యాటంక మున్నది? ఓలతాంగీ! నీవు వనంబులో నుండనేల? నీ చక్కఁదనమునకీ నారచీరలును, మునిపల్లెలో వాసమును దగునా? నన్ను వివాహము చేసుకొని నాకు బట్టపుదేవివైయుండి నాతో రాజ్యసుఖము లనుభవింపు" మనియెను.

శకుంతల సిగ్గుపొపునఁ దలవంచుకొని నీకు నాపైనను రాగము గలదేని, తండ్రియగు కణ్వమహర్షి నడుగుమని చెప్పెను. రాజు, శకుంతల కప్పుడు క్షత్రియులకు గాంధర్వవివాహము ధర్మమనియు, దానికిఁ దల్లిదండ్రులయనుమతి యక్కఱలేదనియు, వివరించి చెప్పి దాని నొడంబఱచి, దానికిం బ్రియంబుగా, నావలన నీకుదయించు పుత్త్రునకుఁ బట్టంబుగట్టెదనని చెప్పి, గాంధర్వవిధి

చొప్పునఁ బెండిలియై "నాప్రాణనాయకీ! నీవు దుఃఖపడకుండుము. నాపురంబునకు నిన్నుఁ దోడ్కొని వచ్చుటకు మంత్రివర్గంబును బంపించెద" నని చెప్పి తనపురంబునకుఁ జనియెను.

అంతఁ గొంత సేపటికిఁ గణ్వుఁడు విచ్చేసి లజ్జచే నాననంబు వాంచికొనియున్న కూతుం జూచి, తన దివ్యజ్ఞానదృష్టిచే సర్వంబు నెఱింగి "అమ్మా! నీకులగోత్రములకుఁ దగిన పతిని నీవు వరించితివి. దానికిఁ దగినట్లు నీవు గర్భము గలిగియున్నది. సకల భూభారమును వహింపసమర్థుఁడైన కొడుకు నీగర్భంబులో నున్నవాఁడని చెప్పి, యెప్పటియట్ల శకుంతలను మక్కువతోఁ బెంచుచుండెను.

కొంత కాలమునకు శకుంతలాదేవికి భరతుఁడను పుత్త్రుఁ డుదయించెను. ఆ శిశువునకు జాతకర్మాది సంస్కారములు మునివరుండు చేసెను. బాలుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుఁడగుచు సద్గుణములకెల్ల నిధియై యుండి యాశ్రమవాసుల కెల్ల సంతోషము గలుగఁజేయువాఁడయ్యెను.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు కణ్వమునివరుఁడు కూతుం జూచి "తల్లీ! పుట్టినయింటిలో విశేషకాలము స్త్రీలుండరాదు. నీపుత్త్రునిం దోడ్కొని నీపతికడకుఁ బోవలయును. నీవెంట శిష్యులం గొందఱ నంపెద. ప్రయాణమగు" మని చెప్పి, శిష్యులతో దాని ననిచి పుచ్చెను.

శకుంతల దౌష్యంతిని దోడ్కొని, సకల మంత్రి పురోహిత ప్రధాన పౌరజన పరివృతుఁడై యున్న దుష్యంతుం గనుంగొని, గురునాశ్రమమునందా మున్ను పతివలనఁ గనిన యాదరణమును, గరుణయు, ననురాగంబును గానక, శంకించి దుఃఖితయై, తన మనస్సులో "అయ్యో! యీరాజు నన్ను మఱచెనో? లేక యెఱిగియున

న్నుపేక్షింప దలచెనో?, యనివిచారించి యాతనితోనిట్లనియె “జననాథా! వేటనెపమునఁగణ్వాశ్రమమునకువచ్చినాకిచ్చినవర ములందదలంపవలయు. బాలార్కతేజుఁడైన యిబ్బాలుఁడు నీకొ డుకుసుమ్ము వీనిని యువరాజుగాఁనభిషేకమొనరింపుము”.

రాజామాటలువిని యేమియు నెఱుగనివానివలె, “ఓ నెఱుఁగనిన్ను, నీవెక్కడిదానవు? ఏలయనుచితంబులాడెదు? త్వ రగానిందుండి వెడలిపొమ్ము,, అనికోపంబుతోఁ గన్నులెఱ్ఱజేసు కొనిపలికెను. శకుంతలకప్పుడు కోపంబును శోకంబును నొ క్కటగలుగ, కొంతసేపు ఱెప్పపడక యుండి, తనకుదానయుపశ మించుకొని, మహారాజుం జూచి, „నాథా! నన్నెఱుఁగకుం డ గాంధర్వవిధిం బెండిలియై యిప్పుడు నీవెవ్వరిదానవోయనుట నీకుధర్మమగునా? మనుష్యులెంతరహస్యముగా నొక్కకార్యము ను జేసినను దానికి దినంబును, రాత్రియును పంచమహాభూతము లును, సూర్యచంద్రాదులును, సాక్షులైయుందురుగదా”

చ॥ విమలయశోనిధీపురుష వృత్తమెఱుఁగుచునుండుజూవె వే
దములునుబంచభూతములుధర్మవుసంధ్యయునంతరాత్మయుః
యముఁడునుజంద్రసూర్యులుసహంబునురాత్రియునన్మహాపదా
ర్థములివియుండఁగానరుడు దక్కనసేర్చునెతమ్ముమ్రుచ్చిలన్॥

కావున నొరులెఱుఁగరనితలఁచుట మూఢత్వమగును. అది యునుంగాక, ప్రజాపతియు గుణవతియు ననువ్రతియు నైనభా ర్యనువదలుటపతికిధర్మముకాదు. సద్గుణంబులకెల్ల పెన్నిధియైయు న్న యిక్కుమారునిపైనీకాగ్రహమేల? నాడుకణ్వాశ్రమమునఁ గొడుకునకుఁ బట్టంబుగట్టెదనని నుడివి, నేఁడు సత్యమార్గము నుం డితొలగవచ్చునా? అయ్యో! “సత్యంనాస్తి పరోధర్మః” యం

దురు. అశ్వమేధయాగములు వేయి చేయుటయును సర్వతీర్థం
బులను సేవించుటయును, సర్వవేదంబులం జదువుటయును స
త్యమునకుసరిగావని పెద్దలుచెప్పుదురు. ధర్మజ్ఞులైనమునులు ధ
ర్మములకెల్ల సత్యంబపెద్దయందురు.

చ॥ నుతజలపూరితంబులగు నూతులు నూఱిటికంటెసూనృత
వ్రతయొకబావిమేలు, మఱిబావులు నూఱిటికంటెనొక్కస
త్క్రతువదిమేలు, తత్క్రతుశతంబునకంటెసుతుండుమేలు,త
త్సుతశతకంబుకంటెనొకసూనృతవాక్యముమేలుచూడఁగన్॥

కావున నాథా! సత్యమార్గము తప్పరాదు. నాపైఁగరుణింపుము. నీకొడుకు నెత్తికొని గారవింపుము." అనియెను.

దుష్యంతుండు మఱియు మూర్ఖుండై శకుంతలను స్త్రీలసత్యవాదినులని దూషించి పొమ్మనఁగా, నప్పుడాకాశవాణి సభాసదులెల్లవిన, శకుంతలయొక్క పల్కులు నిజమని తెలియఁజెప్పెను. దుష్యంతుఁడప్పుడు సభ్యులంజూచి తానుముందు లోకాపవాదభీతిచే శకుంతలను నెఱుఁగనని చెప్పితినని నుడివి, భార్యను పరమప్రీతితో నాదరించి భరతునకు యువరాజ్యపట్టాభిషేకము గావించెను.

—:O:—

4 శరణాగత రక్షణము శ్రేష్ఠమైనధర్మమని భీష్ముడు ధర్మరాజునకెఱింగించుట.

పాపాత్ముఁడగుబోయయొక్కఁడు పక్షులవధియించి, తినియు వానినమ్మికొనియు జీవించుచుండెను. ఒకనాఁడతఁడు తగినసాధనములతోఁ బక్షులం బట్టుటకై మహారణ్యమార్గముగాఁ బోవు

చుండఁగఁ బెనువానతోఁ గూడినగాలి భయంకరముగా వీచెను. దానికతఁడు భయపడి, యొకమఱ్ఱిచెట్టుక్రింద చలిచే వణఁకుచుఁ గూరుండియుండెను. రాత్రియగుటచే నెందును గదలనేరక యా కలిచే బాధపడుచున్నయానరాధముఁడు, చెట్టువంక జూచి, "ఇం దలిభూతముల నాశ్రయించెదను. చలినుండి నన్నెవ్వరైన గాపాడరా?" యనిభక్తితోఁ బలికెను.

అప్పుడమ్మహీరుహంబు కోటరంబులో వసించు కపోతము కొకటి తనభార్య మేఁతకుఁబోయిరాక తడయుటకు శోకించి, "అయ్యో! నాప్రియురాలింక రామికి కారణమేమి? ఏమయ్యెనో? ఈవానలోఁజిక్కి మృతినొందెనో" యని విచారించుచుండ, నబ్బోయవలలో నంతకుముందు చిక్కువడిన యాఁడుపావురము, భర్తకుఁదన దురవస్థ నెఱింగించి చింతింపవలదనియు, విధిబలవంతమైనదనియు, బోయశత్రువైనను, వాఁడుశరణంబు వేడినవాఁడు కనుక వానిముందుగా రక్షింపవలయుననియు హితోపదేశముచేసెను.

మగపావురమప్పుడు లుబ్ధకుంజూచి, "అన్నా! నీవుడస్సియున్నావు. మాయింటికతిథివై వచ్చితివి. నీయిష్టమెఱింగింపుము. నీకాతిథ్యము చేయకుండుట ధర్మమగునా," యనెను. బోయ తానప్పుడు దుస్సహశీతార్తుఁడై యుండుటను జెప్పఁగా నావిహంగము రయంబుగా నచ్చటి పుల్లలెల్లముక్కునఁగొనివచ్చి, సమీపముననుండు పల్లియలోనుండి కొఱవియొకటి తెచ్చి, పుల్లపోగును మండునట్లుచేసి, బోయను నిప్పులో మేనుఁగాచికొనుటకు లెమ్మని చెప్పెను. అప్పుడు వాఁడు గువ్వ నంతోషించి తన్నుఁజూచుచుండఁగా నొడలు కాచికొని చలిబాధ తొలఁగునట్లు చేసికొనె

ను. అంత వానికాఁకలియగుటయుఁ దనకాహారము దెచ్చిపెట్టుమని పక్షిని వేఁడెను, అది చేయనుపాయమెఱుఁగక ఖగమప్పుడు వగచి బోయతో, "అయ్యా! పక్షులైన మాకుఁ బ్రదుకన నొక్కటి కలదా? ఏమి దొరకినను దాని భుజించి మా యాఁకలిఁ దీర్చుకొందుము. మనుష్యులకట్లు చేయవచ్చునా? నీవు డస్సియున్నావు. నీకాతిథ్యము చేయవలయును. నా శరీరంబును నీకాహారమై యిచ్చెద" నని యగ్నివలగొని దానిలోఁ బడి చచ్చెను.

దానిఁ జూచి బోయ విస్మయమును విషాదమును గదుర "ఆహా! ఈ పులుఁగిట్లు నాకై తన శరీరమిచ్చెనా! ఏమి దీని ధర్మచింత! మహాపాపాత్ముఁడ ననియు, శత్రువనియు, నెంచక, వంచన లేక తనమేను నా కొఱ గానిచ్చెనుగదా! ఈ పక్షి నాకు గురువై జ్ఞానోపదేశము చేసెను ఇఁక నేను నా క్రూరచరిత్రము విడిచి ప్రవర్తించెద" నని మనంబున వైరాగ్యమును శాంతియును బొడమ, వలలోనున్న పక్షులనెల్ల విడిచి, తన చేతనున్న పక్షినిహతిసాధనములనెల్లనందే పడవైచి, యచ్చోటును బాసిపోయెను.

అంతనా కపోతి పతిమరణమునకు వగచి తాను ననలమును జొచ్చి మృతినొంది భర్తం గలిసెను. దివ్యరత్నఖచితమైన విమానము నెక్కి కపోతంబును గపోతియు, దివ్యరూపములు ధరియించి దేవతాపరివేష్టులై పోవుచుండుటను జూచి, పుణ్యవర్తనుఁడైన బోయ యప్పుడాశ్చర్యపడి, తానునట్లగుదు ననుచు నొక్కచోట దవానలంబు దరిసి వనమెల్ల ముట్టి కాల్చుచుండఁగా, నా యనలంబులోఁ జొచ్చి, యొడలు దొరఁగి దేవత్వంబు నొందెను.

కావున "ధర్మనందనా! శరణాగత రక్షణము యొక్క

మేలిమినిజూచితివా? శరణు సొచ్చినవారిని రక్షింపకుండుట కంటెఁ బాపముండులేదు. అప్పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తమును లేదు"

క॥ శరణంబనివచ్చిన భీ
కరశత్రువునైనఁబ్రీతిఁగావఁగవలయున్
కరుణాపరులతెఱంగిది
మరవుగసరిగావ్రదీనికేధర్మంబుల్॥

---

5 పరోపకారమే పరమధర్మమని శివుఁడు
పార్వతీదేవికి బోధించుట.

తొల్లి దేవతలును, రాక్షసులును, అమృతము సంపాదించుటకై మంధరపర్వతమును గవ్వముగాఁజేసి, వాసుకి యను పామును దాఁడుగా నుపయోగించి పాలసముద్రమును మథించుటకారంభించిరి. ఆనగమును సముద్రములో మునుఁగకుండునట్లు విష్ణుదేవుడు కూర్మరూపుడై జలములోనుండి తనవీపునఁబట్టియెత్తెను. రాక్షసులు తలవైపును, దేవతలు తోఁకవైపును వాసుకింబట్టి,ప్రమోదంబున భూధరంబును క్షీరవార్ధిలోగిరగిరం దిరుగునట్లు చేయఁగా, నప్పుడు దైవయోగంబున హాలాహల మను పేరుగల విషముజనించెను. ఆవిషాగ్నిచేఁ గొందఱు దేవదానవులు మడిసిరి. కొందఱు భయపడి పాఱిపోయిరి. అంతేకాక లోకములకెల్లను మహోపద్రవంబు గలిగెను.

అప్పుడు కొందఱు నిలింపులు గుంపులై కూడి బ్రహ్మదేవుని యొద్దకుఁబోయి మొఱలిడఁగా, నా చతుర్ముఖదేవుఁడు వా

రలందోడ్కొని మహాదేవుండైన పరమ శివుని సమ్ముఖమునకుఁ బోయి, లోకంబులకైన యుపద్రవంబును విన్నవించి, విషంబు వలనిబాధతొలఁగు నుపాయంబు జేయవలయునని ప్రార్థించెను. మహాదేవుఁడప్పుడు తనప్రియసతియైన పార్వతిఁజూచి," మగువా! జగములకైన కష్టమునఁజూచితివా? విషము వేఁడిమిచేజగములెల్ల చారాచరమైన ప్రాణి జాతముతో నాశమగుచున్నవట నేను ప్రభువై యుండి లోకరక్షణము చేయకుండుట ధర్మమగునా? పరహితము సేయుటకంటెను ధర్మమింకొకటి శ్రేష్ఠమైనది కలదా?

క॥ ప్రాణేచ్ఛ నచ్చివొచ్చిన
ప్రాణులరక్షింపవలయుఁ బ్రభువులకెల్లన్
బ్రాణులకిత్తురు సాధులు
ప్రాణంబులు నిమిష భంగురములని మగువా॥

క॥ పరహితము సేయునెవ్వఁడు
పరమ హితుండగును భూతపంచకమునకున్
బరహితమె పరమ ధర్మము
పరహితునకు నెదురులేదు పర్వేందుముఖీ॥

కావున నీహాలాహల విషమును శిక్షించి దానిభక్షించిలోకముల రక్షించెద." ననిపలికిన ప్రాణవల్లభునకు వల్లభ"దేవా! మీచిత్తంబు కొలది చేయవచ్చు"ననియెను. ఆహా! ఏమిపార్వతి యొక్క పరోపకారబుద్ధి? భుజించువాడు ప్రాణేశ్వరుఁడనియు, భుజించునట్టిది యుగ్రానలజ్వాలాకరాళమైన గరళమనియుఁ దలంపక, పరోపకారమును, లోకరక్షణమును ముఖ్యముగానెంచి పార్వతి తనభర్త విషమును మ్రింగుట కొసంబడెను.

పరమశివుడప్పుడు దేవతలెల్ల బయుజయు ధ్యానంబులిడ, గం భీరముగాఁ బాలకడలిసమీపించి, పోకుపోకుమనివిషమును జేతఁబట్టి, తెమల్చి, కూర్చి, దానిముద్దగాఁ జేసి మ్రింగి, తనకంఠస్థలము ననిల్పెను. శివునికంఠమప్పుడు విసము వేఁడిమిచే నీలముగుటచే నాటంగోలె నతఁడు నీలకంఠుఁడు నాఁబరఁగెను.

ఆ॥ హరుఁడుగళమునందు హాలాహలము వెట్ట
 దప్పుగలిగి తొడవు కరణినొప్పె
 సాధురక్షణంబు సజ్జనులకునెల్ల
 భూషణంబుగాదె భూవరేంద్ర.

అంత దేవతలును దానవులును శివుని మహోపకారమునకు మెచ్చి పాలకడలిఁదర్చి యమృతము మొదలగు మేలైన వస్తువులంబడసిరి.

6 అహింసా పరమోధర్మః మాంస భక్షణవిషయమై భీష్ముఁడును ధర్మరాజును సంభాషించుట.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మోపదేశము చేయుచుండఁగా, నహింసాస్వరూపమిట్టిదియనియెఱుఁగవేఁడి ధర్మరాజిట్లనిప్రశ్నించెను "అయ్యా! లోకములో మునివర్యులును బ్రాహ్మణముఖ్యులును దేవతలును ధర్మములలో నెల్ల యహింస మిక్కిలి పెద్దయని చెప్పుచుందురు. దానివిధమంతయు నాకువిశదముగా జెప్పవలయును."

గంగా తనూజుండైన భీష్ముఁ డిట్లనియెను "ధర్మనందనా! వినుము. అహింస యనునది ధర్మములకెల్లమేటియైనది. ఏనుఁగు యొక్కయడుగులోఁదక్కిన జంతువులయడుగులడఁగునట్లు,ధర్మ

ములన్నియు నహింసకు లోనగుచుండును. అహింసయనఁగాఁబరులనొంపమియనియర్థము, హింసగలుగఁజేయుటకు మార్గములునాలుగుగలవు. అవి మనస్సు, వాక్కు, కాయము, మాంసము దినుట. గోవురొక్క నాల్గుపాదములలో నొక్కటి లోపమైననది కుంటుపడునట్లు, హింసకుఁగారణములైనయీనాల్గింటిలో నొక్కదానిచే హింసకావించినయెడల సద్ధర్మవర్తనము కుంటువడును. ఒకరికిఁజేటుగోరుటయు, నొకనిహింసింప దలఁచుటయు మనోరూపమైన హింసలు. తిట్టుట, పరుషంబుగాఁబల్కుట, యసత్యమును జెప్పుట మొదలైనవి వాగ్రూపములయిన హింసలు. ఇతరులసొమ్ము దొంగలించుట, కొట్టుట, పొడుచుటఁ ప్రాణులంజంపుట మొదలైనవి కాయముచేనడచుహింసలు. మాంసముతినఁగోరి జంతుమారణముచేయుట నాల్గవ విధమైన హింస, కావున బుద్ధిమంతులైనవారు మాంసము తినఁగోరరు. ప్రాణులదేహములోఁగాక, మ్రానను ఱాతిను మాంసమున్నదాయనియు, ప్రాణులంజంపునపుడు తమమేనులకు దెబ్బసోఁకిననెట్లగునో వానికినట్లేకదాయనియు, మాంసముతినుటయుడిగినచో హింసమానదాయనియు విచారించి, యుత్తములు దయార్ద్రచిత్తులై మాంసభక్షణంబు మానుదురు''

ధర్మపుత్రుఁడమ్మాటలువిని మాంసము నములుటచేహింసయగుటనెఱిఁగియు నేలజనులు మాంసము వర్జించి యపూపాదులచేతను, ఫలపరిభృతులచేతను, దేహయాత్రచేయ నొల్లకున్నారనియడుగెను. భీష్ముఁడు దానికిట్లనియెను. '' అయ్యా! అన్నిచవులలో మాంసము చవియెక్కువ. మాంసము చవిమరిగినవారికి దానిని విడుచుట, కష్టము. మాంసము తినుటచే దేహము

నకు బలము కలుగును. శ్రమపడినవారి కుల్లాసమగును. గాయములు మొదలయినవి శీఘ్రకాలములో లోపితమగును. కృశించిన వానికిఁ బుష్టి వేగమై వచ్చును. ఇట్టివిశేషములు కూరగాయలచే నగునా? యనను నామతము వినుము.

ఆ॥ అన్యమాంసమున నిజాంగమాంసంబుఁ బో
షింతు ననుట కంటెఁ జెట్ట లేదు
మాంసభక్షణంబు మానుట కంటెను
మేలు లేదు కర్తజాలకమున॥

ప్రాణభయంబనునది తనకుఁ గలుగునట్లే సర్వభూతములకు నైజమని తలచి, దయార్ద్రచిత్తుఁడై మాంసము మాను వారికిఁ బ్రహ్మలోకాదు లాటపట్టగును. భూతంబులకలుగకుండుటయే పరమధర్మము. భూతములకు భయము కలుగకుండ వర్తించు వానికి, భూతములచే భయమెప్పుడును కలుగదు. భూతముల కలుగు వానికి భూతములవలనఁ బువలుగును. కీడు చేసినవానికిఁ గీడేయగుట సందేహమా? కావున ధర్మనందనా! నీవు భూతములయెడ దయగల్గి వర్తింపుము. వానికభయమిమ్ము. ఇదియే యహింసా ప్రవర్తనము. నాల్గువిధంబులచేతను హింసగావింపని పుణ్యాత్ములు దేవతలకంటె నధికులగుదురు. అహింసావ్రత మనుష్ఠించిన వాఁడు సమస్తధర్మముల నాచరించినవాఁడగును. వానికిఁ బొంద రాని మహోన్నతపదము లేదు.

ఆ॥ దానముఁ దపంబు ధర్మంబు యజ్ఞంబు
శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధులహింసరూపములుగాఁగఁ జెప్పుట
యెల్ల కల్లసుమ్ము హింసకలిమి।

7 న్యాయము తప్పకుండుటయే ధర్మములలోఁ బెద్దది.

విదుర ధృతరాష్ట్రుల సంవాదము.

పంచపాండవులు తాము చేసిన ప్రతిజ్ఞ చొప్పునఁ బండ్రెండేండ్లు వనవాసమును, విరాటనగరములో నొక్క యేఁడజ్ఞాతవాసంమును సలిపి, దుర్మార్గులైన దుర్యోధనాదులతో నెట్లయిన సంధి చేసుకొని తమతండ్రిపాలు వడయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి. పాపాత్ముఁడైన దుర్యోధనుఁడు తానుయుద్ధములోఁ బాండవులంగెల్తుననియు, వారికి రాజ్యభాగమియ్యకూడదనియు మూర్ఖుఁడై తెలఁ చెను. వానితండ్రియగుధృతరాష్ట్రుఁడంతకంటెనులో భగుణదూషితుడు. కొడుకు మాటలు వినుఁగాని పెద్దలగు భీష్మ ద్రోణాదులపల్కులు గైకొని, తమ్మునికొడుకులైన పాండవులకు రాజ్యభాగమిచ్చుటకు నొల్లఁడు. పాండవులు పరాక్రమవంతులని వారికి వెఱచును. ధర్మరాజు మనసు చొప్పఁగయుట్కై తనమంత్రియైన సంజయుని వారికడకుఁబంపు, నాతఁడుపోయివచ్చిపాండవసభలో జరిగిన వృత్తాంతమంతయు రేపు చెప్పెదనని రాజునకెఱిఁగించి తనగృహమునకు బోయెను.

ధృతరాష్ట్రునకు మనసులో నెమ్మదికలుగలేదు. కంటికినిద్ర రాలేదు. తనతమ్ముఁడైన విదురునిఁబిలిపించియతనితో నేకాంతముగా నిట్లు సంభాషించెను.

ధృ:—తమ్ముడా! సంజయుడు నాయాజ్ఞచొప్పునఁ బాండురాజసుతులకడకుఁబోయివచ్చి, వారి విధంబంతయు రేపుచెప్పెదనని యింటికిఁబోయెను. నాకేమియుఁ దోచకున్నది. మనంబుకలఁక చెందియున్నది. నిద్రరాదు. నేనేమిచేయుదు. నామనస్తాపము దీర్పనీవు సమర్థుఁడగుటచేనిన్నుఁ బిలిపించితిని.

విదురుఁడు:- కౌరవ్యోత్తమా! నీకంటికి నిద్రరాని కారణంబేమి? బలవంతుఁడు దండెత్తివచ్చుచున్నాఁడనువార్తను విన్న బలహీనుఁడును, సొమ్ముపోఁగొట్టుకొనినవాఁడును, దొంగతనము చేయ నుద్యమించువాఁడును, స్త్రీలోలుఁడై తిరుగు కాముకుఁడును నిద్రలేక పరితపింతురు. నీకీకారణములలో నొక్కటికలిగినదికాబోలు? ఒరులసొమ్ము హరింపఁదలచితివా?

ధృ:— లేదుకాని, సంజయుఁడుపోయివచ్చెనుగదా, ధర్మరాజు మనసెట్లుండునో, యతఁడు మనపై నాగ్రహముజెందెనో, లేక నిందలివారిపై దయగలిగి వర్తించునో,యని సంశయము నాకుఁగలుగుచున్నది.

వి:- ధర్మనందనుఁడు నీకుఁబుత్త్రుఁడును, చెలికాఁడును, తగిన బాటునున్నె ప్రవర్తించును. అతనివలన నొక్క కీడైనను గలుగదు. అతనికి నీవును నీకొడుకును నిష్కారణముగా నపకారము చేసిరి. ధర్మరాజునీవుతండ్రియనినమ్మి సహించియున్నాఁడు. వానిని సగౌరవంబుగా నిందురప్పించి, రాజ్యభాగముపంచియిమ్ము, లేనియెడ నీకును నీకులంబునకును హానివాటిల్లును.

ధృ:= విదురా! ఇన్నిమాటలాడనేల? మనసంజయునివలన సకలకార్యములువిని యతనితో మనము చేయవలసిన దానిని నాలోచన చేయుదము. నీవునీతిమంతుఁడవు. నీవెఱుగనిధర్మము లేదు. నీనీతివాక్యములనామనస్తాపోపశమనముగావించుము.

వి:- ధృతరాష్ట్రభూపతీ! నీవెఱిఁగి యెఱిఁగియేలనన్నది గెదు? సకలజనులకు సమ్మతంబైనవిధముగా నడుచుటయే యుత్తమము. లోకనింద్యములైనకార్యములు చేయరాదు.

క॥ జనులకునొడబాటగువిధ

మునసదుచుచులోకనింద్యములనుదుగుచుమిగా
జెనరొుకసికలిమికుఱుకక
మనుజులతోఁబొందివానఁగిమనుటొప్పుకృపా॥

సజ్జనులైనవారు కులవిద్యాధనంబులకు మదింపరు. అడఁకువగలిగి వర్తింతురు. బుద్ధిమంతులతోఁగార్యాలోచనలు సల్పుదురు. కోపము, గర్వము, దురాశ, దురభిమానము మొదలగుదుర్గుణములవర్జించి,న్యాయముతప్పక ధనమునార్జించి దానిసత్పాత్రములయందువినియోగము చేయుదురు. తగినవేషము నవలంభించుటయు, తన్నుదాఁబొగడకుండుటయు, నెట్టికష్టములువచ్చినను నీతిమార్గముతప్పక చరించుటయు, పగులుహింసించినను దానికిమాఱుసేయక సైరించుటయును మొదలగునవి, సత్ప్రవర్తనలలోఁగొప్పగా నెంచఁబడును. ఇట్టిగుణంబులుధర్మరాజునకుఁగలవు. నీపుత్త్రుఁడునీచుఁడు, దుర్మార్గుడు, ఒరులుసెప్పెడుబుద్ధులువినఁడు, వానిపలుకులువినక, పాండుకొడుకులకు రాజ్యభాగమిమ్ము. అదినీకు శ్రేయస్కరమగును.

ధృ:— తమ్ముడా! నీపలుకులఁగొంత కలంకతీరెను. నీవు ధర్మనంబనుని చిత్తమెఱుఁగుదువు. హితమును కర్తవ్యమును ధర్మమును నెయ్యదియో దానినాకెఱిఁగింపుము.

వి:— అన్నా! నీమనస్సులోనుండుదానిని నన్ను నొత్తి చెప్పమనియెదవా? చెప్పెదవినుము. రాజ్యము నీకులభించెను గదాయనితలఁచి, నీతమ్మునిపుత్త్రులకుఁబాలునీయనొల్లకున్నావు. నీవేరాజ్యమంతయు మ్రింగ దలంచితివి. నీకోరిక నెరవేరదు. మత్స్యము మాంసముపైగలకోర్కిచే గాలమును మ్రింగును, పిమ్మటనదియే పట్టుపడి నశించును. నీవుచేయుకార్యమట్లే యున్నది.

పాండవులకుఁబుడమిపాలిచ్చి వారితో నీకొడుకులంగూడి మనున ట్లుచేయుము. అన్నా! లోభమనునది చెడ్డగుణము. దానిచేఁ గల్గుహానియింతింతయనరాదు.

తే॥ "నియతితపమున నింద్రియనిగ్రహంబు
భూరివిద్యయు శాంతికిఁ గారణములు
వానియన్నింటికంటెమేలైన శాంతి
కారణము లోభముడుగుట కౌరవేంద్ర."

కావున నీవులోభంబువిడిచి, వనవాసంబునంగుందిన కుంతీపుత్రులందఱయుఁ బిల్చి, వారిపాలువారికిచ్చి, వారలనిలుపుట నీకొడుకులనిలుపుటయగును.

ధృ:- తమ్ముఁడా! నీవచనంబులు నిర్మలములు నీతియుతములు. రాజనీతిబోధకములు. అయినను నేను నాపుత్రుల విడువను "ధర్మోజయతి" యనియుండువాఁడను.

వి:- అన్నా! ఏలయిట్లు ప్రేలెదవు? నీకుమారులదెసధర్మమించుకయైనఁగలదా? నిష్కారణముగా వారు పాండవులకు హానిగలుగఁజేసిరి. నీపుత్రులు గుణహీనులయినను వారినివిడువుమంటినా? పాండవులవిడువరాదంటిని. నీకుహితముగోరిచెప్పుచున్నాఁడనినాపల్కులు వినుము. నీతిమార్గముతప్పక నడచుటయే యుత్తమధర్మము "నీతిలేనివానినిందింత్రులోకులు," న్యాయమార్గమవలంభించుటకంటె ధర్మమొక్కటిలేదు.

ఆ॥ సకలపుణ్యకర్మచయమునొకదెస
వినుముపాడితప్పకునికియొక్క
వలనుదీనిశ్రుతులుతెలిపెదునెడఁబాడి
కలిమియుందపెద్దగానుపించు॥

వినుము పూర్వము ప్రహ్లాదుఁడను రాక్షసరాజ పుత్త్రుఁడు విరోచనుండును, అంగిరసుండను బ్రాహ్మణునికొడుకు సుధన్వుండును, దమదమప్రాణంబులు పన్నిదంబుగానొడ్డి, యొక్క ధర్మసందేహవిషయమై ప్రహ్లాదునడిగిన, నమ్మహీపతిపుత్త్రునియందలిపక్షపాతముచే నీతిమార్గమునుదప్పక, మధ్యస్థుఁడై తగవును జెప్పి, సుధన్వునిగెలిపించెను. అప్పుడుమృతినొందినపుత్త్రునిప్రాణంబులనిమ్మని ప్రహ్లాదుఁడు సుధన్వునింబ్రార్థింప, నద్దయాళుఁడు విరోచనునింబునర్జీవునిగాఁజేసిచనియె. కావున నీవును న్యాయమార్గంబువిడువకుము. పాడితప్పకుండుటయే పరమధర్మము. పాడిగలిగిన నిహపరంబులు రెండునుగలుగును, కీర్తియున్నంతకాలము స్వర్గలోకానుభవముగలుగునని బుధులు చెప్పుదురు. కావునఁనీవుకీర్తిప్రియుండవై నీతిమార్గముతప్పక చరింపుము.

ఉ॥ నీతిపథంబునన్ బ్రతుక నేర్చుటయుత్తమభంగి, శౌర్యసం
జాతములైకరంబమరుసంపదలొందుటమధ్యవృత్తి, యు
స్ఫీతములైనభారపహ జీవనముల్దలఁపంగనిష్టముల్,
నీతికి బాహ్యులైనధరణీచర కెంత్తురె వారినుత్తముల్?

———:0:———

8 ఇంద్రియనిగ్రహముధర్మములలో నుత్తమమైన
దనిధర్మవ్యాధుఁడు కౌశికునకు జెప్పుట.

కౌశికుఁడుశిష్టాచారక్రమంబులెల్లవినిధర్మవ్యాధునింజూచి, "అయ్యా! ఇంద్రియంబులననవి? వానినిగ్రహింపకున్నఁబాపమెట్లుతొదరును? వానినిగ్రహించుటచేఁగల్గుఫలమేమి? ఇవ్విషయములనానెఱింగింపు" మని కోరుకొనఁగా నవ్విప్రవర్యునకుఁగిరాతుఁడిట్లని చెప్పెను, "అయ్యా! నీవడిగినవిషయములుబ్రహ్మవి

కావున నో ధరణీసురోత్తమా! నీవును సాధుసంఘము చేసి, జితేంద్రియుఁడవుగమ్ము, ఎల్లకడలఁ బాపమునింద్రియములనిగ్రహించుటయే ధర్మములకెల్లఁ దుదియైనధర్మము.

---

9 భగవంతుని భక్తితో నాశ్రయించుటయే పరమ ధర్మము. నారద పుండరీక సంవాదము.

భీష్ముఁడు సకల ధర్మములు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పఁగా విని, యన్నృపతి తాతతో "అయ్యా! మనుష్యులకు శ్రేష్ఠమైనదియు నవశ్యంబుగాఁ గావింపఁదగినదియు నైన ధర్మమెయ్యది? దానినాకెఱిఁగించి నన్నుఁ గృతార్థునిగాఁ జేయవలయును" అని ప్రార్థించెను.

కృపాభరితుఁడై భీష్మాచార్యుఁ డిట్లనియె. "ధర్మనందనా! వినుము; తొల్లి తీర్థయాత్రాపరుఁడును, జపతత్పరుఁడును నైన, పుండరీకుఁడను బ్రాహ్మణసత్తముఁడు, నారదమహామునిం జూచి, భక్తితోఁ బ్రణమిల్లి, నీవు నన్నడిగినవిధముగా నమ్మహామునినడుగ, నతం డతనికిట్లనియెను" ఓభూసురోత్తమా! పరమాత్ముఁడైన నారాయణుఁడు పరబ్రహ్మంబనఁగను బరమాత్ముఁడనఁగను, బరతత్వంబనఁగను నీశ్వరుఁడనఁగను, విష్ణుఁడనఁగను బరగుచుండును. అతనివలననే భూతసృష్టిస్థితిసంహారములగుచున్నవి. అట్టినారాయణుని భక్తితో నెప్పుడు స్మరించుచు, నతనిశరణంబు వేఁడుట మనుష్యులకెల్ల ముఖ్యమైనకార్యము.

ఆ॥ సర్వశాస్త్రవాక్యసమితి నాలోకించి
మఱియుఁ బృథవిచా[illegible]హిమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె నిష్ఠ నారాయణు
నెపుడుఁ దలఁపవలయు నిది యొకండు॥

కావున నీవు సకలవిధములైన శాస్త్రార్థములయందు వాదంబులఁ జొరక, నారాయణపరాయణుండవై యతనిం దలంపుము. దాన సర్వశుభములు నుగలుగును. ఆదేవుఁడు భక్తసులభుండు. ఆశ్రితవాత్సల్యనిధియై వెలుఁగు ''ననియిట్లు నారదమహాముని యుపదేశింపగా, నానైష్ఠికుఁడు నియతచిత్తుఁడై నారాయణస్మరణప్రభావంబునఁ గృతార్థుఁడయ్యెను. కావున, పాండునందనా! నీవును నతిభక్తితో విష్ణుని గొలువుము. దానిచేఁబడయరాని పదమును, పొందరాని శుభమును లేదు.

ఈవిషయమునే శ్రీకృష్ణస్వామి భారతయుద్ధారంభమందు, పార్థునకుపదేశించెను. "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ, అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచ" దీనిభావమేమనగా, ఓపార్థ! నేనీకుపదేశించిన కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగములనెడు మూఁడుమార్గములలో నీకెయ్యది చేయ నిష్టమో దాని ఫలాపేక్షలేక, యేవిధమైన సంగములేక, కర్తనేననియహంకారభావమును బొందక, పరమాత్ముండైన నాయందు కర్తృత్వభావమారోపించి, నేనే పరంబుగను, ప్రాప్యంబుగను దలఁచి, నన్ను శరణుపొందుము. అట్లుచేసితివేని నన్నుఁ బొందుటకడ్డమైయున్న పాపములన్నిటనుండి నిన్నుఁ దప్పించెదను.

గీ॥ "క్రిందుకొను సర్వధర్మవికల్పములను
నెడలవిడిచి దృఢంబుగ నేనొకండ
శరణముగ నాశ్రయింపుము సకలదురిత
ములకుఁ దొలఁగింతు నిన్నుఁ బ్రమోదమంద॥"

"కమలాక్షున్ శరణంబు వేఁడ నిజనుల్ కల్యాణసంయుక్తులే"

అనురీతిగా భగవంతుని శరణంబువేఁడుటయే, పరమధర్మము. అదియే సర్వశ్రేయస్సులకు నుమూలము. నీవునట్లే చేయుము.

10 అన్నిధర్మంబులుత్తమములైనవని భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట. భృగుడను విప్రుని చరిత్రము.

భారతయుద్ధములో బంధువులనెల్లఁ గూల్చితినని దుఃఖించుచున్న ధర్మరాజునకుఁ జిత్తోపశమనముగావించుకొఱకు,బహువిధములైన ధర్మములు పితామహుండైన భీష్ముఁడు తెలుపఁగావిని, యారాజవర్యుఁడు దివ్యజ్ఞానసంపన్నుఁడైన పితామహుం జూచి "ఓమహానుభావా! అనేకవిధములైనధర్మములుమీరు నాకెఱింగించితిరి. వానిలోనెల్లమహోత్తమమైనధర్మము నాకుపదేశింపు"డనియడిగెను.

అప్పుడు భీష్ముడు "ధర్మనందనా! అనేకవిధములైవిస్తరిల్లు ధర్మములలోనొక్కటియైనను నిరర్థకమైనదియు నిష్ఫలమైనదియు లేదు. అన్నియు సద్గతికిఁగారణములేయగును. ఎవ్వరికేధర్మముపైఁగోర్కి కలదో దానినేపూని యాచరించుటచే వారికి శుభంబులుకలుగును. లోకములో మనుష్యులుతమకుఁ బోలినధర్మములనాచరించి,దానిచే వెలుఁగుటను మనముచూడలేదా? అదియట్లుండనిమ్ము. పూర్వమొకప్పుడు నారదమహర్షి దేవేంద్రునెడకుఁ బోయిన, నతండతనికి సత్కారంబులాచరించి యుచితాసనంబుపై నునిచి, "మునివర్యా! నీవుభూలోకంబుననుండివచ్చితివికదా? అందేమియాశ్చర్యముకంటి" వనియడిగెను. దానికమ్మహర్షియమ్మహేంద్రునకు భృగుండను బ్రా

హ్మణుని చరిత్రమును జెప్పఁదొడఁగెను. దానింజెప్పెదవినుము”

“ గంగానది దక్షిణ తీరమున మహాపద్మమను పట్టణంబుగలదు. అందుధర్మనిత్యుఁడును సత్యవ్రతుఁడును, అహింసాపరుఁడును, జితేంద్రియుఁడును నిజధర్మతత్పరుండును, క్రోధవర్జితుండునునైన భృగుండను బ్రాహ్మణవర్యుఁడొక్కఁడున్యాయసంప్రాప్తధనముచే; దేవపూజలు, పితృకార్యములు, అతిథిసత్కారములుమొదలగు పుణ్యకర్మములు చేయుచు, పుత్రదారాసమన్వితుండై వసించుచుండెను. ఇట్లుండనొక్కనాఁడతనియింటికి బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁడొక్కఁడతిథియైవచ్చినఁ బరమభక్తితో నాతని కాతిథ్యమిచ్చి, యమ్మహాద్విజుంజూచి భృగుఁడిట్లని ప్రశ్నించెను. “ అయ్యా నేను లోకసామాన్యమైన గుణకర్మములందుఁదగిలి, యుత్తమమైనధర్మమేదియో తెలియలేకున్నాను? అఖండమైన సుఖమెద్దానఁగలుగును? ఏదిధర్మములలో మిక్కిలిశ్రేష్ఠమైనది? దానినాకెఱిఁగించి నన్నుఁగృతార్థునిఁగాఁజేయుము”

అనియిట్లడిగిన యాగృహస్థునకభ్యాగతుండైన విప్రుండిట్లనియెను. “ అయ్యా ధర్మమార్గంబులనేకములుగలవు. అవియెల్లనుమేలైనవి. కొందఱు బ్రహ్మచర్యవ్రతముచేతను,, కొందఱు భవ్యములైనగృహస్థధర్మములాచరించుటచేతను, మఱికొందఱు వనభూములనుండి తపస్సులు సల్పుటచేతను, కొందఱు దానాది పరోపకారకృత్యములాచరించుటచేతను. వేఱుకొందఱు భగవదర్పణమగునట్లుగాయజ్ఞయాగాదులుచేయుటవలనను నిత్యమైన సౌఖ్యమును బొందుదురు.

కం॥ జననీజనకారాధన
మును గురుభక్తిని సువృత్తమున శాంతిని దాం
తిని సత్యమున నహింసను
విను కాంక్షురు మోక్షపదము వేఁడ్వెరజనుల్॥

ఇట్లు జనులకైహికాముష్మిక సుఖంబులొందగూర్పఁజాలు ధర్మములు బహుప్రకారములై యున్నను వానిచే నాత్మావలోకనంబను పరమానందము కలుగుట దుర్లభము. అయ్యా! నీవు నా బుద్ధివినుము. నైమిశారణ్యమున గోమతియను నదీతీరమున, పద్ముఁడను పేరుగల సర్పరాజున్నాఁడు. వాఁడు మహాధర్మనిపుణుఁడు, దయాన్వితుఁడు, సుజనస్తోత్రపాత్రుఁడు, అతిథిపూజాతత్పరుఁడు; నీవాతని కడకుంబోయి యుత్తమధర్మము నెఱుఁగుము" అని యా బ్రాహ్మణుఁడు భృగుచే ననుజ్ఞాతుఁడై వెడలిపోయెను.

వినుమో ధర్మనందనా! " భృగుఁడప్పుడే యిల్లువెడలి, యెడనెడ బహు తీర్థసేవనంబు సేయుచు నైమిశారణ్యముసొచ్చి, గోమతీతీరమున, మహాపద్మహ్రదముతటమున, భుజగరాజైన పద్ముని మందిరంబుగాంచి, లోనికింబోవగా, నాగరాజభార్య యెదురువచ్చి, యాతనిందోడ్కొనిచని, యర్ఘ్యమలిచ్చి " అయ్యా! మీరిందులకు వచ్చిన కారణమేమి?" యనియడిగెను. దానికి బ్రాహ్మణుఁడు నేను నీపతిని జూడవచ్చితిని. అతఁడెందున్నాఁడు? నాకు నెఱింగింపు" మనెను. అప్పుడా సర్పాంగన " స్వామీ! నా విభుఁడు తనవంతు నెలవరుస వచ్చినందున సూర్యుని రథము మోచుటకై పోయియున్నాఁడు. ఇంక నెనిమిది దినములలో నిటకు వచ్చును. నా పురుషుఁడిందు లేడని మీరు శంకింపవలదు. మీకేమికావలయునో తెల్పినచో, దాని నేను దప్పక చేసెదను. ఇది నా భర్త

గనుక యాజ్ఞ అతిథులనాదరించుటకంటె ధర్మములేదు." అని మిక్కిలి వినయంబుతోఁ బలుకఁగా భృగుఁడయ్యురగరాజువల్లభతో "దేవీ! నాకేమియు వాంఛ లేదు. నీమగనిం జూచుటకై యిందులకు వచ్చితి. అమ్మహానుభావుఁడు వచ్చునంతకు నదిగో వనమున నిలిచియుండెదను. అతఁడు వచ్చినతోడనే నారాక యతని కెఱింగింపు" మని చెప్పి, చేరువనుండు వనములో నిరాహారుఁడై వేచియుండెను.

తన పరుసదినములు తీఱినతోడనే సర్పరాజు, సూర్యుఁ డనుమతి చేయఁగా మరలి తనయింటికి వచ్చెను. అప్పుడాతని భార్య వానికిం బరిచర్యలు చేసి, ప్రియంబుగ నన్నంబు పెట్టి" నాథా! ఒక బ్రాహ్మణోత్తముఁడు, చాతకము వానఁ గోరెడు చందముగా మీరాకకై యెదురుచూచుచు, సమీపారణ్యములో నున్నవాఁడు. వచ్చినకారణమేమియని యతఁడు నాకుఁ దెల్పఁడయ్యె. ఆహారమిచ్చినను గైకొనక యుపవాసవ్రతముతో నున్నవాడు. మీరు త్వరగా నతనిం జూచుటకుఁ బొండు. సద్బ్రాహ్మణుల కోర్కెఁ దీర్చుటకంటె ధర్మమొక్కటి కలదా?" యని చెప్పెను

పద్ముఁడు భార్యపల్కులకు సంతోషించి తక్షణము వెడలి భృగునింజూడవచ్చెను. వారిరువురు తరుచ్ఛాయాశీతలమైన సికతాతలంబున సుఖాసీనులై సంభాషణకుఁ జొచ్చిరి.

ప.— ఓ మహీసురోత్తమా! నీవిందులకు వచ్చిన కారణమేమి? ఏలయిట్లు భుజింపక నియతితో నున్నావు?

భృ:— ఓ అహివర్యా! నేను బ్రాహ్మణప్రవరునిపుత్రుఁడను. ధర్మారణ్యమునుండి నినుఁ జూడవచ్చితిని. నీవు సూర్యునారాధించుటకయి చనుటను నీభార్య చే వింటిని. వాడిన చేనివాఁడు

వానకెదురుచూచునట్లు నీరాకకై యెదురుచూచుచుంటిని. నా మనఃక్లేశము దొలంగింప నీవయర్హుఁడవగుదు.

ప:— నీకొఱఁతఁదీర్చుటకంటెను నాకు వేఱుకార్యముకలదా? నీవుపుణ్యాత్ముఁడవు. నాయింటికివచ్చుటంజేసి నాజన్మము సఫలమయ్యెను. మహాత్మా! నీకేమికావలయునో చెప్పుము.

భృ:— నాకోర్కె పిదపఁజెప్పెదను. వేఱొక్కవిషయమును గనాఁడెందము తత్తరపడుచున్నది. దానినాకుముందుగాఁజెప్పవలయును.

ప:— అదియేమి? నాకుఁజెప్పుము.

భృ:— నీవుసూర్యునిరథంబు వహింపఁబోయినప్పుడు నీవు వినిన యట్టియాశ్చర్యములు కలదేని దానినాకుముందెరింగింపుము.

భృ:— అయ్యా! సూర్యుఁడాశ్చర్యములకెల్ల నాస్పదమై యున్నాఁడు. ఆతనివలననే భూతములెల్లనుజరించుచున్నవి, వాన కురియుచున్నది. చెట్టుకొమ్మలపై విహంగములు వ్రాలియుండు నట్లు సూర్యకిరణంబులాధారంబుగా వాలఖిల్యాది మహామునీంద్రులు వసియించుచుందురు. ఇదిమిక్కిలియాశ్చర్యమైనదికదా? పరమాత్ముఁడును, బరముండును, నిరంజనుండును శాశ్వతుండు నునైన పరమపురుషుఁడు. సూర్యునియందు వెలుఁగుచున్నాఁడు. ఇంకొక యాశ్చర్యమువినుము. ఒక్కనాడుమధ్యాహ్నమునసూర్యతేజుండైన పురుషుఁడొక్కఁడు సూర్యబింబమునకెదురుగాన తిత్వరితగతింబఱతెంచివచ్చిన, దినేశుండును సంతోషసంభ్రమంబులుపెనంగొన వానిందనచేతులతోఁబట్టిసన్మానించెను. అప్పురుషుఁడు సూర్యబింబముసొచ్చి దానిలోలయించెను. దానింగని నేను వెఱఁగంది, యీతఁడెవ్వఁడగునోయని ప్రభువునడుగ, నమ్మహాత్మ

నరంబునఁగని, సూర్యభగవానుఁడిట్లనియెను. "సర్పకులవర్యా! వినుము. ఈతఁడు సుర గరుడ గంధర్వాది దేవతలలోనొక్కఁడు గాఁడు. ఉంఛవృత్తిగల బ్రాహ్మణుఁడు. అనుష్ఠితనియమవ్రతుండు. ఫలమూలనీరమారుతాహారుఁడు. దొరకినదానితోఁ దృప్తి చెందునుగాని, దొరకనివానికి నోరు తెఱచి నెదురుచూడఁడు. సర్వభూతములయందు సమతయుఁబ్రియంబునుగల్గి వర్తించువాఁడు. వాఁడునేఁడిట్లు సిద్ధిఁబొందెను." అయ్యా! బ్రాహ్మణపుంగవా! ఇంతకంటె నాశ్చర్యమైనదవేఁదుకలదా?

భృ:—నీవంకుఁజూచిన యాశ్చర్యములను జెప్పితివి, నా సంశయంబును దీర్చితివి సిద్ధిఁబొందుటకు మార్గమును నెఱిఁగితిని. నాకనుజ్ఞ యిమ్ము, పోయివచ్చెద, ననియావిప్రుఁడు సర్పరాజుంబోగనిచ్చి, తననివాసంబునకుఁబోయెను."

"ధర్మనందనా! నీవుపరమధర్మంబెయ్యదియని యడిగితివి. దానికై నీకీభృగుపద్ముల సంవాదరూపమైన యితిహాసమును నారదముని దేవేంద్రునకుఁజెప్పినరీతిగా వివరించితిని. అన్నిధర్మంబులను త్రినుములేయైనను, సర్వభూతసమదర్శనత్వంబును, అనాకాంక్షిత్వంబును బరమసిద్ధికి మూలంబులైనధర్మంబులనుటకీ యితిహాసమునిదర్శనమైయున్నది.

క॥ కోరికలఁబోరక, యసం
గారూఢతగల్గి, యెల్లయందును సమతం
గూరినచిత్తంబుగల
సారాత్మకులేపదంబు జనుటకుశక్తుల్॥

II సామాన్య పురుషధర్మములు.

1 గురుభక్తివిశేషము ఏకలవ్యునికథ.

పూర్వము హస్తినాపురమున కురుకుమారులకెల్ల విలువిద్యగఱపుచున్న ద్రోణాచార్యులమహాప్రసిద్ధివిని,హిరణ్యధన్వుండను నొకబోయరాజకొడుకేకలవ్యుఁడనువాఁడు, తనకు ధనుర్విద్య నేర్పవలయునని యాచార్యునివేఁడఁగా, వానిని నిషాదపుత్రుఁగా నెఱింగి శిష్యునిగాఁ జేకొనకొల్లకున్న, వాఁడుతనయున్నయెడకుఁబోయి,ద్రోణునిరూపంబుమన్నుననమర్చి,దానికతిభక్తితోడఁబ్రదక్షిణంబుఁ జేసి మ్రొక్కుచు, సంతతాభ్యాసశక్తిచే, శస్త్రవిద్యారహస్యంబులెల్ల నెఱిఁగెను.

ఒక్కనాఁడు పాండవ కౌరవులు ద్రోణాచార్యులయనుమతిఁగొని, వేటకుక్కలతోను భటులతోను వేఁటాడుటకై యేకలవ్యుఁడున్న వనమునకువచ్చిరి. అప్పుడొకభటుని కుక్కతోడుత ప్రిపఱచి, యేకలవ్యుఁడశాంతిముగా బాణమువేయుచున్నయెడకువచ్చి మొఱిగిన, నయ్యెలుంగువిని యాయెటుకు దాసి ముఖమునం దేడుబాణములొక్కయుమ్మనసట్లు ప్రయోగించెను. అప్పుడా సారమేయము ముఖమునంగ్రుచ్చుకొన్న బాణములతోఁబరుగులిడుచు కురుకుమారులయొద్దకువచ్చిన, దానింగని యద్భుతంబందుచు, నెవ్వరుదీని నిట్లుసేసిరోయని విచారించుచుండిరి.

అప్పుడువారెదుట, జింకతోలుధరియించినవాఁడును, మొఱుఁగుఁబోలిన బాణంబులు గలవాఁడును, దృఢమైన నీలదేహము గలవాఁడునునైన నిషాదునొక్కనిఁగని, యాలసిం జూచి, “ఓరీ! నీవెవ్వఁడవు? ఎవ్వరునీకు విలువిద్య నేర్పిరి?” అనియడి

గిరి. ఎఱుకిట్లనియె. "నేను నిషాద రాజపుత్రుఁడను. ఏకలవ్యుఁడను వాఁడను. ఆచార్యులైన ద్రోణునకు శిష్యుఁడను" అనిన నారాజకొమరులసూయాగ్రస్తులై వానింజూడక మరలి వచ్చి, ద్రోణునకంతయుఁ జెప్పిరి.

పాండవ మధ్యముఁడైన యర్జునుఁడేకాంతముగా నాచార్యునిఁజూచి "గురువర్యా! మీరు నాకు విలువిద్య నొరులకంటె నెక్కుడుగా నేర్పెదనని చెప్పితిరి. నాకంటెను మీకంటెను మించినవానినొక్కని, నిషాదుని మేమడవిలోఁజూచితిమి. వాఁడు మీశిష్యుఁడట. ఇట్లు చేయఁదగునా" యనియడిగిన ద్రోణుఁడాశ్చర్యపడి, యర్జునుం దోడ్కొని నిషాదునొద్దకుఁబోయెను.

ఆచార్యుఁడు వచ్చుటఁజూచి నిషాదుఁడు పరుగెత్తికొని వచ్చి క్రిందఁబడి మ్రొక్కి, చేతులు మోడ్చుకొని తనశరీరంబును, అస్త్రశస్త్రంబులును సర్వంబును నివేదించి "గురువర్యా! నేను మీకు శిష్యుఁడను. మిమ్ము నారాధించి మీప్రసాదంబున నివ్విలువిద్యఁ గఱచితి" ననియెను. ద్రోణుఁడప్పుడు నీవు నాకు శిష్యుఁడవైతేని నాకు గురుదక్షిణగా నీకుడిచేయి పెనువ్రేలు కోసియిమ్మనియడిగిన, వాఁడు తడయక నట్లు చేసెను. దానిచేనతఁడు బాణసంధానలాఘవము చెడి విలువిద్య కలిమికి హీనుఁడయ్యెను. అర్జునుఁడప్పుడు సంతోషించెను.

ఏకలవ్యుఁడు గురుభక్తిప్రభావము చేతనే ధనుర్విద్యలో నిపుణుఁడయ్యెను. గురుశుశ్రూషలు సేయుచు, గురుముఖముగాఁ దెలుసుకొనని విద్యలు ప్రకాశింపవు. అట్టివిద్యచే మనుష్యులకు గర్వమును మదమును గలుగును.

క॥ గురుశుశ్రూషలు సేయుచు
పరమక్లేశమునఁ జేసి పడసిన విద్యల్
స్ఫురియించుఁగాక గురుముఖ
విరహితముగఁ బడసినవియు వెలయునె యెందుఁ॥

2 సత్సహవాసము.

వ్యాసమహర్షి ధృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనుని విషయముగాఁ జెప్పినపలుకులు.

పాండవులు తమసమయము తప్పక వనవాసము చేయుచుండగా, దుర్యోధనుడు దుర్మార్గులైన కర్ణ, శకుని, దుశ్శాసనులమాటలువిని, పెద్దలగు భీష్మాదుల పలుకులు వినక వారిపైదండెత్తి వెడలుటకు నిశ్చయించెను. ఈసంగతిని వేదవ్యాసమహాముని యెఱిఁగి ధృతరాష్ట్రునొద్దకువచ్చి యిట్లనియె 'ఓ కురువంశవరా! నీకుమారుఁడగు దుర్యోధనుఁడు దుర్మార్గుఁడై, వనంబుననున్న ధర్మజాదులమీఁదికి యుద్ధమునకుఁ బోవ సమకట్టెను. ఇట్లుపోవుటతగునా? నీవేలవాని శిక్షింపవు? ధర్మాత్ములను సత్యవ్రతులును శూరులునైన పాండవులతో విరోధము చేయుట యెంతమాత్రమును దగదు. వారితో సఖ్యము జేయునట్లు దుర్యోధనునకుం జెప్పుము. వాఁడు దుర్జనుఁడు. దుర్జనుఁడైనవాఁడు సజ్జనసాంగత్యముచే సుజనుఁడగును. పువ్వులతోఁ గూడిన నారకు వాసన కలుగుటలేదా? కావున నీపుత్త్రుఁడు కొన్నిదినంబులు పరమధర్మాత్ముఁడును, సుజనవర్యుండును రాజర్షియునైనధర్మపుత్త్రునియొద్దయుండెనేని,మంచిగుణములు

గలవాఁడగును. అమ్మహాత్మునొద్దకు నీకొడుకుంబోవ నియమింపుము. జనులకు సత్యమునుదయయుక్తమయు, మఱియునేకవిధములైనసత్ప్రవర్తనములెల్లసత్సాంగత్యముచేతనే కలుగును"

క॥ తిలలును నీళ్లునువస్త్రం
బులుఁబుష్పసుగంధవాసమున సౌరభముం
బొలుపెసఁగఁదాల్చుఁగావున
వెలయక సత్సంగమమునఁ సగుసద్గుణముల్॥"

దుర్యోధనుఁడు తండ్రిపలుకులువినక దుర్జనులైన దుశ్శాసనకర్ణాదులంగూడుకొని తుదకు నష్టాత్ముఁడయ్యెను.

3 పితృవాక్యపరిపాలనము.

రామ పరశురామ పూరుల చరిత్రములు.

(1) రాముఁడు వనమునకు బోవుట,

పూర్వమయోధ్యానగరములో దశరథుఁడను చక్రవర్తితన పూర్వకర్మానుకృతవిశేషంబున రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులను నలువురు కొడుకులంబడసి, త్రైలోక్య రాజ్యంబును బొందినట్లు సంతోషము బొందియుండెను. అంతట నబ్బాలురు దినదినప్రవర్ధమానులై యుపనీతులై యెల్లవిద్యలు నేర్చివివాహితులైరి. పిమ్మట దశరథుఁడు సుగుణాభిరాముఁడును కోదండ విద్యాప్రవీణుండునైన శ్రీరాముని యౌవరాజ్యమున కభిషిక్తునిగాఁజేయఁదలంచి, మునిముఖ్యులైన వసిష్ఠాదులతో నాలోచించి, పట్టాభిషేకమునకు శుభముహూర్తమును నియమించియుండెను.

అప్పుడు భరతుని దాది మంథరయనునది, భరతమాత యగు కైకయొద్దకుంబోయి, "ఓయీ! వెఱ్ఱిదానా! నీవు మోసపోయితివిగదా? టక్కరిదైన నీముసలి మగని కార్యమును చూచితివా? నీకొడుకునకు యువరాజ్యంబియ్యక, కౌసల్యా పుత్రుడైన రామునకుం బట్టముంగట్టం బూనియున్నాఁడు. ఆసవతి కొడుకైన రాముఁడునిన్నును నీకొడుకునుబట్టితోలి యడవిని మెల్లనేలు." అనియిట్లు బహువిధంబులగు భాషణములంగైక మనంబుకలంచి, దానికి శ్రీరామపట్టాభిషేకమునకు విఘ్నోపాయంబులెఱింగించెను, అదియు సంతోషించి, తత్క్షణంబ దశరథునిపాలికింజని "నాథా! తొల్లినాకు మీరుకరుణించి రెండు వరంబులొసంగితిరిగదా? వాని వేఁడుటకు నాకిప్పుడు సమయమయ్యెను. క్షత్రియ ధర్మనిరతులైన రాజులకు సత్యవాక్యపరిపాలనంబవశ్యం" బనిన, నమ్మహీపతి తనసతింగనుంగొని, "ప్రియా! నీవింత చెప్పనేల? నీయిష్టమెద్దియో దానిం జెప్పుము. తప్పక చేసెద" నని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

రాజానవలలోఁ జిక్కుటయెఱింగి, కైకయప్పుడు భరతునియౌవరాజ్యపదవిలో నిల్పునట్లును, రాముని పదునాల్గేండ్లు వనవాసమునకుంబోవనియమించు నట్లును వేఁడుకొనియెను. కొఱవిఁగొని చెవులునాటిన చందమైయక్కర్ణ కఠోర వాక్యములను విని, దశరథుఁడు మూర్ఛిల్లి, కొంతవడికి ప్రజ్ఞాన్వితుఁడై, రామునిపైగల నిరతిశయప్రేమచే నవ్వరంబులుగోరక యొండువరంబులువేఁడుమని కైకేయినెంత ప్రార్థించినను, అమ్మూర్ఖురాలు తనపట్టువదలక తనకోరినవరంబులే యిమ్మనియడిగెను.

ఈవృత్తాంతమంతయు రాముఁడెఱింగి, తనతండ్రికిసత్య

ప్రతిజ్ఞాభంగము గాకుండునట్లు చేయఁదలఁచి, సీతాలక్ష్మణసమేతుఁడై రాజ్యసౌఖ్యములెల్ల తృణముగానెంచి వనంబునకుఁబోయెను. తనయగ్రపుత్త్రుఁడట్లు వనంబునకుఁబోవుట నెఱిగి, దశరథుఁడు శోకాగ్నిచేఁబొగులుచు "హా రామ! హా రామ!" యనుచుఁ బరలోక గతుఁడయ్యెను.

తండ్రిమాటను నిలిపిన కొడుకే కొడుకు.

2 పరశురాముఁడు తండ్రిమాటలు విని తల్లిం జంపి మఱలఁ బ్రతికించుట

పూర్వము జమదగ్నియను మునివరుండు రేణుకయను భార్యతోడను, రుమత్యుత్సాహ విశ్వావస పరశురాములనియెడు నల్వురుపుత్త్రులతోడను, తపోవనంబుననుండ, నొక్కనాఁడు పుత్త్రులెల్లను వన్యఫలంబులు తెచ్చుటకై యడవిలోనికిం జనిరి. నీళ్లు తెచ్చుటకయి రేణుకాదేవియు, పుత్త్రులవెంటనంటిపోవుచు, సమీపముననున్న సరోవరమునందు, చిత్రసేనుఁడను రాజు తనసుందరులతో జలక్రీడలాడుటనుజూచి, కామమోహితయై యతనితో సరససల్లాపములాడి మగిడియింటికి వచ్చెను. దాని దుశ్చరిత్రమంతయు జమదగ్నితన దివ్యదృష్టిచే నెఱిఁగి మహాక్రోధపరవశుఁడై, పుత్త్రులు మగిడివచ్చినతోడనే వారిలో మొదటిమువ్వురంజూచి "అయ్యలారా! వ్యభిచారిణియైన మీ తల్లిని వధింపు" డనియెను? వారప్పుడు "తండ్రీ! యెంత దుశ్చరితయయ్యును దల్లిం దంపుట ధర్మమగునా?" యని మాతృఘాతకపాపమునకు వెఱచి, తండ్రి పంచినకార్యమును జేయరైరి. జమదగ్నికోపించి కొడుకులను మువ్వురను ఘోరారణ్యములో మృగపక్షులవలె జ్ఞానహీనులై యుండుఁడని శాపమిచ్చెను.

అంత ముని పరశురాముంజూచి "అన్నా! నీవతిశీఘ్రముం బునం బోయి మహాపాతకియగు నీతల్లిం జంపు" మనివచించిన, వాఁడు శాపభీతుండై తండ్రివచనంబుల నతిక్రమింపక తల్లిం జంపిన చ్చెను అప్పుడు శమితక్రోధుండై మునిపుంగవుడు చిన్నకొడుకుం జూచి "అన్నా! నీవు నావంపు చేసితివి నీకార్యమునకు సంతోషించితిని, నీకిష్టమైన వరములడుగు" మనియెను.

పరశురాముఁడు తండ్రికతిభక్తితో మ్రొక్కి "తండ్రీ! నీకు నాపై ననుగ్రహము కలదేని, నాతల్లి సకలదోషవిముక్తయై మరల జీవించునట్లును, నాసహోదరులెల్ల విగతశాపులై యెప్పటియట్ల వర్తింపను, కృపచేయవలయు" నని ప్రార్థించిన, నతఁడు కొడుకు కోరినవరములొసంగెను. అంత వారుముందువలెసుఖముగానుండిరి.

ఆ॥ పడినవారి మరల బ్రదికింపనోపును
జనకుఁడనుచుఁ జంపె జామదగ్న్యుఁ
డతఁడుసంపెనను చున్నలఁదల్లిని
జనకునాజ్ఞనైనఁ జంపఁదగదు॥

౩ పూరుఁడు రాజ్యమును సంపాదించినవిధము.

పూర్వము యయాతియనురాజు శుక్రాచార్యుని కూఁతురైన దేవయానియను బ్రాహ్మణకన్యను వివాహమై, దానియందు ధర్మపుత్రులం బడసి, మరియు వృషపర్వుఁడను దానవేంద్రుని పుత్రికయగు శర్మిష్ఠయను దానిం బెండిలియై కొడుకులం గనియుండ, నవ్విధంబంతయు ప్రథమభార్యయైన దేవయాని యెఱింగి క్రోధశోకపరిపీడితయై, తండ్రియొద్దకుజని, యల్లుఁడుచేసిన యపకా

రంబు నతిక్రమించిన, శుక్రుఁడు కోపించి యయాతింజూచి, "ఓరీదురాత్మా! నీవు కామమోహితుఁడవై నాకూతునకప్రియంబులు చేసితివి కావున, నీవు యౌవనంబు లేక జరాభారంపీడితుండవుగమ్ము" ని శాపంబిచ్చెను. అప్పుడా రాజు గడగడవణకుచు "అయ్యా. స్త్రీలు పుత్రునికొఱకు బురుషులను బతిగాఁగోరినప్పుడు వారిప్రార్థన యంగీకరింపక తిరస్కరించుట మహాపాపమని ధర్మశాస్త్రముల యందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. నేను పాపభీతుఁడనై శర్మిష్ఠను భార్యగాఁ జేసుకొంటిని. నాపై నింతకోపమును బూనదగునా" యనిప్రార్థింప శుక్రుఁడు కరుణించి" నీవు నీ ముసలితనమును నీకొడుకులలో నొక్కనికిచ్చి వాని యౌవనంబు పుచ్చుకొని, రాజ్యసుఖముల ననుభవించి, మరల వానికి వాని యౌవనంబు నిచ్చి నీవార్ధక్యమును నీవనుభవింపుము. అట్లు నీ ముదిమిని గొనునట్టి సుతుఁడే రాజ్యార్హుండును వంశకర్తయు నగు" నని యనుగ్రహించెను.

అంత యయాతికి ముదిమి వచ్చుటచే నింద్రియములకొవ్వు తగ్గెను. శరీరముయొక్క సంధులు వదలెను. ముడతలేర్పడెను. తలయందు నరలు గల్గెను. ఉబ్బసమును దలనొప్పియును వచ్చెను. ఇట్లు శుక్రుని శాపంబున ముదిమిచే బాధితుఁడై, యయాతి కొడుకులనెల్ల రావించి "పుత్రులారా! నాకు విషయసౌఖ్యముల యందు తృప్తి లేకున్నది. మీలో నొక్కఁడు నా ముదిమిగొని తనజవ్వనంబు నాకిచ్చునది" యనిన పెద్ద కుమారులందఱు విని నవ్వి, "అయ్యా! దైవవశంబున మనుష్యులకు ముదిమియు వ్యాధులు నుగలుగును. వానిననుభవింపక తీరదు. ఇది యేమి కార్యము? తన జవ్వనంబిచ్చి యొరుని ముదిమిని గొనుకుమతులెందైననుందురా?" యని యొడంబడకుండిరి. అప్పుడు యయాతి యలిగి వారినెల్ల

రాజ్యార్హులుగాకుండునట్లును, ధర్మాధర్మ వివేక రహితులగునట్లు ను, వారిపుత్రులును వారివంశమువారును అల్పాయుష్కులై చెడిపోవునట్లును శాపంబిచ్చెను.

అంతయయాతియందఱికింబిన్నయైనవాని, శర్మిష్ఠాపుత్రుఁ బూరుండనువానింబిలిచి యడిగిన, నతండంగీకరించిన, తనముది మివానికిచ్చి నవయావనసంపన్నుఁడై యభిమతసుఖంబులెల్లనను భవించి, వేయేండ్లు చనినతర్వాత, పూరుజవ్వనంబు వానికిచ్చి, తన జరాభారంబుఁ దానతాల్చి వానిరాజ్యాభిషిక్తుం జేసెను. అప్పుడు కొందఱు ప్రజలు కనిష్ఠపుత్రునకేల రాజ్యమిచ్చితివని యడుగ, దానికిరాజు, పూరుఁడు పిన్నవాఁడయ్యును గుణములం లోఁబెద్దవాఁడనియు, సుపుత్రుఁడనియు, తండ్రికార్యము చేసిన వాఁడనియు వారికెఱిఁగించి మఱియునిట్లనియెను.

క॥ తనయుండుతల్లిదండ్రులు
పనిచినపనిసేయఁడేనివలుకెదలొఁజే
కొనఁడేనివాఁడుపుత్రుం
డనఁబడునేపిత్రుధనమునకర్హుండగునే॥

4 పట్టుదల. భగీరథుడు గంగను దెచ్చినకథ.

పూర్వము కాలకేయులను రాక్షసులు పగలెల్ల సముద్రజల ములోడాఁగియుండి రాత్రులందు బయటికివచ్చి లోకంబులకు మహోపద్రవములుసేయుచుండ, దేవతలెల్ల మహామునియైన యగస్త్యునింబ్రార్థించి జగంబులకుఁగాలకేయులవలన గల్గుబాధ లెఱింగింప, నమ్మహాముని తనతపశ్శక్తిచే సముద్రోదకములెల్ల

పానంబుచేసెను. అప్పుడు రాక్షసులెల్లబయల్పడిరి. వారినిదేవతలు నిర్మూలముచేసిరి. నాటంగోలె సముద్రము నిర్జలంబై యుండెను.

ఇట్లుండ నిక్ష్వాకువంశమున జనియించిన సగరుండను రాజు సకలరాజులనుజయించిమహీతలంబేలుచుండెను. అతనికి మహాదేవుని వరప్రసాదంబున వైదర్భియను భార్యయందఱు వదివేవురుకొడుకులు జనించిరి. శైభ్యయనుభార్యయందసమంజనుఁడను కొడుకునుగనెను. షష్ఠిసహస్రసంఖ్యగల సుతులకు సాగరులనిపేరు. వారతిదర్పితులు, క్రూరులు, కపిలమహాముని కోపాగ్నిచే నందఱు నొక్కటజలశూన్యమైన సముద్రభాగమున భస్మీభూతులైరి, అసమంజసుడును గ్రూరుఁడై రాష్ట్రంబులోని బాలురనదలోఁబడవైచుచుండగా నతఁడు తండ్రిచే విడువఁబడియెను. సగరుఁడప్పుడు తనకు మనుమఁడును, అసమంజస పుత్రుఁడునైన, యంశుమంతుఁడనువానికిరాజ్యమిచ్చి తపోవనమునకేగెను.

అంశుమంతుడు రాజ్యముపెద్దకాలమేలి, తనపుత్రుదిలీపుఁడనువాని రాజ్యాభిషిక్తుంజేసి "అయ్యా!నీపితామహులు కపిలమహాముని క్రోధానలంబున మడిసిరి. వారికి సద్గతిగావించు విధముచేయు" మని చెప్పి తానునుదపోవనంబున కరిగెను. దిలీపుండట్లు చేయసమకట్టెనుగాని నిష్ఫలారంభుఁడై మృతినొందెను. అంత నతనికొడుకు భగీరథుఁడనువాఁడు తనపితామహులకైన దుర్గతినివిని, దుఃఖించి, నొకైనవారిని సద్గతి ప్రాప్తులుగాఁజేయఁదలఁచి, హిమవంతమునకేగి నియతాహా

రుఁడై గంగాదేవింగూర్చి యతుల తపస్సుచేయఁగా, నద్దేవి ప్రత్యక్షమై వరంబువేడుమనిన, "తల్లీ! నీదగు పుణ్యోదకంబులు నీఱై పడియున్న నాపితామహులపైఁ బ్రవహింప, వారికి మంచిలోకంబులుకలుగును; కావుననీవు నావెంటభూలోకమునకువచ్చి సముద్రములోఁబ్రవహింపు"మని ప్రార్థించెను. అప్పుడు త్రిలోకపావనియైనగంగ "నేనాకాశమునుండి భూమిపైఁ బడునప్పుడు నావేగమునుసహింపను, నిరంతరజలప్రవాహంబుఁ దాల్పను, నీలకంఠుఁడైన పరమశివుఁడొక్కఁడే యోపుఁగావున, నద్దేవుని నీదగుతపస్సుచే మెప్పించి, నన్నుఁదాల్ప ప్రార్థింపు"మని చెప్పి, వెడలిపోయెను.

అంత భగీరథుఁడుతనకార్యము సిద్ధింపనెంచి, మఱియు వేయేండ్లు శివునింగూర్చి తపస్సు సల్పెను. శివుఁడు ప్రత్యక్షమై "నేనుగంగను దాల్చెదను, నీవు భూలోకమునకు గంగావతరణముచేయు" మనిన, మెండియు నమ్మహీపతి గంగనారాధించిన, నాతనికింగరుణించి గంగయుత్తుంగ తరంగసంహతులతో భూమిపైఁబడఁగా దాని శివుఁడు తనజడలోఁదాల్చెను. శివుని జటాజూటరంధ్రములనుండి నేలకుదిగిగంగ భగీరథునివెంటభూమిపైఁబాఱి సముద్రములోఁజొచ్చి దానినిండించిన, గంగోదకసిక్తులై సాగరులు సద్గతికింజనిరి. భగీరథుని కీర్తిభూమిపై శాశ్వతముగా నిల్చెను. అప్పటినుండియు గంగను ధరించిన శివునకుగంగాధరుఁడనియు, గంగనుభగీరథుఁడు తెచ్చుటచేనమ్మహానదికి భాగీరథియనియు, సగరుల కారణంబున జలపూరితమగుటచే సముద్రమునకు సాగరంబనియు, నామంబుగలిగెను.

పెద్దలయినవారు మంచివిషయములలోఁ బట్టుదల కలిగి,
తాము చేయఁదలఁచిన కార్యమును, విఘ్నములు వచ్చినను వె
నుకఁదీయక చేయుచుందురు.

5 బ్రహ్మచర్యము; అష్టావక్రుఁడను ముని కుమారుని చరిత్రము.

ధర్మరాజు భీష్మాచార్యులవారింజూచి "అయ్యా! కన్యా
దానంబు చేయుటకు వరుఁడెట్టిగుణంబు గలవాఁడుగానుండ వల
యు?" ననియడిగిన నాతనికి గాంగేయుఁడిట్లనియె. "ఓధర్మ
నందనా! నీవు పెండ్లికొమరు విషయమై యడిగిన విషయము స్ప
ష్టముగా నెఱిఁగించు కథయొక్కటి చెప్పెదవిను" మని యిట్లనియె.

"పూర్వమష్టావక్రుఁడను మునికుమారుఁడు బ్రహ్మచా
రియై యుండి గురుకులవాసము చేసి, వదాన్యుఁడను పేరుగలముని
వర్యునికూఁతురు సుప్రభయనుదానిఁ దనకు భార్యగా నిమ్మని ముని
వర్యు నడిగిన, నతండు "నీవు యోగ్యుఁడవైనను, ముందుగా ను
త్తరదిక్కునకుఁ బోయిరమ్ము. అందు హిమగిరి తటంబున శివుఁ
డు తపస్సు చేసినస్థలమునకు సమీపముగా నొక్క దట్టమగుకడి
మి చెట్లయడవిగలదు. అందొక్క యుత్తమగుణాలంకృతయైన
నారీరత్నమున్నది. దానింజూచి రమ్ము తర్వాత నాకూఁతు నీ
కిచ్చెద" నని చెప్పెను.

అష్టావక్రుఁ డట్లే చేయుదునని, మునివరుఁ డెఱిఁగించిన యె
డకుఁ బోవఁగా నందొక్క రమ్యమైన హర్మ్యము కనఁబడియెను. అ
మ్మేడవాకిటనిల్చి లోనికిఁ దన పేరు చెప్పి పుచ్చఁగా, సురూపులగు

కన్యకలనేకులుపఱతెంచివచ్చి, యష్టావక్రునిందోడ్కొనిచని, లోపలిగదిలో వివిధరత్న విరాజితమైనపాన్పుపై విశ్రమించియున్నతమయజమానురాలిముందరనిల్పిరి. అమ్ముద్దియసుందరాంగియు, ప్రౌఢవయస్కయునై యుండెను. వచ్చినమునిపుత్రుని జూడఁగానదిదిగ్గనలేచి యెదుర్కొని, యిందురమ్మని చేయిచూపి, తనధవళపర్యంకముపై గూర్చుండునట్లుచేసి, శాస్త్రోక్తవిధముగా నాతనింబూజించి తాన వేఱొకసెజ్జపైఁ గూర్చుండి తగిన సంభాషణంబునకుఁ జొచ్చెను. తోడికన్నియలెల్లనుదమతమచోట్లకుఁజనిరి.

అంతరాత్రియయ్యెను. అష్టావక్రుఁడునిద్రించుచుండగా నక్కోమలి మెల్లన లేచి చలిగానున్నదని చెప్పుచు నాతనిపాన్పుపై శయనించుటకువచ్చెను. మునిపుత్రుఁ డూరకుండెను. వదవడి యాలతాంగి బ్రహ్మచారినిదిగిచి కౌఁగలించుకొనగా, నతఁడు కదలని చిత్తముకలవాఁడై యించుకయైన మన్మథ వేదన లేక మ్రానువలెనుండెను. అట్లుండుటంజూచి యత్తన్వి "అయ్యా! మగవారు భోగపరులు, స్త్రీలు తాల్మిగలవారు. నేనువచ్చి నిన్ను కోరినను నీవునన్నొల్లకున్నావు. ఇది యేమియాశ్చర్యము! నన్ను వివాహమైనాతో సుఖములనుభవింపుము. నీకిందొక్క విధమైనకొఱంతయు లేదు." అనిన దానితో మునికుమారుఁడిట్లనియె.

"నేనుబ్రహ్మచారిని. భార్యఁ గోరియున్నవాఁడను. పరదారాభిగమనంబు పాతకములలోఁబెద్దయందురు. ఈయతినింద్యమైనపనికెట్లునేను సమ్మతింపఁగలను? నన్నుగారింపకుము. నేనుబోయెద, నాకనుజ్ఞయిమ్ము" అనిదిగ్గనలేచిపోవఁ జూచెను.

అప్పుడా మృగాక్షి "అయ్యా! తొందరపడకుఁడు. మీరు వచ్చిన కార్యమయినతోడనే పోవచ్చును. శయనింపు" డని తన సెజ్జకునచ్చెను. అంత సూర్యోదయ మగుటయు నక్కాంత మునివరుని స్నానము చేయించి, యతఁడు సంధ్యావందనాగ్నికార్యము లాచరించిన పిదప, నమృతోపమానమైన యన్నంబు పెట్టించి, యుచితంబులగు మాటలచేఁ బ్రొద్దుపుచ్చి, రాత్రియగుటయు, మఱల నాతని శయనంబునకుఁ బిల్చిన, నప్పురుషవరుండు సమ్మతింపఁడయ్యెను. అప్పుడది "నేను కన్యను. వివాహమునకుఁదగిన వయస్సుగలదానను. స్వతంత్రముగల్గి వర్తింతును. నన్నుఁ బాణిగ్రహణంబు జేసుకొని సుఖంబుగానుండు" మనిన, నమ్మహానీయచరిత్రుఁడు "ఓతోయజలోచనా! స్త్రీలు తమకుఁబోలినట్లెల్ల చేయరాదు. వారికి స్వాతంత్ర్యము లేదు.

గీ॥ "బాల్యమునఁదండ్రియౌవనప్రాప్తిమగడు
వార్ధకంబునఁదనయుఁడు వామనయన
నరసి నడుపఁగా నెందునునంగనలకు
వలసినట్టులు చేయఁగావచ్చునెట్లు?"

కావున నిన్ను నీవిచ్చినను నేను పరిగ్రహించుట ధర్మముకాదు. ఏలనన్ను బాధపెట్టెదవు? నీతలంపేమి? నాకుఁబనులుగలవు; నేనుపోవలయు. నన్ననిచిపుచ్చు" మనెను

అని యిట్లాబ్రహ్మచారిసత్తముఁడు ధీరచిత్తుఁడై పల్కుటంజూచి సంతోషముతో నక్కాంత యిట్లనియె. "అయ్యా! నేను నిన్నుఁ బరీక్షించుటకై యిట్లుచేసితిని. నేను త్రవదిశను. నిన్ను వదాన్యుడిందుఁ బుత్తెంచుటెఱుఁగుదును. నీనిష్ఠయు, స్త్రీలయందుఁ దగులనిచిత్తస్థితియుఁగంటిని. నీవింకఁ బోయి సుప్రభనువి

వాహమై సుఖముగా నుందుము" అనివాని సగౌరవంబుగా బం పెను.

ఓధర్మపుత్రా! అష్టావక్రుఁడట్లు తరదశచే ననుజ్ఞాతుఁడై మరలితన యాశ్రమమునకువచ్చి సుప్రభను బెండిలియై, యనేకధర్మకార్యములు చేయుచు గొంతకీర్తులంబడసెను. కన్యాదానమునకు వరుండెట్టివాఁడుగా నుండవలయునో, దానినీయితిహాసముచే నెఱుఁగుము"

6. ధైర్యము. మూఁడువిధములు.

ధైర్యమనునది యెల్లయాపదలకు మందువంటిది "ధృతిచే సహాయయుతుఁడగు" నన్నట్లుగా ధైర్యమే మనుష్యుల కావత్సరయములఁ దోడై యుండును. ధైర్యము లేనివాఁడు వగలోమునిఁగి తాను జేయవలసినకార్యములం దసమర్థుఁడగును. వివేకముగలవాఁడు సుఖదుఃఖములయందు గర్వవిషాదములను బొందకుండును. ఆపదలను ధైర్యముతో సహించి సౌఖ్యపడిన వారనేకులున్నారు. శ్రీరామనలహరిశ్చంద్రాదిపురుషవర్యులచ త్రములును, సీతాదమయంతీ చంద్రమతులాది స్త్రీరత్నముల వృత్తాంతములును దీనికి నిదర్శనములు.

క॥ " ధృతియారోగ్యమునొసఁగును
ధృతియుజ్వలలక్ష్మిఁ దెచ్చుధృతిగీర్తిసము
న్నతిఁ జేయుఁగాలగత్యవ
గతిగలిగినఁగలుగుధృతివికారవిదూరా" ॥

ఆపదలనోర్చుట యొకవిధమైన ధైర్యము. వెఱపుఁగొనక

శత్రువులపై నడచుటయును, ఉగ్రములయిన యాయుధముల మొనలపై కురుకుటయును వేఱొకవిధమైన ధైర్యము. ఇది క్షత్రియులకు సహజమైన గుణము. ఉత్తములైన యోధులు రణరంగముపై దమప్రాణములు విడుచుటకు సమ్మతింతురుగాని, పగవారికి వెన్నిచ్చియుద్ధభూమినుండి తొలగిపాఱిపోవనొల్లరు.

మూఁడవ విధమైన ధైర్యమొక్కటికలదు. అదియిక్కలి శ్రేష్ఠమైనది. చిత్తచలనముగావించునట్టి వస్తువులు సమీపముగానున్నను వానింజూచి మనస్సులో నేవిధమైన కోరికయు స్పృహయు లేకవర్తించుట. ఆప్తావకుఁడు తన్ను తఱచుగ పరీక్షించినపుడు చూపిన మనోధైర్యము మిక్కిలి శ్లాఘ్యమైనది. పూర్వమర్జునుఁడింద్రలోకమునకుఁ బోవఁగా నందలి దేవదాసియూర్వశి యనునది యతనిని గామించివచ్చిన నాతఁడు సమ్మతింపక దానిం దిరస్కరించిపంపెను. ఆతఁడు మనోధైర్యము లేనివాఁడైన చో నూర్వశివలలోఁ జిక్కి మహాదుఃఖమనుభవించియుండును. పరులసొమ్మపహరింప నొకనికి మంచిసమయము దొరకినను దానట్లు చేయనొల్లకుండుట, మేలైన మనోధైర్యము సూచించును మనోధైర్యము లేకపోవుటవలనఁగదా మనుష్యులు తృష్ణకులోఁబడి దుఃఖమనుభవించుచున్నారు.

క॥ "మదిసుఖముఁ గోరి దుఃఖం
బొదవంగల కార్యములకు నుత్సాహము సే
యుదురొప్పని తృష్ణంబడి
చదురేమియు లేనిదుష్టజనులాతురులై"

జితేంద్రియులును జితమనస్కులునైన మహాత్ములకు ధైర్యము సహజమైయుండును.

ఏధైర్యముచేనొక్కఁడు, తనకెంత సంకటమైనను ధర్మమార్గముఁ దప్పక తానాచరింపవలసినట్టివిధి విధాయకములైన కృత్యములను ఫలము కీర్తి మొదలైనవానిఁ గోరక చేయుచుండునో, యదియే యుత్తమమయిన ధైర్యమనియు, నదియే సాత్వికధృతియనియు శ్రీకృష్ణుఁడు తనకు భక్తుఁడైన యర్జునునకు భగవద్గీతలోఁ జెప్పియున్నాఁడు. అర్థకామాది ఫలాపేక్షకై కష్టముల కోర్చుట రాజసధృతి, మదమోహనిద్రాలస్యములను వృద్ధిబొందించునట్టి యల్పఫలములకై ధృతికల్గి పాటుపడుట తామసరూపమైనధృతి. ఇదిమిక్కిలి నింద్యమైనది.

7 దానము.

(1) దానముయొక్క మేలిమి? వేదవ్యాసమహాముని ముద్గలుని చరిత్రమును ధర్మరాజున కెఱిఁగించుట.

పాండవులరణ్యవాసము చేయునప్పుడు వారిఁజూచుటకై వ్యాసమహర్షి యేతెంచెను. ధర్మరాజును దమ్ములును బ్రాంచాలియు మునివరునకాతిథ్యమిచ్చి నమస్కరించిన, వనవాసాయాసముచేఁ గృశించియున్న పాండవులంజూచి వగచి, ధర్మరాజునకు మునీంద్రుఁడిట్లనియెను. "ఓధర్మనందనా! మనుష్యులకు సుఖదుఃఖములు కాలవిపర్యయమునవచ్చుచుండును. కాలమెవ్వరికినొక్కరీతిగానుండదు. నీవుబుద్ధిమంతుఁడవు. కష్టములకోర్చి సౌఖ్యములనుభవింపుము. మనుష్యులు తపస్సుచే సర్వసుఖములంబడయఁజాలుదురు. క్షమయు, నహింసయును, సత్యమును సమత్వమును, శాంతియు, నింద్రియజయమును సంగపరిత్యాగ

మును మొదలయినగుణంబులుగలుగుట యేతపస్సుయొక్క లక్ష
ణములు.

గీ॥ ఇందుఁ జేసిన పుణ్యంబులందుఁగుడుచు
మీఁదిజన్మంబునకునది మేలుసేయుఁ
గానదనశక్తితోఁగూడ దానధర్మ
చిరం పరోపకారములు చేయవలయు"

అనియిట్లువదేశించిన ధర్మపుత్త్రుఁడు "మునీంద్రా! దాన తపంబులు రెండును మేలని యొఱింగించితిరి. వీనిలో మనుష్యులకెట్టిచేయ దుష్కరమైయుండును? ఏదియెక్కువఫలమునిచ్చు" ననియడిగెను. మునిపుంగవుఁడిట్లనియె "అయ్యా! దానతపంబులు రెండును శ్రేష్ఠంబులైనవి, వీనిలో దాన మూర్జితమైన ఫలము నిచ్చును. అదయే విశేషము. ఏలనఁగా నదిధనసాధ్యమైనది. ధనముసంపాదించుట కష్టమైన కార్యము. నరులకుఁ బ్రాణములకంటెను ధనము తీపైనది. శత్రురాజులతోఁబోరాడుటయు, నాయుధముల దెబ్బకోర్చుటయు, సముద్రములను గడచి పరదేశములకుబోయి యిడుములనుభవించుటయు, కృషిపశుపాలనాదికష్టములకులోనగుటయు, పరుల కధీనులైనవయుటయును ధనమును సంపాదించుటకేకదా? ఈప్రకారమనేకవిధములుగా దుఃఖములనుభవించి యార్జించినధనమును విడుచుట కష్టమైనది కావున, దానమేమేలైనది. అన్యాయార్జిత ధనమునిచ్చుటచే ఫలమేమియుఁగలుగదు. ధర్మమార్గముగా లభించినయట్టి ధనము పాతికయైనను దానమిచ్చుటచే ఫలముగల్గును. "దేశేకాలేచ పాత్రేచ తద్దానంసాత్త్వికంస్మృతం" అని భగవద్గీతలోఁ జెప్పినవిధముగా, పుణ్యదేశములయందు, పుణ్యకాలముల మహాత్ము

లును, సద్ధర్మనిరతులునునైన పెద్దలకు దానమిచ్చుట సాత్విక దానమందురు. పూర్వము ముద్గలుండను పుణ్యాత్ముఁడైనబ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుఁడు, సత్పాత్రమునందు ధర్మార్జితమైన ధనము నిచ్చి పుణ్యలోకంబునకుఁ బోయెను. అమ్ముద్గలుని చరిత్రము నువినుము"

"పూర్వము కురుక్షేత్రమున సత్యవ్రతుండును జితేంద్రియుండును, శిష్టాచారనియతుండును, అతిథిప్రియుండునునైన ముద్గలుండను బ్రాహ్మణోత్తముఁడు తనభార్యాపుత్రులతో వసియించుచుండి, యుంఛవృత్తియే తనకు జీవనోపాయముగాఁ గలవాఁడై యుండెను. అతఁడు పాడ్యమి మొదలుకొని పదునాల్గు దినములొక్కొక్కగింజ యకాఁదూమెడువడ్లు సమకూర్చి, పదునేనవదినమైనపర్వంబునాఁడు దానినిపాకముచేయించి, దేవపితృపూజలుచేసి, యతిథులకుఁబెట్టి, మిగిలినయన్నంబును దానుభార్యాపుత్రసహితుఁడై భుజించును. ఇట్లుండగా నొక్కనాఁడు పర్వదినంబున దుర్వాసుఁడను మునివర్యుఁడు వెంట్రుకలు విరియఁబోసుకొని, వస్త్రముధరియింపక పిచ్చివానివలె దుర్భాషలాడుచు, నాతనియింటికతిథియై వచ్చెను. వచ్చిన మునివర్యుని జూచియేవగింపక, ముద్గలుఁడాతనికిఁ బూజలుసల్పి యన్నము బెట్టెను. అతఁడుకడుపునిండఁగుడిచిమిగిలినయన్నమును దనమేనుపై నలఁదికొని మరలిపోయెను, మునిపతియిట్లేపర్వము పర్వంబునువచ్చి చేయుచుండినను ముద్గలునకుఁగోపమును వగయును గలుగలేదు. ఇట్లాఱుపర్వములైన దుర్వాసుడు ముద్గలుంజూచి "అయ్యా! నీచిత్తమున నొక్కకొఱఁతయుఁగానలేను. నీయట్టిదానశీలునినేనెందును జూడలేదు. మనుష్యుల కాఁకలియును

నదిపిశాచమువంటిది. అదికోపంబును రేపును, అధర్మకార్యము లుచేయ ప్రోత్సాహపఱచును. వివేకము చెఱుచును.

నీవు మనమున నేవగింపవు. నన్నవమానపఱచవు. నా పైఁగినియవు. ఆకలికిదూలిపోవు మనస్సులోనేవిధమైన వికారమును జెందవు. మనమునునింద్రియములనునీయధీనముగాఁజేసుకొనుటచే నీవేతపశ్శాలివైతివి. నీయొక్క ధర్మమునకుఁ బ్రీతులై దేవతలు దివ్యరథారూఢులై వచ్చి నిన్నుభార్యాపుత్రసహితంబుగాఁగొని పోవనిదిగోవచ్చియున్నారు. నీవీయొడలితోడనే స్వర్గమునకుఁబొమ్ము" అనిసంతోషముతో దుర్వాసుఁడు వెడలిపోయెను.

కావున నోధర్మనందనా నీవును దానాది సత్కార్యనిరతుఁడవై తపస్సుసల్పుము. నీకుసర్వశుభములుదానఁగలుగును. పదుమూఁడవయేటికడపటఁ బిత్రుపైతామహంబైన రాజ్యమును బొందిసుఖించెదవు" అనియిట్లుపాండవులనాశ్వాసించి వ్యాసమహర్షి తనయాశ్రమమునకుఁబోయెను.

(2) దానపాత్రవిషయమైభీష్ముఁడు ధర్మరాజునకెఱింగించినవిషయములు.

ముందొకప్పుడు ధర్మరాజు యెట్టివారికి దానమియ్యవలయునని భీష్మాచార్యులవారినడుగనమహానీయధర్మజ్ఞుఁడిట్లనియె. "అయ్యా! దానమనునది యెల్లవారికిని సామాన్యముగానుండవలసినగుణము. నిరుపేదయైనవాఁడు తనకుఁగల భంగియొరులకియ్యవచ్చును. అతఁడుకుంచెడు ధాన్యమిచ్చుటయు, ధనకోటిని

ధనవంతుఁడిచ్చుటయును నొకేవిధమైన ఫలమునే యిచ్చును. ముఖ్యముగా నిచ్చుచోటఁ బాత్రమెఱుఁగవలయును. సత్పాత్రములకిచ్చినదానము పెక్కుమడుఁగులై ఫలమిచ్చును. దూరముగానుండివచ్చువారలును, అపూర్వులై వచ్చియాచించువారును, సారాచార సంపన్నులును, విద్యగలవారును, వేదశాస్త్రములు జదివినవారును, దానముఁగొనుటకుఁదగినవారు. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు నెవ్వరినడుగనేరక యార్తుఁడైయున్న బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చుట మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయినది.

చ॥ అడిగిననిచ్చుకంటెనునయాచకుఁగాఁగనెఱింగియిచ్చుటె
క్కుడుఫలమిచ్చుదానవిధికోవిద, వేఁడుటచావు, వేఁడగాఁ
బడుటది పెద్దచావు, తగుప్రార్థనపూర్ణముచేయునాతఁడా
యడిగినవానిఁదన్నునుదయార్తిఁగావఁగఁజాలువాఁడగున్ ॥

పూర్వము యయాతి మహారాజు దేవేంద్రునియొడకుఁబోయిన నతఁడు రాజుంజూచి నీవుపూరునిరాజ్యాభిషిక్తుఁజేసి వానికేమియుపదేశించితనియడుగ, నమ్మహీపతి చెప్పినవాక్యములు వినుము.

కం॥ ఇచ్చునదిధనముపాత్రున
కిచ్చుగనొరువేఁడకుండునదియభిముఖులై
వచ్చినయాశార్థులవృథ
పుచ్చకచేయునదిసర్వభూతప్రీతిన్ ॥

అపాత్రునకు దానమిచ్చుట శిలను దేపప్రమానుగాఁగొని సముద్రమునులంఘింపదలఁచినట్లును, షండునకుఁబుత్రినిచ్చినట్లును, దూదిలో నేయివేల్చినట్లును నిష్ప్రయోజనమగును. పునుక లోను, కుక్కతిత్తిలోనుబోసినసీళ్లు మిక్కిలి నింద్యమైదుష్టమగునట్లు, అయోగ్యులైనవారికి దానము చేయుట వృథయగును.

పాఁడియు నాడియుఁబ్రతుకువారు, పరిహాసకులు, దుర్జనులు, అంగహీనులు, ఉన్మత్తులు, మాత్రుచ్ఛులు, మూర్ఖులు, కులముచాలనివారు, వేదము చదువనివారు, దురాచారులు మొదలగుహీనులెల్లను దానమునకుఁదగిన పాత్రములుగారు. అట్టివారికిచ్చుట చేదోషమువచ్చును. ధర్మలబ్ధమైనధనమును పాత్రములకుఁ బెట్టకుండుటయును పాపము.

గీ॥ పాడిదప్పకుండఁబడసినయర్థము
పాత్రములకునీగి, పాత్రములకు
బెట్టనికియునఁగ నెట్టన రెండు వి
ధములఁగీడుదొడరుధరణినాథ॥

దానములలో నన్నదానమును, భూదానమును, గోదానమును, శ్లాఘ్యములైనవని చెప్పుదురు. వీని చేమనుష్యులకుఁ బాపములుతొలఁగును. మీఁదిజన్మమునకు మేలుకలుగును, అయితేనింద్యమైనపాత్రములకిచ్చుటవలన లాభము లేదు. ఓటికుండలో నీరుపోసినట్లేయగును. కావున ధర్మనందనా! దానమిచ్చువాఁడుఁ బాత్రమెఱుఁగవలయు. అన్ని దానములకంటె సర్వభూతములకభయమిచ్చుటయును, శత్రువునకైనను బ్రాణదానము చేయుటయు మిక్కిలి విశిష్టములు.

8 సంతుష్టి; లేకతృప్తి.

వామనుఁడు బలిచక్రవర్తితోసంభాషించుట.

పూర్వము విష్ణుదేవుఁడు బలిచక్రవర్తిని భంగపఱచుటకై కశ్యపమహాముని భార్యయైనయదితియను పుణ్యాంగన గర్భము

వారాశిపరివృతమేదినీవలయసామ్రాజ్యంబు గల్గియుండియును తృప్తినిజెందరైరి. ఉన్నదానితోఁదృప్తిఁజెందువానికిఁగల్గుసుఖము వారు బొందరైరి. ఆశవంటిదుఃఖమును నిరాశవంటి సుఖమును లేదు. "సంతుష్టుఁడీమూఁడు జగములఁబూజ్యుండు, సంతోషికె ప్పుడు జరుగుసుఖము, సంతోషిగాకుంట సంసారహేతువు, సంత సంబున ముక్తిసతియు దొరకుఁ, బూఁటపూఁటకు జగంబులయ దృచ్ఛాలాభతుష్టినిదేజంబుదోన పెరుగుఁ, బరితోషహీనతఁబ్ర భ చెడిపోవును జలధారననలంబు సమయునట్లు" కావుననోరా జా నీవుప్రభువనినిఖిలంబునడుగుట నాకుఁదగవుకాదు. నాకుఁదగిన కొలదియేను వేఁడుకొంటిని. ఈపదత్రయమునుజాలదనకయిమ్ము. చాలునాకదియే"

అనియిట్లువామనుఁడు బలిచక్రవర్తికి సంతుష్టియొక్క విశేషమును, తనకుఁగలదానితో సంతోషపడనివాని దుఃఖము ను విస్తరించిచెప్పగా, నప్పుడాఖర్వుని యఖర్వతేజోబుద్ధులకు బలిచక్రవర్తిమెచ్చి భూదానముచేయఁదలంచెను.

ఆశయయెల్ల చేటులకుమూలము. నిరాశయపరమసుఖము.

౨ కీర్తిప్రియత్వము.

ఇంద్రద్యుమ్నమహారాజ చరిత్రము.

ధర్మరాజు వనవాసము చేయుచుండిన కాలముననాతని యొద్దకు మార్కండేయమహామునివచ్చి వివిధములైన ధర్మము లెఱింగింపగా, నమ్మహీపతి యమ్మహర్షింజూచి "మునీంద్రా! మీకంటె వృద్ధులైనవారు జగతిలోనున్నారా?" యనియడిగెను. దానికిఋషిపుంగవుఁడిట్లని చెప్పెను.

పూర్వ మింద్రద్యుమ్నుఁడను జనపతి ధర్మమార్గము తప్పక రాజ్యపరిపాలనము చేసి యింద్రలోకమునకుఁ బోవఁగా బహుకాలమున కాతనికీర్తి భూలోకములో నాసిపోయెను. అంత దేవతలు నీవింక స్వర్గలోకములో నుండలేవని వానినుర్వి పైఁద్రోచిన నతఁడు నేనుండు కడకు వచ్చి నన్నెఱుఁగుదువా యని యడిగెను. అప్పుడు "నేను అయ్యా! నేను నిజముగా నిన్నెఱుఁగను. హిమశైలశృంగమునందుఁ బ్రవాళకుండను పేరుగల ఘూకమున్నది. దాని నడుగు" మంటిని. రాజు నన్నుం గోడ్కొని యులూకముపాలికిం జని నన్నడిగినట్లడుగ నదియుఁ గొంతసేపు చింతించి "రాజా! నిన్ను నే నెఱుఁగజాలకున్నాను. ఇంద్రద్యుమ్నంబను కొలనియందు నాకంటె వయస్సుచేఁ బెద్దయైన నాళీకజంఘుఁడను బకవల్లభుఁడున్నాఁడు. ఆతనిం గని యడుగునది" యని వాక్రుచ్చెను.

అప్పుడు రాజు నన్నును ఘూకమును మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తనపేరు చెప్పి "నన్నెఱుఁగుదువా" యని యడుగ నాబకశ్రేష్ఠము "అయ్యా! నేను నిన్నెఱుఁగను. నాకంటెను జిరకాలజీవియైన యుగంధరుఁడను పేరుగల కచ్ఛపము కొలనిలోనే యున్నది. దానినడిగిన నీవిషయమై చెప్పనోపు" ననియెను, అప్పుడందఱు సరస్సులోనున్న కమఠమును బిల్వఁగా నది బయటికి వచ్చెను. అప్పుడు బకరాజు ముసలి తాఁబేలుం జూచి "అయ్యా! ఒకసందేహము తీర్చుకొనుటకై వీరిందు వచ్చియున్నారు. నీవీయింద్రద్యుమ్నమహారాజు నెఱుఁగుదువా" యని యడిగెను. కొంతసేపు తనలోఁ దలపోసి కన్నుల నీరు తెచ్చుకొని కమఠ మిట్లనియెను. "అయ్యా! ఈమహాగుణభూష

ణుఁడైన యింద్రద్యుమ్న మహారాజని మఱువ వచ్చునా? నాకెన్నియోమాఱు లిందువచ్చి నన్నాదరించి ప్రాణభయంబు లేక చేసెనే. ఆదయామయుని నాకెన్నఁడైన మఱువంగరాదు అతఁడు యజ్ఞదక్షిణార్థముగ విప్రవరుల కిచ్చిన గోగణంబులు గొరిజలచేఁ ద్రవ్వటచేతనే కదా యీసరోవర మేర్పడెను.

అనియిట్లు చెప్పఁగా దేవదూతలు విమానంబులుగొని వచ్చి రాజుంజూచి "మహీవల్లభా! నీకీర్తి జగంబులో శాశ్వతమై నిల్చెను. నీవుమఱలస్వర్గమునకురమ్ము" అనివానిందోడ్కొనిచనిరి.

క॥ తనకీర్తి యెంతకాలము
వినఁబడునిజ్జగమునందు వెలయఁగనందా
కనుబుణ్యలోక సౌఖ్యం
బున నెంతయునుల్లసిల్లుబురుషుండనఘా॥

"ఓ ధర్మనందనా! నాకంటెవృద్ధులైనవారి నెఱింగించితిని, కీర్తియేపుణ్యలోకములనిచ్చును. కీర్తియేధనము. కీర్తి లేనివాఁడు కేవలము శవమువంటి వాఁడు."

ఉ॥ కీర్తియయిచ్చుఁ బుణ్యగతి కీర్తియ తల్లియుఁబోలెఁ బ్రోచున
త్కీర్తియయాయువున్ సిరియుఁ గీర్తివిహీనుఁడసూవెశంబుదు
ష్కీర్తికి నెల్లచేటులును గిట్టహరించు ననండె తొల్లి ధ
ర్మార్తిహరుండు నాబఁరఁగునంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్॥

10. ఆశ్రితపోషణము.

శిబియను రాజర్షి చరిత్రము.

తొల్లి భృగుతుంగమను పర్వతమునశిబియను రాజు యజ్ఞము చేయుచుండగా,నతని మహాగుణంబు లెఱుంగ వేఁడి

యింద్రాగ్ను లిరువురు శ్యేనకపోతరూపములు దాల్చిరి. అప్పుడు శ్యేన భయంబుచేఁ గపోతంబు పఱతెంచి శిబి మఱుఁగు సొచ్చిన, దానిని విడువక తఱుముకొని వచ్చి శ్యేనము శిబి కిట్లనియెను. అయ్యా! నిన్ను సత్యసంధుఁడనియు, నిర్మలుఁడనియు, ధర్మజ్ఞుఁడనియు, లోకంబు కొనియాడును. నే నాఁకలిగొనియున్నపుడు నేను భక్షింపఁదలచిన కపోతమును డాచి, నా కాహారవిఘ్నముచేయుట నీకుఁ దగునా? సర్వభూతములు ఆహారముచేతనే జీవించి వర్ధిల్లును. ఈపావురంబు నాకియ్యవినాఁడు నాకు బుభుక్షావేదనచేఁ బ్రాణవియోగమగును. నన్నుఁగాన లేక నాపుత్రులును భార్యయు జీవింపనేరరు. ఒక్కకపోతంబు రక్షించి, పెక్కుజంతువులకు హింసగావించుట ధర్మవిరోధమగును. ఒకధర్మమునకు బాధసేయు ధర్మమును ధర్మముగా ధర్మజ్ఞులు గైకొనరు. నీ వెఱుఁగనిది కలదే? పావురంబు విడువుము.''

శిబి యిట్లనియె "ఓపక్షివరా! నీవు ధర్మమెఱిఁగినట్లు పల్కుచున్నావు. నామఱుఁగు సొచ్చిన పావురమును నే నెట్లు విడుతును? ఆశ్రితులను పరిత్యజించుటకంటె లోకములోఁ బాతకమొక్కటి లేదు. ఈకపోతమాంసంబునం గాక నీ యాఁకలి యన్యమాంసాదులచేఁ దీరదా? నీకుఁ గావలసినంత మృగవృషభ వరాహ ఖగమాంసంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టెద. ఈకపోతంబుపై నాగ్రహము విడువుము. ప్రాణభయంబుచేఁ వచ్చి నన్నభయమడిగిన దానిని విడువను.''

డేగయప్పల్కులు విని "అయ్యా! నాకిప్పక్షి వేదవిహితమైన మాంసము. 'శేన్యాః కపోతాన్ ఖాదయంతి.' యను

వేదవచనంబులు వినలేదా? ఇది యే నాకాహారము గావలయును. దానితెడయుకిమ్మని" యెంత యడిగినను దానిని విడువనని పట్టుపట్టిన రాజుం జూచి మఱియు డేగ యిట్లనియె "భూపతి వర్యా! ఈపావురము నాకు విహితభక్షణము, దీని నీకుఁ గావఁబుద్ధిగలదేని నీదేహములోనుండి కోసి దీనియంత మాంసమును దూఁచి నాకుఁ బెట్టుము. అప్పుడు నేను సంతోషమును బొందఁగలను."

అనిన రాజు సంతోషించి పక్షిం జూచి "ఓ విహంగోత్తమా! మేలు చేసితివి. ఇదిగో నాయొడలి మాంస మిచ్చెద"నని తక్షణంబ తులలో నొక్కవైపు పావురము నుంచి, రెండవ తక్కెడలోఁ దనదేహమునుండి మాంసమునుగోసి పెట్టెను, తన యంగములోని మాంసమునంతయు బెట్టినను కపోతశరీరమాంసమే వ్రేగై యుండెను. దానిం గని శిబి యాశ్చర్యపడి దేహమెల్ల నెత్తురు దొరుఁగ నత్తులయెక్కి తాను గూర్చుండెను.

అప్పుడు వాని గుణోన్నతికి వాసవదహనులు మెచ్చి, శ్యేనకపోతరూపంబులు విడిచి తమ తమ నిజరూపంబులతోఁ బొడసూపి రాజుంజూచి యిట్లనిరి. "ఓమహాత్మా! నీశౌర్యధైర్యాదిగుణము లనన్యసాధారణంబులు. నీ కాశ్రితులయందుఁగల వాత్సల్యము కొనియాడఁ దగినది. భూలోకములో నీకీర్తి శాశ్వతమై నిల్చెను." అని వానిం బలువిధంబుల స్తుతించి వాఁడు కోరిన వరంబులిచ్చి యింద్రాగ్నులు చనిరి.

ఆశ్రితులను గరుణతోఁ బ్రోచుటయే యుత్తములయొక్క గుణము.

2 ధర్మరాజు గంధర్వులచేఁ జెఱఁగొనబడిన దుర్యోధనాదుల విడిపించుట.

పాండవులు ద్వైతవనంబులో వన్యమూలఫలంబు లాహారంబుగాఁ గడుదీనవృత్తి నున్నారనియు, వారికి మనస్తాపమతిశయిల్లునట్లుగాఁదాను మహావైభవంబు మెఱయ వారికిం జూడ సూపుట లెస్సయనియు, దుర్బుద్ధియైన దుర్యోధనుఁడు తనకాప్తులైన కర్ణ, శకుని, దుశ్శాసనులతో దుర్మంత్రంబు జేసి, ఘోషయాత్రనెపంబున ద్వైతవనంబునకుఁబోవ నిశ్చయించెను. తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవులు ద్వైతవనంబున నున్నారని నెఱిఁగికొడుకుం బిల్చి, "అయ్యా! పాండవులు నీచే మిందుబన్నము వడియున్నారు. వారుకోపించిరేని నిన్నును నీవారినినిర్మూలము చేయుదురు. అమ్మహాత్ములకు మీరుకీడు చేయఁజూతురు. దానన్నెగ్గగును. మిమ్ములంజూడఁగనే భీమసేనునకుఁ గోపంబతిశయిల్లును, వాఁడు మీకుమిత్తియనినేను భయపడు చుందును. మీరందుఁబోనేల? వలయునేని గోవులరక్షింపనొరులంబంపుదము" అనియుతని వారించెను. అవినీతుఁడైన కొడుకుతండ్రిపలుకులు వినక, పాండవులు మునివేషులై యున్నారనియు,వారుసమయమతిక్రమించి తమపై యుద్ధమునకు రారనియు, ధర్మరాజనకుఁదమ్ములెల్లలోఁబడినవారు గనుక వారాతనియాజ్ఞను మీఱి నడుచుకొనరనియునుడివి,సోదరపరివారామాత్యభృత్యస్త్రీజనంబులతోడను, రథగజతురగపదాతి వర్గంబులతోడను మిక్కిలి వైభవంబుమెఱయఁ బురంబువెలువడి ద్వైతవనంబునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.

దుర్యోధనుఁడుమహావిభూతితో వనంబుజొచ్చి ఘోష

మధ్యంబునందొక్క రమణీయప్రదేశంబున శిబిరంబుగావించు
కొనియుండ, గోపాలకులెల్ల నతనిం జూడవచ్చిరి. గోసమృద్ధికి
సంతసిల్లి యతఁడు వారలకు బహుమతులొసంగెను. అంత గోర
సస్వాదనకుతూహలుఁడై తనయిష్టులైన కర్ణాదులతో నతఁడు కొం
తసేపు విహరించెను. తర్వాత గాయక నర్తకాదులును వందిమా
గధజనంబులును రాజుంగని యభితంబులు నడసిచనిరి. అటమీఁ
ద మృగయావినోదంబునందగిలి జింకలం దఱుముచు, నేనుంగు
లంబట్టి బంధించుచు, సింహంబుల హింసింపుచు, మహిషశా
ర్దూలాదుల మర్దించుచు, రాజు మృగయులతోఁ గాననంబంతయుఁ
దిరిగెను. ఇట్లు బహుప్రకారంబుల విహరించి దుర్యోధనుఁడు
జలక్రీడఁ గావింపనెంచి ద్వైతవనసరోవరంబు దాయంజని, తనభృ
త్యులంబిల్చి కొలనిగట్టున క్రీడాగృహంబులు నిర్మింపనాజ్ఞయి
చ్చెను. అచ్చటనే ధర్మరాజు మునిజనసహాయుఁడై సద్యస్కంధ
మను యజ్ఞమును జేయుచుండెను.

సేవకులు చెరువునకు సమీపముగాఁ గ్రీడాగృహంబు
లుగట్టుటకుఁ బూనఁగా, నప్పుడు గంధర్వులు కొందఱు పఱతెంచి
వచ్చి " ఓభృత్యులారా! ఇది గంధర్వరాజగు చిత్రసేనుని కొల
ను. అతఁ డిందుఁ దనభార్యలతో నిప్పుడు విహరింపవచ్చును. మీ
రిందుండరాదు. తొలఁగిపోవుడని వారలం దఱుముగా, వారుమగు
డంజని దుర్యోధనునకంతయు నెఱింగించిరి. అతఁడు దుర్మదాం
ధుఁడై, యెదిరినిదన్నును నెఱుఁగక సేనలంగూర్చుకొని తమ్ముల
తోను, తక్కిన దొరలతోను, గంధర్వులపైఁ జనెను. కురుసేనల
కును గంధర్వులకును బెద్దపోరయ్యెను. చిత్రసేనుఁడు దుర్యోధను
నెదిర్చి యితని సేనలపై బాణవర్షము కురియఁగా నతండు నిలువ

లేకపోయెను. కర్ణుడు విరథుఁడై భంగపడి రణరంగమునుండితొ
లఁగెను. దుశ్శాసనాదితక్కిన దొరలును రణసంరంభముడిగిరి. కు
రుసేనలువాతాహతిందూలుమేఘములవలెఁ జెల్లాచెదరయ్యెను.
అప్పుడు చిత్రసేనుని యాజ్ఞాప్రకారముగా దుర్యోధనాదులను
గంధర్వులు బంధించి చెఱఁగొనిపోయిరి. అమాత్యులుకొందఱు
పఱతెంచివచ్చి ధర్మరాజుశరణంబుజొచ్చి "ఓధర్మనందనా! నీతి
మమ్ములంగావుము. దుర్యోధనుఁడు సోదర స్త్రీసమేతముగా నిందు
వచ్చి గంధర్వులనెదిర్చి, వారిచేఁబరాజితుఁడై పట్టువడియెను.
నీవువారిచెఱఁదలంగఁజేయు" మని మొఱపెట్టుకొని, జరిగిన వృ
త్తాంతమంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగించిరి.

భీమసేనుఁడంతయువిని పరమసంతోషభరితుఁడై యు
న్నఁజూచి "అన్నా! మనము చేయఁదలఁచినపనిని గంధర్వులు
చేసిమనకార్యమును లఘువుగాఁజేసిరి. ఊరకుండఁగనే మనలను
జయమునొందెను. ఈనీచుఁడైన దుర్యోధనుఁడు మనలనవహా
సింపఁదలచి యిందులకేతెంచి దానికిఁదగిన ఫలమునుగుడిచెను.
అప్పాపాత్మునకుఁగృపసేయవల" దనియెను. ధర్మరాజు కరుణాప
రతంత్రుఁడై తమ్మునింగనుంగొని "భీమసేనా! ఇది పరుషవాక్య
ములకు సమయమా? గంధర్వులచేఁజిక్కిన కౌరవులనువిడిపింప
కుండుట నీకుధర్మమగునా? జ్ఞాతులైనవారితోఁ గలహించినను
సహజమైనబంధుస్నేహమును జూపకుండనుపేక్షింపరాదు. శర
ణాగతరక్షణంబు నీవంటి బలసంపన్నులకు గర్తవ్యమగును. కా
వుననీవును దమ్ములును రథంబులెక్కి సర్వాయుధసన్నద్ధులరై చని
దుర్యోధనుని బంధుసహితముగా విడిపింపు"డనియెను.

అప్పుడు మఱియు భీముఁడుపూర్వవైరమెల్లఁదలఁచుకొని

యన్నతో నిట్లనియెను " అక్కటా! ఈదురాత్ముఁడు మనలను లక్కయింటిలోఁ గాల్పనెంచెను. నాకువిషముపెట్టెను. నన్ను గంగలోఁద్రోపించెను. మాయాజూదంబునమనసిరియెల్లనుగొనియెను. సాధ్వియుఁబరమపతివ్రతయునైన ద్రౌపదిందలపట్టియీడ్పించి,సభలో నవమానపరచెను. వీఁడు మనకెగ్గుచేయనిదినము కలదా?నీవిదంతయుఁ దలఁపక కేవలముకరుణయవూనియుంచుదువు. ఇట్టివైన మనకుఁగార్యహానిగలుగదా?"

అనికోపించి పలికినభీమసేనుని శాంతవచనంబులననునయించి ధర్మరాజిట్లనెను. "తమ్ముఁడా! ఇదికోపమునకవసరము కాదు. దుర్యోధనుని మంత్రులు మనబలపరాక్రమంబు లెఱిఁగి కదా మనయొద్దకు వచ్చిప్రార్థించిరి. దుర్యోధనుఁడునునీబలవిక్రమంబులెఱుఁగును మనమువిడిపింతుమనియాసఁగొనియుండును. కావుకావుమనిదీనజనులఱవఁగా, వారియెడబల హీనులైననుపిమరాపినంత చేయుదురనిన, నీవంటియుత్తమశూరునకూరకుండఁదగునా? దుర్యోధనుఁడు పగవాఁడైనను దుర్నీతిపరుఁడైనను, వానిమనమునిగ్రహించుట మేలుగాని, వాఁడుపరులచేఁజిక్కినపుడువానియెడనుపేక్షించుట ధర్మముకాదు. తమ్ముఁడా! యిదిమనకుఁ బుణ్యంబును గీర్తియును సంపాదించుకొనుసమయము. తమ్ము, తమ్ములంబిల్చుకొని వేగముగాఁగదలి గంధర్వులనోర్చి, దుర్యోధనాదుల విడిపింపుము"

అనియిట్లు ధర్మరాజు పలువిధంబుల నాశ్రితుల విడువరాదని చెప్పఁగా, నట్టకేలకు భీమసేనుఁడు సమ్మతించి, యాయుధసన్నద్ధంబైన తేరెక్కి, తమ్ములతో గంధర్వులపైఁజని వారినక్రమమునవోడించి, దుర్యోధనాదులను విడిపించి ధర్మరాజు

ముంధట తెచ్చి నిల్పెను. ధర్మరాజు ధార్తరాష్ట్రునిం గనుఁగొని " అయ్యా! ఇట్టిసాహసంబు లెన్నఁడు నొనర్పకుండుము. దుర్జనులంగూడినవాఁడు సాహసక్రియలందుఁగడంగి నశించును. తమ్ములను స్త్రీలను గైకొని పురంబునకుఁబోయి సౌఖ్యముగా నుండుము. నీవుమనస్సులో దీనిందలఁచుకొని దుఃఖపడకుండు" మనిబుద్ధిసెప్పియతని వీడ్కొలిపెను. దుర్యోధనుఁడు యవమానంబుబొంది దీనవదనుఁడై చనియెను. ఆశ్రమ వాసులెల్లరు ధర్మరాజుయొక్క ధార్మికత్వంబును బొగడుచుండిరి.

గీ॥ శరణుజొచ్చినరక్షింపఁజాలియుండి
కడపవుచ్చినయూర్ధ్వలోకములుదప్పి
బుణ్యకర్మంబులఫలతఁబొందునండ్రు
కమలగర్భుండుతొల్లిజగద్ధితముగ॥

11 ఆశ్రితుల ధర్మము.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు నాశ్రయంబు విడువ రాదని చెప్పుట.

" ఓజ్ఞాననిధీ! ఒక పురుషుఁడు తనజీవనమున కాస్పదమైన పురుషునెడ నెట్టివిధంబుగా నడుచుకొనవలయు," నని యొకప్పుడు భీష్మాచార్యుని ధర్మరాజడుగ, సభ్యాపతికి భీష్ముఁడిట్లనియెను.

" అయ్యా! కాశీశ్వరుని దేశమున నొక బోయవాఁడు వేటకై పోయి విషలిప్తమైన శరంబుచే నొక్క మృగంబు నేయ, నదిగురితప్పి యొక మహావృక్షముం దాకెను. పువ్వులను గాయ

లను గలిగి యొప్పుచుండిన యాభూరుహంబప్పుడే విషంబు తగిలి యెండిపోయెను. ఆవృక్షము తొఱ్ఱలో వసించుచుండిన చిలుక యొక్కటి బహుదినంబులుగాఁ దానందు వసించుటను దలఁచి, చెట్టుపైఁ నధిక భక్తియు విశ్వాసమును గలది కావున, దానివిడిచి పోవక యెండ వానల కోర్చి యందేయుండెను.

దానియుదాత్త వృత్తి కచ్చెరువంది దేవేంద్రుఁడు మనుష్యరూపము ధరించి దానియొద్దకు వచ్చి "ఓకీరమా! ఈయరణ్యములో ఫలభార వినమ్ర శాఖలుగల తరువుల నేకము లున్నను నీవు వానిపై నిల్వక, శుష్కించియున్న యీచెట్టును వదలకుండుటకుఁ గారణంబేమి?" యనియడిగెను. అనిన చిలుక యిట్లనియె. "అయ్యా! బహుదినంబులుగా నీచెట్టు నాకు ఫలములిచ్చుచు, రమ్యమైన నివాసముగాపించుచుండినది. ఇప్పుడిది యెండిపోయెనని నేను దానివిడిచిపోవుట తగవగునా? ఓదేవేంద్రా! యది చేసిన మేలును మఱచినట్లు కాదా?".

దేవేంద్రుఁడ ప్పక్షి తన్నెఱుఁగుట కాశ్చర్యపడి, యిది పూర్వజన్మమునందుఁ జేసినపుణ్యముచేఁ గలిగిన జ్ఞానమని తలఁచి, యక్కీరమునకు మేలుగావింప నుద్దేశించి దానితో "ఓవిహంగోత్తమా! నీదుపలుకులువిని మెచ్చితిని. నీకాశ్రయంబైన వృక్షముపైఁగల భక్తి యెంతయు విశేషమైనది. నీకువరమిచ్చెద వేఁడుకొను" మనఁగా, నది తాను వసించియుండిన చెట్టునకుఁ బేరెలమి వేఁడెను. అమరపతి యప్పుడమృతవర్షంబు కురిపించి చెట్టును మఱల జీవింపఁజేసి, దానికిమునుపటికంటెనతిశయ మెక్కువగునట్లు చేసి పోయెను.

అయ్యా! కౌరవోత్తమా! మేలైన యాశ్రితులిట్టి తమ ప్రభువులకుఁ జెరెలమి సేయుదురు."

12 మానుషప్రయత్నమవశ్యమైనది.

(1) ద్రౌపదీ ధర్మరాజుల సంవాదము.

పుడమియును రాజ్యమును బంధువులను విడిచి, దివ్యభోగముల కెల్ల వెలియై యడవులలో నిడుమలు గుడుచుచున్న తన భర్తలం జూచి పరితపించి, ద్రౌపది యొకనాఁడు ధర్మరాజున కిట్లనియెను. "ఓ మనుజేంద్రా! అవినీతులైన ధార్తరాష్ట్రుల చేత నపహృతరాజ్యుండవై తమ్ములతో వనంబునకు వచ్చి, ధర్మమే పెట్టయని తలచి, శత్రువుల నుక్కడఁగింప యత్నము చేయకుండుట నీకుఁ దగునా? ధర్మదూరులైన దుర్యోధనాదులందు ధర్మబుద్ధి గల్గి సహింపనేల? నికృతి పరులందు నికృతి సేయనివారు వంచితులగుదురు. పాపాత్ములయెడ క్షమగల్గి యుండనేల? బలవిక్రమాతిశయములుగల నీతమ్ములు నీయాజ్ఞకు లోఁబడి, చెఱలోఁ బడిన సింహశిశువులవలెఁ బరాక్రమంబు విడిచి, యుత్సాహరహితులై యున్నారు. వారి కనుజ్ఞయిమ్ము, దుర్మతులైతున దుర్యోధనాదుల నెల్ల నొక్కపెట్టున సంహరించి వారు నీరాజ్యలక్ష్మి నీకొప్పగింతురు."

అప్పలుకులువిని ధర్మరాజు "యాజ్ఞసేనీ! ఇది కోపమునకు సమయముకాదు. కోపము ధర్మకామార్థహానిగావించును. కోపమును వదలినవాఁడు దేశకాలతత్త్వమెఱిఁగి తేజంబు జూపి శత్రువుల నోడించును. ఓర్పుగలవానికి జయముసిద్ధించును. మ

నము షడ్వాదేమలు వనంబులోనుండి తర్వాత శత్రువులపై దండెత్తుట లెస్స" యని చెప్పెను.

ద్రౌపది మఱియు నిట్లనియె "ఓ అజాతశత్రూ! శత్రువులయెడ క్షమయు దయయు, ధర్మమును జూపువారుగలరా? ధర్మాత్ములును సత్యసంధులును బరాక్రమ సంపన్నులునైన మీకు విహీనతయును, అన్యాయపరులైన ధార్తరాష్ట్రుల కున్నతియుఁ గావించిన విధికి నేనేమందును? విధిబలవంతమైనదని యూరకుండుట పురుషులకుఁ దగునా? తొల్లి నీతి మంతులైన బ్రాహ్మణులు నాజనకు నెఱకువచ్చి చెప్పిన వాక్యముల వినుము. బుద్ధిమంతులగువారు లెస్సహించి కర్మములు చేయుచుండవలయును స్థావరములట్లు జనులు జీవింపనేరరు. దైవమును మనుష్యునియత్నమును ఫలసిద్ధికిఁగారణము లేయైనను, నరుడు ప్రయత్నపరుఁడు గావలయును. అర్థసిద్ధినిశ్చయించి కర్మములకుఁ జొరనివానికి దైవానుకూల్యమెట్లగును? పురుషప్రయత్నము లేక తిలలోనుండి తైలమును, గాష్టములోనుండి నిప్పును బడయ వచ్చునా? కర్మమునందు గృతోత్సాహుఁడైనవానికి దైవము తోడై ఫలసిద్ధియొనరించును. దైవము సహాయ మొనరింపనియెడలఁ గర్తకృతిప్రయత్నుఁడై నిల్చుఁగాక. దైవంబుతోడున్నను లేకపోయినను, మనుష్యుఁడు త్సాహవంతుఁడై కార్యములందా సక్తిగల్గి యుండవలయునుగాని, కేవలము దైవపరుండై యూరకుండరాదు"

అనియిట్లు ద్రౌపది దైవమానుషముల విధములు చెప్పి కౌరవులతో యుద్ధమునకు బూనుమని యెంత చెప్పినను, ధర్మరాజు బుద్ధిమంతుఁడును ధీరుఁడును గనుక, సమయ మతిక్రమించుట

ధర్మమూ కాదనియు ధర్మవిరోధము లేకుండునట్లు పురుషార్థములం బడయ నరుఁడు యత్నము చేయుట లెస్సయనియు చెప్పి ద్రౌపదీదేవి కోపంబును బశమింపఁ జేసెను.

(2) భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దైవమానుషంబుల తెలియఁగెఱుంగించుట.

ఒకప్పుడు భీష్మునింజూచి ధర్మనందనుఁడు దైవమానుషంబులలో పెద్దదేది యనియడుగ నప్పురుషవరుండు కురువర్యునకిట్లనియె. “అయ్యా! తొల్లి బ్రహ్మదేవుని, నీవునన్నడిగినట్లు వసిష్ఠమహాముని యడుగ, నద్దేవుఁడు చెప్పిన వాక్యములను వినుము. పురుషప్రయత్నము పొలము వంటిది (క్షేత్రము) దైవమనునది విత్తువంటిది (బీజము) ఈ రెండును గూడినేనియుఁ గృషిచేయువానికి ఫలసిద్ధియగును. పురుషుఁడు పూనుకొనని కార్యములయందు దైవమెట్లు ఫలమొసరించును. జనులు తమతమపనులను నడుపఁగా దైవముతోడై యనుకూలపడుటకు సందర్భము కలుగును.

గీ॥ పౌరుషంబు దైవంబుతోఁ బాటు లేక
ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తుసహకారిగాకున్న రిత్తనేల
సంధ్యమగుఁగాక తాఫలవంతమగునె॥

అయ్యా! వినుము. అనలమించుకయైనను వాయువుసహాయముచే వృద్ధిబొందునట్లు సత్కార్యములం జేయుచున్నచో, నవి దైవానుకూల్యమహిమచే వృద్ధినిగనును. చమురులెగ్గనేని దీపము

లంజంపి, యజ్ఞములయందు వేల్చుట శ్రుతి సమ్మతమైనది. పూర్వము రంతిదేవుఁడనురాజు దినమునకు రెండువేలు గోవుల చొప్పున చంపి, వేయిసంవత్సరములు యాగము చేసెను. వానికిఁ బుణ్యలోకములు లేకపోయెనా? డేగకాహారముగా శిబితన దేహమునుండి మాంసమును గోసియిచ్చినది హింసయగునా? అట్లేమనుష్యులు దీపముపెట్టినపుడు దానిలోఁ బురుగులుపడి చచ్చును. నేల దున్నునపుడు నాగంటిమొనలో ననేకములైన ప్రాణులు చచ్చును, ఆపాపంబులు మనుష్యులను బొందునా? తమతమ కర్మవశమున నాయువు దెగినట్టిజంతువులు చచ్చుచుండును. చంపువాఁడునిమిత్తమాత్రమేయని బుధులు చెప్పుదురు.

అదియట్లుండనిమ్ము. రాజులకు వేఁటాడుట ధర్మమైనది. సస్యాదులకు మృగములు హానిచేయుచుండును. లోకబాధకరములైన క్రూరమృగములనుజంపుట హింసకాదు. మఱియు విషము పెట్టువారిని. గృహంబులం గాల్చువారిని, చోరులను పరస్త్రీల నపహరించువారిని మొదలగు క్రూరకర్ములను దండింపకుండుట రాజులకు ధర్మముకాదు. అట్లు దండించుటచే రాజులకు హింస తోడరదు. వధ్యులైనవారిని వధింప వలయును. ఇదిరాజనీతి ప్రకారము.

మఱియు రాజులు యుద్ధములో జయముగొనుటకై పరబలంబులపై నడరి, నెత్తురుటేఱులు పాఱ శత్రుసేనలంజంపుదురు. అదిహింసయగునా? న్యాయయుద్ధమున శస్త్రాగ్నిచే మృతినొందినవాఁడు మోక్షసామ్రాజ్యమునకు యుక్తుఁడగును. యుద్ధములోను హింసవదలుచోట్లుకొన్ని కలవు. శత్రువుపడినను, పాఱినను, నాయుధము పడవైచినను, వాహనమునుండి పడినను, వానిం జం

పుటచే హింసకలుగును.

కావున నెల్లభూతములను తనయట్లతలంచుచు న్యాయపరుండై బుద్ధిపూర్వకముగా హింసచేయక, సాధ్యమైనంతవఱకు హింసకెడగల్గి వర్తించువాఁడే పుణ్యాత్ముఁడు. అతఁడే హింసచేయనివాఁడగును.

---

14 సాహసము కూడదు.

(1) భీమసేనునకు హనుమంతుఁడుపదేశమిచ్చినవిషయము.

గంధమాదన పర్వతంబున పాండవులు వసించుచుండిన కాలమున, భీమసేనుఁడును ద్రౌపదియు నప్పర్వత సానువులయందు విహరించుచుండఁగా నపూర్వమైన వాసనయు రమణీయతయునుగల సహస్రపత్రకమల మొక్కటి వాయువశంబున వారికిముందుగా బడియెను. దానిం జూచి ద్రుపదరాజపుత్రి సంతోషించి యవ్విరి తావికినిసొగసునకును మెచ్చి, యిట్టిపువ్వులు నాకనేకములు తెచ్చిపెట్టుమని భీమసేనుని వేఁడి, ధర్మరాజాదులున్నయెడకుఁబోయెను.

భీముఁడు ద్రౌపదికి మనఃప్రియంబు సేయనెంచి బాణబాణాసనంబులుధరించి, పువ్వుం దెచ్చిన గాడ్పున కభిముఖుఁడై యొకదట్టమగు నరణ్యమార్గముగాఁ బోవుచుండెను. దారి లోసలెఁడు మదించిన యేనుగు చందమున నించుకేనియు భయములేక, క్రూరమృగంబుల జంపుచు, మ్రాకుల విఱుచుచు, పర్వతశృంగంబు లెక్కుచు, నానాప్రకారంబుల విహరించి యొక్కయెడ శంఖనాదము గావించెను. అప్పుడవ్వనంబునసుఖము

గాశయనించి యుండిన హనుమంతుఁడను కపివర్యుండానాదంబు విని, యది వాయుపుత్త్రుఁడును దనకుఁ దమ్ముఁడునైన భీముని శంఖారావంబగుట యెఱిఁగి, యాతనికి హితంబు సేయఁదలచి, యతఁడు వచ్చుమార్గమున కడ్డముగాఁ దోఁకను జాచెను. భీమసేనుఁడు తనకెదుటనున్న క్రోఁతిఁ జేసింగని, దానికినిద్రాభంగము నరింపఁదలఁచి సింహనాదముచేసి దానికిసమీపముగా వచ్చెను. హనుమంతుఁడాతనిఁగనుంగొని మెల్లనలేచి యనాదరంబుతో "అయ్యా! నేనిందు జరారోగపీడితుఁడనై యలసినిద్రించుచుంటిని, సుఖనిద్రలోనుండిననన్ను నేలబోధించితివి? తిర్యగ్జాతులకు ధర్మము తెలియదు. సర్వభూతములందు దయతో వర్తించునట్టి ధర్మవిశేషమెఱిఁగినవారు మనుష్యులేకదా? నీవువృద్ధులసేవింపవు. ధర్మమెఱుఁగక మాబోఁటి పెద్దమృగములకు భయము గలుగ జేసితివి. మనుష్యులకు రాఁగూడనట్టి యివ్వనంబునకేల వచ్చితివి? నీవెవ్వఁడవు? అమృతకల్పంబులైన ఫలములుకొన్ని యిచ్చెద. వానిందని వెడలిపొమ్ము, నాబుద్ధివిను"మనియెను.

భీముఁడిట్లనియె "నేను పాండురాజసుతుఁడను. కుంతీగర్భమున వాయువరమునఁ బుట్టినాఁడను. నాపేరు భీముఁడు. నీవు పొమ్మన్నమాత్రాన నేను వెడలిపోవువాఁడనుగాను. నాకు నీవు త్రోవనియ్యనినాఁడు పూర్వము రామకార్యార్థమై హనుమంతుఁడను వానరవీరుఁడు, సముద్రము లంఘించి పోయినట్లు, నేనునిన్ను గడచి పోవుదును. నాబలపరాక్రమములుచూచెదవా?

ఆపోటు పల్కులువిని హనుమంతుఁడిట్లనియె "అయ్యా! కోపింపకుము. నేను మునలివాడను, లేవలేను. నీకిష్టమైనచో

నా తోఁకను బాయఁద్రోఁచి పొమ్ము" అనిన భీముఁడు మెచ్చక తన యెడమచేతితోఁ దోఁక నెత్తఁబోయి విలుగానందున, రెండు చేతులతోను బట్టి యెత్తసమకట్టెను. అప్పుడును వాఁడు తోఁకను గదల్పలేక దేహమెల్ల చెమర్ప, సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని వానరేంద్రునింజూచి "అయ్యా! నేనెఱుఁగక పలికిన గర్వపుం బలుకులకు సహింపవలయును. నీవు వానరరూపమై వచ్చిన దేవతవో లేక సిద్ధుఁడవో, నాకుఁ జెప్పు" మని వేఁడుకొనెను. అంత హనుమంతుఁడు తన విధంబంతయు భీమసేనున కెఱింగింప నాతఁడతి భక్తితో నన్నకు మ్రొక్కెను. తమ్ముని గౌఁగిలించుకొని హనుమంతుఁడిట్లని హితోపదేశము చేసెను. "అయ్యా! నీవు సౌగంధిక వనములోనుండి కమలంబులు దేఁబోవుచున్నావు. అందేమియు సాహసక్రియలు సేయకుండుము, అవ్వనము దేవతోపయోగ్యమైనది. దేవతలు బలిహోమనమస్కారాది భక్తిక్రియా సాధ్యులుగాని, సాహసంబుచే వశ్యులుగారు. నీవు క్షత్రియ ధర్మనిరతుండవై యెల్లచోట్ల బలవిక్రమములు చూపుదువు. పరధర్మమెఱుఁగవు. పెద్దలను సేవించి ధర్మంబు తెఱుఁగుము. ఆలోచించి సర్వకార్యములు చేయవలయును. విద్వాంసులతోను ప్రబుద్ధులైన మంత్రులతోను గార్యాలోచనము చేయవలయును గాని, బాలకులతోను, నధిక శ్రీ దర్పితులైన మూర్ఖులతోను, లఘుజనులతోను, మంత్రము సేయరాదు. ముందు లెస్సగా విచారించి కార్యములు చేయువారికిఁ గార్య సిద్ధియగును.

గీ॥ కార్యసిద్ధిఁ బొందఁ గాలంబు దేశంబు
నెఱిఁగి బుద్ధిమంతు లెల్లప్రొద్దు

సాహసంబువిడిచిసామాద్యుపాయప్ర
యుక్తి చేయుదురుయత్నచిలిముగ॥

(2) చిరకారియను మునికుమారునికథ,

పూర్వము మేధానిధియను మునివర్యుఁడు తన భార్యా పుత్రులతో వనంబునందుఁ దపస్సుచేయుచుండెను. వానికొడుకు నకుఁ జిరకారియను పేరు. వాఁడెల్లపనులను దీర్ఘాలోచనపరుఁడై చేయుచుండుటచే వానికాపేరుగలిగెను. ఒకప్పుడు భార్యచేసిన చిన్నతప్పునకుఁ గోపించి మునివర్యుడు కొడుకుంబిల్చి, తల్లిం జంపుమనియాజ్ఞాపించి యాశ్రమంబువెడలి పోయెను. అతఁడు పనులెల్ల చిరవిచారముతోఁ జేయువాఁడు గనుక తనలో నిట్లని యాలోచించెను.

"అయ్యో! నాతండ్రి యిట్లు చేయునా! అతనియాజ్ఞను నెరవేర్పకుండుట ధర్మముకాదు. జనకుఁడే దైవమనియు, నతనికిం బ్రియంబైన కార్యమును జేయుటచె దేవతలెల్లఁ బ్రీతిఁజెందుదురనియు, ధర్మజ్ఞులైన పెద్దలు చెప్పుదురు. జనకునికార్యము చేయక యతనిందరస్కరించుటకంటె వేఱుపాపము లేదు" అని యిట్లు తండ్రివిషయమై తలపోసిచూచి, తల్లిందలఁచుకొని, కన్నులనీరునించుచు "ఆహా! తల్లివంటివారు లోకములోఁ గలరా? అరణిలోనుండి వహ్నిపుట్టువిధముగా, నేను తల్లిగర్భములో నుండి కరచరణాద్యవయవములతోడ జనించితిని. అక్కటా! గర్భవేదన నోర్చి పుత్రునిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబుచేఁ దనదేహసౌఖ్యలను బాటింపక, తల్లిపడుపాటులుచూడనెంతదుర్మార్గులకైనను

జాలిపుట్టకుండునా?

సీ॥ వచ్చిపోయెడువారు వందురు నాకీడు సులభు
గాను నెతల్లి ప్రాణంబుఁ బట్టితోఁ జేఁ
దంపిన సెప్పనట్టి శాస్త్రంబులు
పంబగా నవమునసత్యయగుట.

తల్లిగలవాఁ డనుభవించు సౌఖ్యము, గృహధనధాన్యాదివస్తువులచేఁ గల్గదు. ఆకసంబుకంటెఁ దండ్రి పొడవైనయెడల, ధరణికంటె నెక్కుడైనది తల్లియేగదా!

క॥ జనకుండధికుండుపాధ్యా
యునకుం బదముడుంగు రెక్కుడుర్వీనాథా
జనకునకు దశగుణంబులు
జననిగురుత్వమున నధికప్రశస్తము శ్రుతులన్॥

కావున నట్టితల్లిని వధించుట ధర్మమగునా? ఈఘోరకృత్యము జేయ నాచేతు లెట్లాడును?

అని యిట్లు బహువికారంబులం జింతింపుచు చిరకారి యాలోచించుచే వేగిరపడక యున్నపుడు కుమారుండు పొద్దుపుచ్చుచుండఁగా, నక్కడతండ్రి "అయ్యో! స్వల్పదోషమునకు భార్యం జంపుమని కోపమునను బనిచివచ్చితినే! ఆహా! కోపమెంత దుర్గుణము, కడుక్రోధి కర్జముగాన సంతుసుగదా. నాపుత్రుఁడు వేగిరపడి తల్లిం జంపియుండునో? అతఁడు చిరకారియని ప్రసిద్ధముగాఁ బేరు వడసియున్నాఁడు. అయ్యో! పుత్రకా! నాకును నాతపంబునకును నిందరాకుండ, నీకు మాతృవధదోషము బొరయకుండ, నీచిరకారిత్వమును సకలజనులు పొగడునట్లుగా నీతల్లిం జంపకుండుదువుగదా?" యని యనేకవిధములుగాఁ దలపోయుచు నతిత్వరితముగా నాశ్ర

మంబునకు మరలివచ్చెను.

పుత్త్రుఁడప్పుడు చేతిలోనున్న వధసాధనంబుఁబడవైచి, తండ్రి చరణంబుల పైబడియేడ్చిన, నమ్మహాత్ముఁడు తనయుని గాఢాలింగనమును మూర్ధాఘ్రాణంబునుం జేసి, యభినందించి "అయ్యా! కుమారకా! నీవు కార్యవిచారము చిరముగా ధైర్యముతో నడుపుటచేనన్నును వాకులంబును రక్షింపఁజాలితివి, నిగుణంబులు పేర్కొన నావశముకాదు. నీకీర్తిలోకములో నాచంద్రతారార్కముగా నెగడుగాక" యనిదీవనలిచ్చెను.

క॥ వినుమచిరవృత్తిఁ జేసిన
పనికర్తకునావహించుఁబశ్చాత్తాపం
బనఘా, చిరభావితబు
ద్ధిసిరూపణకృతముశుభము దేజముఁ దెచ్చున్॥

16 అసూయ చెడ్డది.; వ్యాఘ్రగోమాయువుల సంవాదము.

ఇతరుల విద్యాబలంబునకును ధనతేజోరూపములకును జూపోవకుండుటకసూయయందురు. ఇదిమనుష్యులు విడువఁదగిన దుర్గుణములలోఁ బ్రధానమైనది. దుర్యోధనుఁడు పాండవులలక్ష్మికిని బలమునకును దేజంబునకును దనమనంబెరియ నసహ్యపడి, వారికిఁగీడు సేయఁబూనెను. అసూయాగ్రస్తుఁడైనవాఁడు తెవ్వలులేకయే మనోవేదనచేఁగుంది, యెండవేడిమికి నింకితరుగు నల్పజలాశయంబునుంబోలె, దహింపఁబడిన వాఁడై తఱిగి పోవుచుండును. పాపవ్యవసాయమునందు బుద్ధిని జొనుపును. దుర్జనుల

కసూయయే వైరకారణమగును.

పూర్వము పురికయను పట్టణములో పౌరకుండను రాజు క్రూరకర్ముండై చచ్చి, పుట్టెఱుంగు బుద్ధితోనొక్క గోమాయువై పుట్టెను. "తన చేసినదానంబడకం బోవశివునకువశమే? కీడు చేసినం దప్పదుకీడెయగును." అన్నట్లుగా, బుద్ధిగల యానక్క పుణ్యము సంపాదింపందలంచి, తొల్లింటిదుర్గుణంబులెల్ల వదలి సద్వ్రతంబులు చేయుచు, మాంసముదినక, చెట్లనుండి క్రింద రాలిన ఫలపత్రములు భక్షింపుచు వర్తించుచుండెను. వనంబులోని తోడి నక్కలెల్లనవ్వి "ఇది యేమివ్రతము? మానుము, మేముమాంసము తెచ్చియిచ్చెదము, భుజింపు" మన్నను వినక పూర్వజాతిస్మరణంబుగల యానక్క దృఢమగు నిశ్చయముతోనుండెను.

ఒక్కనాఁడు వనంబులోని మృగములకెల్ల రాజై యుండిన, శార్దూలమొక్కటి, యానక్కంజూచి "అనఘా! నిన్ను సాధువుఁడవని యెఱింగితిని నీవు నాకుమంత్రిముఖ్యుఁడవై నాకార్యములెల్ల నరయుచుండు" మని ప్రార్థించెను. అప్పుడు నక్క పులింజూచి "రాజా! నిన్నుఁగొల్చుటకంటెనాకు వేఱుపనియున్నదా? నీవు నామాట చొప్పున వర్తిల్లునట్లును, నీమూలభృత్యులు నాపై నసూయపడినీకు దుర్బుద్ధులుచెప్పినను, దానివినక నన్నే మన్నించి నాబుద్ధివినునట్లును, సమయంబు చేయుము. అట్లైన నీకు నేనుమంత్రిగా నుండుదు" ననియె. దానికి శార్దూల మొప్పుకొని నక్కచెప్పినట్లు వినుచు న్యాయముతప్పక వర్తిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండఁ గొంతకాలమునకు, గోమాయువును రాజు మన్నించు విధమును, తమమాటలు చేకొనక నక్కపల్కులే

పాటిగాఁగైకొని రాజు పత్రించు విధమునుజూచి, చూపోపక మూలభృత్యులందఱు గుంపుకూడి,నక్కను భంగపఱచవలయు ననితలఁచి, పులిభుజించుమాంసము నపహరించి,నక్కబొక్కలో దాఁచి,పులియొద్దకునచ్చి, "అయ్యా! ఈనక్కకేటివ్రతము.నీవు తినుమాంసమునపహరించి తనబొక్కలో దాఁచినది. దీనికపటము నెఱుఁగకయిన్నాళ్లమేము మోసపోతిమి. ఇదియే నీకార్యము లెల్లనడప మేమునీయెడకువచ్చిచెప్పభయపడుచుందుము." అని పలువిధములుగాదానికినక్కపై గోపముగల్గునట్లుచేసిరి. అప్పుడు శార్దూలము నక్కంబట్టిచంపుటకాజ్ఞయిచ్చెను.

పులితల్లియప్పుడు పఱతెంచి వచ్చి "అయ్యో కొడుకా! మోసపోయితివిగదా? ఈనక్కమనయెడకువచ్చియిన్నాళ్లయ్యనే ఎప్పుడైననిట్టికార్యము చేసెనా? నేఁడిట్లిదిచేయునా? నివిదియె ల్లఁదలంపకయసూయచే మూలభృత్యు లాడినపల్కులు నిజము గానమ్మితివి.

"బుద్ధిమంతునివలన దుర్బుద్ధులధిక
వలనహీనులు రూపసివలనఁ జెనటి
వారసూయలు సేయుదురీరసమున
నింతయెఱుఁగంగవలవదె యీవుకొడుక."

మనకీనక్కచేసిన మేళ్లకనుఁగొనవలదా? హితులైనమంత్రు లను గుటిలస్వభావముగలవారు కపటోపాయంబులఁ జెఱుప,జూ తురు. చక్కఁగానంతయువిచారింపకనక్కంజంపఁబంచుటనీకుధ ర్మమగునా?" యనిహితోపదేశముచేసెను.

శార్దూలమప్పుడు తనచేసినదానికివగచి, నక్కరాఁబనిచి గాఢాలింగనముచేసికొని కనుఁగవనశ్రువులురాల బహువిధంబు

లైన పలుకులదానిం గౌరవించి యెప్పటియట్లతనయెడ ననురక్తయై యుండునట్లు వేడుకొనగా, నది "నీవు నన్ను మొదట మన్నించితివి ర్వాతిభంగపరచితివి నీసేవకులకు అపులంబడకుండునట్లు నాకు వాగ్దానముచేసి మాటను మీఱి నేమునడచితివి నేను నీయొద్ద నిలువనేరను. ఒకని భంగపెట్టి పిదప సంగతునిగాఁ జేసుకొనుట మేలగునా" యని చెప్పి యచ్చోటు వాసిపోయెను

16 మిత్రద్రోహము మహాపాతకము.

1. కర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తితో సంభాషించుట.

శ్రీ కృష్ణమూర్తి పాండవుల దూతయై కౌరవసభకు వచ్చి రెండుపక్షములవారికి సంధిగావింప బ్రయత్నించెను. అయితే దురాత్ముఁడగు దుర్యోధనుఁడు సంధిమాటల కియ్యకొనకుండుటయే గాక శ్రీకృష్ణమూర్తి నిపట్టి బంధింప నుద్యోగించెను. కృష్ణుడు తన విశ్వరూపమును జూపి కౌరవులకు భీతిగలుగఁజేసి, ధృతరాష్ట్ర భీష్మ ద్రోణ విదురుల వీడ్కొని మరలి వచ్చునపుడు కర్ణునిం బిలచి సతని చేయిపట్టుకొని "కర్ణా! నీవు నాతోఁ గొంతదూరము రమ్మని చెప్పి యతనితో రథంబెక్కి వెడలిపోయెను.

కృష్ణుఁడు మందహాస్యముగాఁ గర్ణున కిట్లనియెను "అయ్యా! నీవు రాధకొడుకు కాదు కుంతీమహాదేవి కన్యయైయుండినపుడు దుర్వాసమహాముని నారాధింప, నమ్మహాముని దానికొక మంత్రముపదేశించెను. అమ్మంత్రశక్తి యెఱుఁగ వేఁడి కుంతి సూర్యుని దలఁచిన నప్పుడతఁడే తెంచి దానికి గర్భదానము చేసిపోయెను. దాని కడుపులో నీవప్పుడు జన్మించితివి. కావున నీవు పాండునందనుండగుదు. యు

ధిష్ఠిర భీమార్జునసకులసహదేవులకుఁ బెద్దవాఁడవు నీవీకౌరవులను విడిచి పాండవులపాలికి వచ్చినయెడల, నేనునిన్ను సకలమహీసామ్రాజ్యమునకునభిషిక్తునిగాఁ జేయుదు. ధర్మరాజుయువరాజై నీకుధవళచామరంబులు వైవను, భీముఁడుసితచ్ఛత్త్రంబుపట్టును,సవ్యసాచిసారథ్యంబుసేయును,కవలుమున్నగురాజకుమారులెల్ల నీకు భక్తిశోఁబనలుసేయును, నీవు రాజ్యాభిషేకమునకురథంబెక్కి నెడలుటయెంత మేలగునో చూడుము. కర్ణా! నాపల్కులువినుము అట్లైనకౌరవపాండవులు తమలోఁగలహంబుడుగుదురు. అదిజగమునకుక్షేమకరమైనది. నిన్నుగన్నకుంతీదేవియు సంతోషించును. ఇంతేగాక ద్రౌపదియునిన్ను నారవమగనిగాఁ జేకొనును. నీవు ధర్మములనెల్ల నెరిఁగినవాఁడవు. పాండవులఁగూడుకొని యీభువనక్షయంకరమైన భారతయుద్ధమును మాన్పుము ”

అనియిట్లుపల్కుచున్న మాధవుంజూచి రాధేయుఁడిట్లనియె “ కృష్ణా! నీపల్కులొప్పునుగాని నేనుపాండవులను జేరరాదు కుంతినన్నుఁగని యించుకయేనియుదయ లేక చెడిపోవునట్లునదిలో వైచిపోయెను, నేనుసూతకులంబున నతిగౌరవంబుగా బెరిగితిని. నేఁడునాపుట్టుకయెఱిఁగి నాతల్లిదండ్రులను సోదరులను బాసిపోవుట తగవగునా? అదియునుంగాక దుర్యోధనుఁడు నన్ను సూతపుత్త్రుఁడనక. తనసూనుల తమ్ముల కంటెను నాకుసంప్రీతి యొనర్చి నాయందు బద్ధస్నేహము గలిగియున్నాఁడు. నేనర్జునునకు సరియగువైరియని తలఁచి నేనాతనియుద్ధములోఁ జంపఁగా శత్త్రువులైన పాండవుల ననాయాసంబుగా గెల్తునని తలఁచియున్న కురుపతిని నేనీసమయమునవిడుచుట మిత్త్రద్రోహముకాదా. నేనిన్నాళ్లు పార్థునకుఁ బగవైయుండి, నేఁడాతనిఁగూడినచో జనులు

నన్నుఁజూచి నవ్వరా? నీవు నిష్పక్షపాతివై నాకు హితము నుపదేశించితివి, ఏనను నీ వందులకు రాను. దుర్యోధనునకుఁ జెలియై యుద్ధంబునఁ దోడు సూపి యర్జునునిం జంపుదు. లేక యతనిచే మృతి నొందుదు. ఇదియే నా నిశ్చయము"

అనినఁ గృష్ణమూర్తి చేయునది లేక కర్ణుని ధైర్యమునకును మిత్రుల దెసగల్గు సద్భావమునకును సంతోషించి, నిన్ను యుద్ధరంగములోఁ జూచెదగాక యని యతని నివీడుకొలుప, నతండు రథము డిగి హస్తినాపురంబునకరిగెను. కృష్ణుఁడు పాండవులున్న యెడకుఁ బోయెను.

---

(2) నాళీజంఘుని చరిత్రము.

ధర్మరాజు భీష్మునింజూచి రాజులకు వలయువారెవ్వరు. వలవని వారెవ్వరని యడుగ నాతఁ డిట్లనియె. "కౌరవేశ్వరా! తాలిమియు శీలమును గలవారును, ధీరులును, ధర్మజ్ఞులును, సత్యసంధులును, వృథాకోపము లేని వారును. కార్యములందు సమర్థత గలవారునునైన సేవకులు, రాజునకు మేలాచరింతురు. అట్టివారిం బ్రోచుట మంచిది. అయితే.

ఉ॥ క్రూరులు లోభులుం గితవులుం దొండియులుం జడులుం గృతఘ్ను
లుం। నీరని వారుఁ బాంథునకు నిందకునోర్చిన దుష్టబుద్ధులుం
ధీరత లేని దుర్నయులతి వ్యసనత్వము గల్గువారలన్
జేరువ నున్కి భూపతికిఁ జెట్టయొనర్చు నరేశ్వరోత్తమా॥

ఒప్పని గుణములుగల నిప్పురుషాధములలోఁ గృతఘ్నుఁడు మిక్కిలి యొప్పకుండుటను దెల్పు నితిహాసమొకటి చెప్పెదను

వినుము పూర్వమొక బ్రాహ్మణుఁడు తనకులవృత్తములెల్ల మాని, బోయదానినొకతె నాలిగాఁ జేసికొని కిరాతులం గూడి వేఁటాడుచు, మాంసము భుజించుచు, భోగపరుండై యుండి ధనము సార్జింపనెంచి బేహారులు కొందరు సరకులు గొనుచు దేశాంతరమునకుఁ బోవుటఁ జూచి, తానును వారితోఁ బోయెను. వారందఱు భయంకరారణ్యమార్గముగాఁ బోవునెడ, వనగజం బొక్కటి వారిపైఁ బడి పలువురం జంప, బ్రాహ్మణుఁడు మృత్యువునకుఁ దప్పి, వేఱొకమార్గముగాఁ బోయిపోయి, యొక్క పెద్దమఱ్ఱిచెట్టుక్రింద విశ్రమించియుండెను.

ఆవటభూరుహము బ్రహ్మదేవునకు నెచ్చెలియైన నాళీజంఘుఁడను పేరుఁగల బకవల్లభుని నివాసస్థలము. అది వచ్చిన బ్రాహ్మణునకాతిథ్యమిచ్చి "అయ్యా! నీ వెవ్వఁడవు? నీ వేలయిందు వచ్చితివి? నీకేమి కావలయు?" ననియడిగెను. బ్రాహ్మణుఁడు తన పూర్వచరిత్రమంతయుఁ జెప్పఁగా విని బకమాతఁ డెట్లయిన నేమి, యాతని దారిద్ర్యమును బోఁగొట్టెదనని తలఁచి, తానుండుస్థలమునకు మూఁడుయోజనముల దూరమున నుండు మధువ్రజమను పురమును పరిపాలించు విరూపాక్షుఁడను రాక్షసరాజు నొద్దకు నాతని బంపెను.

విరూపాక్షుఁడు తనకు మిత్రుఁడైన బకవల్లభునిచే నంపఁబడిన బ్రాహ్మణునకు షడ్రసోపేతంబైన యన్నంబు పసిఁడిపళ్లెరంబులోఁ బెట్టి, కట్టనిచ్చి, కనకమణిరాసులు దక్షిణగా నిచ్చెను. ఆపాఱుఁడు మోయలేక వానినెల్ల మెడమూపువీపులు నొవ్వనెత్తుకొని యెక్కుడురయంబునఁ గొక్కెరయున్న మఱ్ఱియొద్దకు వచ్చెను. బకము వానిం గని సంతోషించి యతని మేనం బొడమిన చెమట

బిందువులతోలఁగ తన ఱెక్కలతో నల్లనవీచియంత రాత్రియగు
టయు సుఖనిద్ర చేయుచుండెను.

ఆదుర్బ్రాహ్మణుఁడప్పుడు తనకు రేపటి పయనంబునకు నాహా
రంబు చింతించి నిద్రించుచున్న బకంబునుజూచి "యిది క్రొవ్వియు
న్నది, దీని దేహములో మాంస మధికమయియున్నది, ఇప్పుడే దీనిన
డిచి చంపెద"నని పాపనిశ్చయుఁడయి కఱ్ఱతో దానిమోది చంపి,
యీకలూడ్చి బొందువ్రచ్చి మాంసమునంతయుఁ దీసిమూట
గట్టుకొని యచ్చోటువాసిపోయెను. మఱునాఁడుదయమున విరూ
పాక్షుఁడు తనయొడకుఁ బ్రతిదినమువలెఁ బ్రొద్దుననే వచ్చు నాళీ
జంఘుఁడా దినము రామికిఁగారణంబేమియగునోయని వగచి, తన
భృత్యులఁగొందఱ నంపగా వారు బకవల్లభుడున్నయెడకువచ్చి,
దాని డొక్కనుచూచి యిట్లుచేసినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడేయగు
నని తలఁచి, వానిపిఱుందకడువేగముగాఁబాఱి వానింబట్టిబంధించి
రాజుముందర నివేదించిరి. "ఈకృతఘ్నుని నాముందరఁ దేవలవదు,
వీనింబొరిగొనితిను"డని రాజు చెప్పగా, రాజభటులు "మహాప్ర
భూ! మేమంత దిక్కుమాలినవారమా?, యీపాపి శరీరంబును
మేము ముట్టనొల్ల"మనిరి. అంత నతఁడుమీకువీనిందిన్ననుదనకు
న్నను చంపి కుక్కలకెరయగునట్లుచేయుఁడన వారట్లేచేసిరి. కుక్క
లువచ్చి యతని యొడలుమూచూచి కబళింపనొల్లక కడుపులు
నకనక పడగా వెనుకకుఁబోయెను. ఆహా! కృతఘ్నుని దేహము
మాంసమును కుక్కలును తినుటకు సమ్మతింపవుకదా!

అంత, నద్దనుజేశ్వరుఁడు తనమిత్రునిమరణంబునకు వగచియతనిక
గ్నికార్యములుచేసెను అప్పుడు దేవేంద్రుఁడువచ్చి "అయ్యా! నీసఖుఁడు
బ్రహ్మదేవునిజాడనరిగెను. ఇదిగో వచ్చుచున్నాఁడు, చూడు" మనఁనా

లీజంఘుడు తనతొంటిరూపముతో రాక్షసేంద్రుని మ్రోల వచ్చి నిల్చెను. విరూపాక్షుఁడు సంతోషాశ్చర్యములు గడలుకొన బకపుంగవుం జూచెను. బకవల్లభుఁడప్పుడు తనకతిమున బ్రాహ్మణున కయిన దుర్దశను విని చింతాక్రాంతుఁడయి, యతనిం బ్రతికింపుమని దేవేంద్రుని వేఁడగా నతం డట్లే చేసెను. విప్రుఁడు లబ్ధజీవుఁడయి బకరాక్షసను రవల్లభులున్న యెడకు వచ్చి వారి నెల్ల స్తుతించి తనధనసంచయము మోచికొని, మరలి మరలి చూచుచుఁ గడు సంభ్రమంబుతో నేగెను

ధర్మనందనా! కృతఘ్నతయు మిత్రద్రోహము ను దారుణమైన పాతకములు. బ్రహ్మఘ్నునకు నిష్కృతి కలదు కాని, కృతఘ్నునకు బ్రాయశ్చిత్తము లేదు.

కం॥ ఆగయు మిత్రద్రోహము
దారుణమగు పాతకము కృతఘ్నత కంటెన్
వైరముగొని విడువవలయు
నారెంటు తెఱఁగుల వారి నాప్తుల నైనన్

---

17 వాక్పారుష్యము కూడదు

(1) హంసరూపధరుఁడయిన బ్రహ్మదేవుడు సాధ్యుల కుపదేశించిన ధర్మప్రకారము.

ధర్మరాజు భీష్మునింజూచి "అయ్యా! లోకములో జనులు శాంతమును, క్షమయును, హింస లేమియును, మిక్కిలి మేలైన గుణములని కొనియాడుదురు. వాని కేలయంత విశేషమేర్పడెను? నాకెఱింగింపుడన, భీష్ముఁడిట్లనియె. ఓ ధర్మనందనా! వినుము తొల్లి హంసరూపమును ధరించి బ్రహ్మదేవుఁడొక్కయెడ వేఁడుకమై తిరుగుచుండగా, సాధ్యులను దే

వతలుకొంటిమి మాకు ధర్మముపదేశింపుమనియా దేవుని ప్రార్థించిరి. అప్పుడు పసిఁడి రాయంచనెక్కియున్న నలుమొగంబుల దేవుఁడు వారితో నిట్లనియె.

వినుఁడు సాధ్యులారా! సత్యమును, ఇంద్రియనిగ్రహమును అహింసయు మేలైన ధర్మములు. వానిచే మనుష్యులకు బొందరాని మహోన్నత పదవి లేదు. అవి సత్సాంగత్యము చేత నే కలుగుచుండును. సత్పురుషులయినవారు పరుల మర్మమును వెల్లిపుచ్చునట్టి పలుకులను న్యాయవిరుద్ధములగు మాటలను, నిష్ఠురోక్తులను, బలుకరు పలనఁగా వారవి సత్యములుగాఁదలఁపరు. జనులు తిమ్మ నమానించినను నిందించినను మాఱాడక సైరణకలిగియుండురు. అడిచినను, దిట్టినను, మహాపరుషంబులు వల్కియల్కతో బాడిచినను, సైరించియుండు పుణ్యులు తమ్ముల బరిభవించిన వారు చేసినపుణ్యములను బొందుదురు, తము చేసిన పాపములను వారలకియ్యఁజాలుదురు.

క॥ పలుకుపడినతనిఁ బాపం
బులు విడుచుం బలికినతనిఁ బొందును బాపం
బులు నోరు పాపము దనపై
నొలయింపఁగ నేలనిందయుడిగినఁగాదే॥

ఓ సాధ్యులారా! మనస్సును వాక్కును నెవ్వనికి వశ్యములై యుండునో వారే సుకృతులు, వారే సర్వధర్మములు నెఱిఁగినవారు. వారికి ఆ చేతనే మోక్షమున్నది.''

అయ్యా! ధర్మపుత్రా! సాధ్యులకట్లు రాయంచరూపమున నున్న బ్రహ్మ మఱియు ననేక విధములైన ధర్మములెఱిగించి, యంతర్ధానమొందెను. మనుష్యులకు మాటల చేతనే కలకయు నిందయు పాపమును స్నేహమును విరోధమును గలుగును. కావున నొప్పునట్లు పలు

కుట,సత్యము వలుకుట,ధర్మమార్గమున బల్కుట,సర్వజనప్రియం బగువిధముగా బలుకుట,యనునీనాల్గువిధముల బలుకుట యేమం చిది.అట్లుపల్కువారికి దేవతలెల్లవశ్యులగుదురు.కాకితన్నుతిట్టుట లేదు,కోకిలతనకుధనమిచ్చునట్లుచెప్పుట లేదు,కాకిపల్కులుపరుష మైయుండుట చేతను కోకిలమాటలుమధురమైయుండుటచేతను, కాకిజనులకుఁ బగయగుచున్నది. కోకిలనందఱుమెచ్చి ప్రియుంబు గానాదరింతురు.

క॥ కాకేమితన్నుఁదిట్టెను
కోకిలతనకేమిధనము కోకొమ్మనెనే
లోకముపగయగు బరుసపు
వాకునఁజుట్టమగుమధురవాక్యమువలనన్॥

(౨) ధర్మరాజుశిశుపాలునకుపదేశించినవిధము.

పూర్వము ధర్మరాజు సకల దిక్కులలోనిరాజులనెల్ల తనతమ్ముల సహాయముచే గెల్చి, శ్రీకృష్ణుని యనుమతిమీద రాజసూయమను యాగమును జేయఁబూనెను. ఆయాగము నకు వ్యాసాదిమహర్షులును, బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణులు ను, శిశుపాలుడు మొదలగు రాక్షసాంశమున జనించిన రాజులు ను, నానా దేశాధీశ్వరులును, భీష్మద్రోణాది యాచార్యవ ర్యులును, దుర్యోధనాదులునువచ్చిరి. ధర్మరాజు వచ్చినవారినెల్ల నాదరించియాగమునుముగించునవసరమునభీష్మాచార్యుఁడాతనిని జూచియిట్లనియె."ఓధర్మనందనా! ఈసభలోననేకులుపూజనీయులు న్నారు.వారిలోనెవ్వడుసద్గుణంబులఁబెద్దయగునోయట్టివిఖ్యాతుడై

నమహాత్మునకర్ఘ్యమిచ్చి వానిం బూజింపుము. అట్టివాఁడెవ్వఁడగునో
యనియడిగెదవేనిఁ జెప్పెదవినుము. జగములనెల్లసూర్యుఁడు వెలిగించు
నట్లుతనదైనసద్గుణములద్యుతిచేనంతయును వెలిగింపఁజేయువాఁడును
చంద్రుఁడుతనధవళచంద్రికలచే నానందముకలుగఁజేయునట్లుజను
లకునేత్రానందకరమగుసుందరదివ్యరూపమునుధరించిన వాఁడు
నునైనపరమాత్ముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడీసభలో నున్నవాఁడు. అతఁడేయ
ర్ఘ్యముగొన నర్హుఁడు. అతనికంటెఁ బూజ్యులైనవారీజగంబు
లోనుగలుగరు. అతనింబూజించుటయే నీవు గావించు యజ్ఞము
యొక్క ఫలము".

భీష్మునివచనంబున ధర్మరాజు వాసుదేవున కర్ఘ్యమిచ్చెను.
దానింజూచి శిశుపాలుఁడు సహింపనోపక కృష్ణు నాక్షేపించుచు,
ధర్మరాజుతో నిట్లనియె. "ఓధర్మనందనా! ఈసభలోనిందఱుపెద్ద
లుండఁగా వారినెల్లవిడిచి యచ్యుతునకు నర్ఘ్యమిచ్చుట నీకుఁ
దగునా? అతని వృద్ధని పూజించితివా? లేక యాచార్యుఁడనియ
ర్ఘ్యమిచ్చితివా? ఆతఁడురాజగు బుద్ధిచే నీవు మన్నించినయెడల
యాదవులు భూమిపై గొప్పరాజులగుదురా? ఈకృష్ణుఁడెవ్వఁడు?
వానికేల యర్ఘ్యమిచ్చి నీవీసభ్యులనవమతి చేసితివి? నీవుపురుషుల
లో శ్రేష్ఠుఁడవనియు, ధర్మజ్ఞుఁడనియు, నీగుణంబులను జనులుపొగ
డఁగావిని, నీయజ్ఞమునకు రాజులెల్లవచ్చియున్నారు. వారినెల్లనీ
విట్లుతృణీకరించుటధర్మమగునా? పేడికిసురూపయగుకన్యనిచ్చినవి
ధముగను, చెవిటికిమధురమగుపాటవినిపించిన, చందముగను, గ్రుడ్డి
వానికిఁ జక్కని ప్రతిమచూపిన భంగియును నీవుకృష్ణునకుబూజ
లిడితివి. ఈవృద్ధుఁడగుభీష్మునిపల్కులువినినీవుపేలవైతివి, నీవెట్టుఁ
గనిచ్చినను సిగ్గింతలేక యీగోవిందుఁడా యర్ఘ్యము నెట్లుకొనియె?

అనియిట్లు కృష్ణ భీష్మ ధర్మజులనెగ్గులాడుచు సభలోనుండితనప రివారవర్గముతో వెడలెను

ఆశిశుపాలుపిట్లుండదనచని దర్మనందనుఁడు వానింబ్రియవచ నంబుల సమాధానపఱచుచునిట్లనియె "శిశుపాలా! ఏలనీవిట్లు క్రూరముగాఁ బల్కుచున్నావు? రాజులకునునీవంటిగుణోన్నతుల కును, వాక్పారుష్యముచనునా? అదివిషమువంటిదికదా?నిప్పుకం టెను దారుణమయినదికదా?

క॥ భూరిగుణోన్నతులనదగు
వారికిధీరులకుధరణీవల్లభులకు వా
క్పారుష్యముచనునెమహా
దారుణమదివిషముకంటె దహనముకంటెన్.

గురుఁడనియు, సమస్తలోకోత్తరుఁడనియు, నాదిమ పురుషుఁ డనియు, సర్వలోక పూజ్యుఁడనియునెఱిఁగికదా, భీష్ముడు శ్రీకృ ష్ణునకర్ఘ్యమిచ్చునట్లు చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుని మహిమను నాడెఁడె ఱింగినట్లు మనబోఁటివారికెఱుఁగవచ్చునా? ఊరకనిందించుటు డుగుము'నీమూర్ఖత్వమును మాను"మనిహితోపదేశము జేసెను.

ఏంతబోధించినను శిశుపాలుఁడజ్ఞుఁడై శ్రీకృష్ణస్వామిని నిం దించి తుదకాతని చక్రాయుధము చేఁద్రెళ్లి క్రిందపడి చచ్చెను.

క॥ మనమునకుబ్రియంబును,హిత
మును,బథ్యముఁదథ్యమును,నమోఘముమధురం
బును,బరిమితమునునగుపలు
కొనరఁగఁబలుకునదిధర్మయుతముగసభలన్

18 ఆడిన మాటను దప్పరాదు.

(1) బలిచక్రవర్తి శుక్రుని వచనంబులాక్షేపించి వామనునకు భూదానమిచ్చుట.

శ్రీవిష్ణుదేవుఁడు ముందు వామనరూపధరుఁడై బలిచక్రవర్తి యొద్దకువచ్చి మూఁడడుగులుభూమి యాచించినట్లు చెప్పితిమిగదా? బలిచక్రవర్తి యెంతచెప్పినను వినక వామనుడు మూఁడడుగులు భూమికంటె నెక్కువగా నేమియు నొల్లనని చెప్పఁగా, నప్పుడాభూపతి భూదానమిచ్చుట కొడంబడెను.

అప్పుడుబలిచక్రవర్తి మంత్రియగుశుక్రుఁడిట్లనియెను. "ఓదనుజేంద్రా! ఈపొట్టివడుగుబ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు. దేవకార్యముసాధించుటకై విష్ణుదేవుఁడివ్విధమున వామనరూపముతోఁ గశ్యపునకుఁబుత్రుఁడై జనించి, నేఁడు నీయొద్దకువచ్చి దానమడుగుచున్నాఁడు. ఈతనికిభూదానమిచ్చినచో, నీలక్ష్మియు దేశమును నెలవును నైశ్వర్యమును సర్వమును హరించి దేవేంద్రునకిచ్చును. తనమూఁడుపాదములచే భూమ్యాకాశములు రెండునాక్రమించి మూఁడవ యడుగునకుఁ జోటులేదని చెప్పును. నీవీతని మోబుఁగక దానమిచ్చెదనంటివి. ఇతఁడు దైత్యులకెల్ల నాపదఁగలుగఁజేయును. కావున నీబ్రహ్మచారినిం బొమ్మనుము. నీవుచెడిపోవునట్లు చేయుదానము దానమగునా? పురుషుఁడు తనకుఁగల ధనమును నైదుభాగములుగా విభజించి నాలుగు పాళ్లు తాననుభవించి యొక్కపాలుచే నాశ్రితులైనవారిని బోషింపవలయును. తన్నుమాలిన ధర్మము మొదలు చెడ్డబేరము. నీవీతనికి దానమియ్యక పోవుటచే, నీకసత్యదోషఫలము కలుగదు. ఏలనఁగా సర్వధనము నష్టమగునప్పుడును, ప్రాణహానియైనప్పుడును,

మానసష్టమగుచోటను, గోవిప్రాదుల సంరక్షణ యందును, స్త్రీలయందును, వివాహసమయములందును, బొంకవచ్చును. దానఁబాపము రాదు.

ఆ॥ వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ
ప్రాణవిత్తమాన భంగములను
జకితగోకులాగ్ర జన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చునఘము బొందఁడధిప॥

అని యిట్లు తనకు హితముగోరి చెప్పుచున్న శుక్రునివచనంబులాక్షేపించి బలియిట్లనియె." ఆచార్యవరా! నీవు చెప్పినది నిజమగునుగాని పలికి లేదనుట ధర్మమగునా? అర్థులు వచ్చి యడుగ వారికిచ్చెదనని మొదట నుడివి, తర్వాత ధనలోభముచే వారికియ్యక పొమ్మని చెప్పుట గృహస్థులపద్ధతియగునా? రాజులకు యుద్ధమునుండి తిరుగక చచ్చుటకంటెను, పలికి బొంకక నిజముగా నడుచుకొనుటకంటెను, వేఱొకధర్మమున్నదా? ఈ మహానుభావుఁడు నన్నువచ్చి యడుగనే నాతనికిచ్చెదనని చెప్పి యియ్యక పొమ్మన్నచో, నన్నుజనులుతిట్టరా? అయ్యా! మానసష్టముకంటెమరణమేమేలగునని పెద్దలు చెప్పుదురు. కావున నానిశ్చయమువినుము. ఇతఁడెవ్వఁడైన నాకేమి? నాకురాజ్యమును, ధనమును, సర్వమును, నష్టమైనను, దానమియ్యకమానను.

క॥ మేరువు తలక్రిందైనను
బారావారంబులింకఁ బాఱినలోలో
ధారుణివ్రజమైపోయిన
ధారాధ్వముఖండమైన దప్పకయిత్తున్॥

ఆ॥ బ్రతుకనచ్చుఁగాక బహుబంధనములైన
నచ్చుఁగాక లేమినచ్చుఁగాక
జీవధనములైనఁ జెడుఁగాక పడుఁగాక
మాటఁదిరుగలేరు మానధనులు॥

అని యిట్లారాజు దృఢనిశ్చయుండును, దానకుతూహలపరుండును, సత్యమార్గనిరతుండునునై యాదిదేవుండైన వామనదేవునకు భూదానమిచ్చి శాశ్వతమైన నిర్మల కీర్తిని బొందెను.

(2) కర్ణుఁడు దేవేంద్రునకు కవచకుండలము లిచ్చుట.

పాండవులు వనములోనున్న యెండ్రెండవ యేఁడు కడపట, దేవేంద్రుఁడు వారికి హితము నొనరింపఁగోరి, పాండవులకు విరోధియై దుర్యోధనాదులం గూడుకొనియున్న కర్ణునియొక్క కవచకుండలములను మాయోపాయంబున హరింపఁ దలఁచెను. ఈవిషయమును సూర్యుఁడెఱిఁగి, కవచకుండలముల నిచ్చినచోఁ దనపుత్రునకు యుద్ధములో మరణముగల్గునని వగచి, కర్ణునొద్దకువచ్చి యేకాంతముగా నాతనికిట్లనియెను.

సూ:—కుమారా! నీకు హితమొనరింపనెంచి యొక్క విషయము నీకురహస్యముగాఁ జెప్పనిందులకు వచ్చితిని. నీవు బ్రాహ్మణులందు భక్తిగలవాఁడవనియు, వారెద్ది యాచించినవంచనసేయక యిత్తువనియు నెఱిఁగి, యజ్ఞునుని తండ్రియైన దేవేంద్రుఁడు నీయొకకు బ్రాహ్మణవేషమునవచ్చి,నీకవచకుండలముల నిమ్మని యడుగును. వానినియ్యకుము. అవిఅమృతమయములు

అవినీయెడనుండునేని శత్రువులు నిన్ను గెల్వలేరు; నీవునధ్యుఁడ వుగావు. ముందుగాఁజెప్పితిని,మోసపోకుము.

కర్ణుఁడు:—తండ్రీ! నీవునా కత్యంత హితమొనరింపఁ గోరి చెప్పుటచే ధన్యుడనైతిని. ఐనను నావిన్నపమును జేకొనవలయును. నేను బ్రాహ్మణులు వేఁడినయెడల నాప్రాణమునైన నిత్తును. ఇదినాప్రతిజ్ఞ. కుంతీపుత్రుదెసగల పక్షపాతముచే దేవేంద్రుఁడువచ్చి నన్నడుగ నేనియ్యకున్న నాకీర్తి చెడిపోదా? కీర్తితోనుండఁగాఁ జావువచ్చునేని చత్తుఁగాని యపకీర్తికిలోనై బ్రతుక నేరను. నాజన్మవ్రతములనుమానుటతగదు. వానిం జెప్పెదవినుము.

సీ॥ విప్రుఁడుకడువేడ్క వేఁడినఁగలిమితోఁ
బాశ్చెంబుసేయకయిచ్చుటొకటి,
ఒలితంపుఁగతిఁజఁ బరిమార్చుటొక్కటి
సమరంబులోపలఁజచ్చుటొకటి,
శరణాగతునినట్టి శత్రునినైనను గరుణఁ
గయ్యంబునఁ గాచుటొకటి,
భామినీద్విజవృద్ధ బాలాతురులకైన
యాపదఁ జెచ్చెరఁ బాపుటొకటి,

గీ॥ యనఘయివిప్రతంబులై చెల్లునాకునిం
దొకటితప్పునేని వికలకీర్తి
నగుదుఁగాననిత్తు నఖిలమ్ము నెటుఁగనా
ఖండలునకుఁగవచకుండలములు॥

సూ:—కొమరా! నీకుబ్రతుకుతెరువు చెప్పినవినవు. నీయెడఁగల నెయ్యముచే నీకుమేలెఱింగించితిని.దానినివినవలదా?

లోకములో మనుష్యుఁడు కీర్తిఁగోరుట సహజమే; నీవును నీసుత కళత్రములును, బంధువులును, మిత్రులును, జెడకుండునట్లుగా, కీర్తిసంపాదించుటమంచిది. అందఱును జెడునట్లుచేయుకీర్తియేల? ప్రాణములున్నచో మఱియుఁగీర్తి యార్జింపరాదా? ప్రాణముతోనున్నవాఁడు కీర్తియు లక్ష్మియుఁదేజంబును, సర్వంబునుబడయఁజాలును. పీనుఁగునలంకారము చేసినవిధముగా నీవుచచ్చినపిదప నచ్చుకీర్తిచే లాభమేమి? అట్టికీర్తిపై నాసవిడిచి నామాటవినుము. నీవు కవచ కుండలములతో నున్నయెడల నిన్నొకలొకర్జునుఁడేల, మూఁడుమూర్తులొక్కటైవచ్చినను నిన్ను బోరిలోగెల్వనేరరు. శస్త్రాస్త్రములవలని భయమునీకుఁ గలుగదు. కావునవానినివ్వకుము. ఇచ్చినచో నీవు యుద్ధములో శత్రువులచే భంగపడుదువు. దేవేంద్రునకుఁ గవచకుండలములేల? వేఱువస్తువు లియ్యరాదా? అదిదానముకాదా?

కర్ణుఁడు:—తండ్రీ! నీకునాపైఁగల మక్కువచే నింత చెప్పితివి. నాపల్కులు కోపింపక వినవలయును, నేను ప్రాణమునకు వెఱవను. ధననష్టమునకు వెఱవను; అనృతంబునకే మాత్రము వెఱతును. బ్రాహ్మణులెద్దియడిగి రేని దానినిచ్చుటనావరమవ్రతము. దానిమాన్ప నెవ్వరితరముకాదు.

అనియిట్లు కర్ణుఁడుధీరుడై, తనచేసిన వ్రతమునకు విరోధముగానడుచుటకొల్లనని చెప్పఁగా, సూర్యుఁడాతనితోనట్లైన నీవా దేవేంద్రుని యొద్దనుండి శక్తియను నాయుధమును ముందు గాఁగొని, తర్వాత నీకవచకుండలములనాతనికిమ్మని హితోపదేశముచేసి యంతర్ధానుఁడయ్యెను.

(3) భీష్ముఁడు తనవ్రతంబువిడువనని తల్లితోఁజెప్పుట.

పూర్వము వసిష్ఠమహామునియొక్క శాపకారణమున నష్టవసువులు భూలోకములో మర్త్యులుగా జనింపవలసివచ్చెను. వారప్పుడు గంగాదేవినిజూచి " అమ్మా! మేము భూలోకములో మనుష్యులై పుట్టవలయును. మేము సామాన్య స్త్రీలగర్భములోనుండి జనింపలేము. నీకడుపులోఁబుట్టెదము నీవు మమ్ము భూమిపైఁబెద్దకాలముండకుండునట్లు చేయుము. ప్రస్తుతము భూమిపై శంతనుఁడనురాజు ధర్మపరుఁడై ధరణి నేలుచున్నాఁడు. నీవాతనికి భార్యవగుము. అతండును నీయెడ మోహముగలవాఁడై యున్నాఁడు. మీయిరువురకు మేముకొడుకులమై పుట్టెద" మనిరి. గంగాదేవిదానికి సమ్మతించి, యపూర్వరూపలావణ్యసంపదగల మనుష్య స్త్రీరూపముధరించి, శంతనునికి భార్యయై పుట్టిన కొడుకులనెల్ల వరుసగా నిఁచుకేనియు నాలస్యము చేయక, గంగలోఁద్రోపించుచుండెను. రాజభార్యయందుఁగల మోహముచే మాటాడక యూరకుండెను. ఎనిమిదవవాఁడైన భీష్ముఁడను కొడుకునుజూచి రాజపుత్రిస్నేహమున వానివిడువనోపనని భార్యనడ్డగింపగా, నదియప్పుడు నిజరూపమునుజూపి "మహీపతీ! నేనుగంగను, వసువులునన్నుఁబ్రార్థింపవారిని నాయందు జనింపచేసి భూమిలోఁబెద్దకాలముండకుండునట్లు గంగలోఁద్రోచితిని. వీఁడెనిమిదవవసువు. ప్రభాసుఁడనువాఁడు. మహాబుద్ధిమంతుఁడును వీర్యవంతుఁడునై యుండును. వీనితో సుఖముగానుండు" మని గంగాదేవి వసువుల జన్మప్రకారమంతయుఁజెప్పి దేవలోకమునకుఁబోయెను.

శంతనుఁడు భీష్మునకు యువరాజ్యపదవియిచ్చి రాజ్య పరిపాలనము చేయుచుండి, యొక్కనాఁడు వేటకై యమునా నదిరేవునకుఁబోయి యందు విహరించుచుండఁగా, సుకుమారి యుఁ గోమలాంగియునైన కన్యనొక్కదానింజూచి మోహించి "ఓమృగాక్షీ! నీవెవ్వరిదానవు? ఏలయిందు నోడలు నడపుచు న్నా"వని యడిగెను. అక్కన్య "మహాప్రభూ! నేను దాశరాజు కూఁతురను. తండ్రియాజ్ఞచే నీరేవున నోడలు సల్పుచున్నాను. నాపేరు యోజనగంధి" యనెను. అప్పుడే శంతనుఁడు దాశ రాజుయొద్దకుఁబోయి తనకు భార్యగా యోజనగంధినిమ్మనియ డుగ, నతఁడు సంప్రీతుఁడై "పృథ్వీపతీ! నీబోఁటి వరునకు నా కన్నియ నిచ్చుటకంటె నాకుఁగూఁతునిగన్న దానిప్రయోజన మేమి? అయినను నాకొకకోర్కికలదు. నాకూఁతువలన నీకు జ న్మించినపుత్త్రుని నీపరోక్షమున రాజుగాఁ జేయవలయును. అట్లు వనీవు దానివివాహమగుము" అనెను.

రాజు భీష్మునిఁదలఁచి యట్లుచేయ నొల్లక, ప్రతిహతమ నోరథుఁడై, తనపురంబునకువచ్చి యోజనగంధిని దలంచుకొని, సర్వకార్యములు మఱచి చింతాక్రాంతుఁడై యుండెను. భీష్ముఁ డు సర్వంబును మంత్రులచే నెఱిఁగి చతురంగ బలసమేతుఁడై దాశరాజుమీఁద యుద్ధమునకుఁబోవఁగా, నతఁడు భయపడి భీష్మునితో "మహానుభావా! నీవు తండ్రి కార్యముగా నిందువ చ్చితివి. నాకూఁతు నీతండ్రికిచ్చుటకు నాకభ్యంతరము లేదు. అయితే దీనిగర్భంబులోఁబుట్టినవాని రాజుగాఁ జేయవలయునని కోరితిని. దానికి నీతండ్రిసమ్మతింపఁడయ్యెను. ఇది నాతప్పగునా? నీవు ధర్మాధర్మవిదుఁడవు. కార్యాకార్యసమర్థుండవు. నాయి

ష్టంబు నెరవేర్పు"మనియెను. భీష్ముఁడప్పుడు తాను రాజుగా నుండననియు, యోజనగంధి గర్భములో జనించినవాఁడే రాజ్యమున కర్తఁడగుననియు రాజసభలోఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెను. దానివిని దాశరాజు మఱియు నిట్లనియెను. "అయ్యా! నీవు ధర్మమూర్తి వి. నీవు ప్రతిజ్ఞను నెరవేర్పఁజాలుదువు. నీకొడుకు లట్లుచేయఁ గలరా? వారు తర్వాత మత్సరించినావమనుమని రాజ్యము నప హరింపఁజూడరా?" యనెను. అప్పుడు మఱియు భీష్ముఁడు తాను వివాహమాడననియు, తండ్రికార్యము నెరవేర్ప నిత్యబ్రహ్మచారియైయుండుదుననియు, దాశరాజు సభలోఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెను. అప్పుడు వానిధైర్యమునకును, గురుకార్య ధురంధరత్వమునకును మెచ్చి, దేవతలాతనిపైఁ బుష్పవర్షములు కురిసిరి.

శంతనుఁడంత సత్యవతియని మాఱుపేరుగల యోజనగంధిని వివాహమై, దానియందు చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యులను కొడుకులంబడసి, వారికి యౌవనంబు రాకమును పే పరలోకగతుఁడయ్యెను. భీష్ముఁడప్పుడు చిత్రాంగదుని రాజుగాఁజేసి, తాను సహాయుఁడై యుండెను. అంతఁగొంతకాలమునకుఁజిత్రాంగదుఁడు దుర్మదంబుచే గంధర్వుల నెదిరించి, వానిచేఁబోరిలో మృతినొందెను. తర్వాత రాజైవచ్చిన విచిత్రవీర్యుఁడు స్త్రీలోలుఁడై శోషించి చచ్చెను. అప్పుడు శోకసముద్రములో మునిఁగిన తల్లిని మఱిదండ్రడను నాశ్వాసించి, భీష్ముఁడరాజకంబైన రాజ్యము నెప్పటియట్ల నిష్కళంకమగు బుద్ధితోనరయుచుండెను. సత్యవతి యతనింజూచి "పుత్రా! నీతండ్రి రాజ్యము నీయందే నిల్చెను. అప్రతిహతముగా నీకీర్తి దిక్కులందు వెలుఁగ, నీరాజ్యమును నీవే పరిపాలింపుము. మఱియు నీవు వివాహమైపుత్ర

లంబడయుము. నీవుండఁగా నీకులము నీకు వెనుక విచ్ఛిన్నమగు టధర్మమగునా?" యని పల్కెను.

భీష్ముఁడు సమ్మతింపక యిట్లనియెను. "అమ్మా? మీ కిట్లుపలుకఁదగునా? నేను పితృకార్యార్థమై పూనిన వ్రతములను విడువఁదగునా? నేనంత మోసకత్తెను వాఁడనా? సూర్యుఁడు తన తేజమును విడిచినను, చంద్రుఁడు శైత్యమును దొరఁగినను, అగ్నియుష్ణత్వమును బాసినను, నేను దాల్చిన వ్రతములను మాన్పను. నాఁడు సభలో నందఱువినఁగా నట్లు ప్రతిజ్ఞచేసి, నేఁడిట్లు మాటఁదప్పినచో నాకు దుర్యశంబురాదా? దుర్యశంబుకంటె నాకు మరణమేమేలగును."

అనియిట్లు భీష్ముఁడు రాజ్యపరిపాలనము చేయననియు, బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు విడువననియుఁ దల్లి కెఱిఁగించి, శ్రీవేదవ్యాస మహాముని ప్రసాదంబున, వంశయువిచ్ఛేదముగాకుండునట్లు, విచిత్రవీర్యుని భార్యలైన యంబికాంబాలికలయందు వరుసగా, ధృతరాష్ట్రపాండులను పుత్రులంబడసి, సంతతి వృద్ధియగునట్లు చేసెను. ఆహా! భీష్మునివంటి ధీరచిత్తులైన మహాత్ములు లోకములోగలరా?

(19) పగతురనమ్మరాదు.

(1) శ్రీకృష్ణమూర్తి దుర్యోధనునియింటఁ గుడువనొల్లననుట.

కౌరవ పాండవులకు సంధిగావించి, రెండు తెగలవారును తమతమపాళ్ళుగొని సుఖముగానుండునట్లు చేయవలయుననుతలం

పున శ్రీకృష్ణుఁడుఁ పాండవుల దూతయై హస్తినాపురంబునకు వచ్చెను. కృష్ణుఁడు వచ్చుచున్నాఁడనువార్తనువిని ధృతరాష్ట్రుఁడు, భీష్మాదిపెద్దలు సెప్పఁగా నగరాలంకారముగావించి, పుష్పఫలగంధాది మంగళద్రవ్యములుఁగొని, బహువిధ వాద్యఘోషములుమ్రోయఁగా సోదరపుత్రామాత్యబంధువర్గముతో వాసుదేవునెదుర్కొనుటకుఁ బ్రయాణమయ్యెను. కృష్ణుఁడు వారల నందఱుఁదగిన విధమున సంభావించి వారితోఁ గరినగరంబు జొచ్చెను.

దుర్యోధనుఁడు దురభిమాని గనుక శ్రీకృష్ణు నెదుర్కొన రాలేదు. తనయిల్లు నలంకరించి కృష్ణుని రాకకువేచియుండెను. కృష్ణుఁడు మొదటఁ గుంతీదేవి యింటికిఁబోయి నమ్మహాదేవినూఱార్చి, తమ్ముఁడైన సాత్యకితో దుర్యోధనునిమందిరంబునకుఁ బోయెను. అందలి ద్వారపాలకులు సంభ్రమముతోఁ బఱతెంచి కృష్ణునిరాకలోపలనెఱింగించిన, దుర్యోధనుఁడు భీష్మ ద్రోణ ప్రభృతులతోను దుశ్శాసనకర్ణ వికర్ణ శకునిప్రముఖులగు వారితోను సంభ్రమంబునవచ్చి కృష్ణుని యాలింగనము చేసుకొని, తనయెదుటనున్న కనకమయ సింహాసనముపైఁ గూర్చుండునట్లు చేసెను.

దుర్యోధనుఁడప్పుడు కృష్ణునితోఁదగిన విధమున సంభాషింపుచు, నతనిని దనయింట భోజనంబునకుఁ బిల్వనెంచి కూరలవిషయమైపలుక, నయ్యాదవేంద్రుడు తానచ్చటఁ గుడువనొల్లకుండుటను స్పష్టముగాఁదెల్పెను. కురురాజాశ్చర్యముతోఁ గర్ణునివదనంబుజూచి యచ్యుతునకిట్లనియె " కృష్ణా! ఇదియేటిమాటలు? మేము నీకువలయు నన్నపానీయములు సమకూర్చియుం

డగా నీవు మాయింట భుజింప నొల్లననుట నీతికిని, బాంధవము నకును దగియుండునా? కౌరవులును పాండవులును నీకొక్కవిధమైనవారుగదా? నీవుమాయెడ దూతవై వచ్చితివి. కుడిచికూర్చుండిమెల్ల పనులు చేసుకొనరాదా?''

కృష్ణుఁడప్పుడు చిఱునవ్వుతో దుర్యోధనునిచేయిపట్టుకొనియతనితోనిట్లనియె. " అయ్యా! నీకంతెయుఁ జెప్పెదవినుము. వచ్చినకార్యమునుదీర్చుకొనికదా దూతలు భోజనము చేయువలయును. అదియునుఁగాక ప్రియుడు పిలిచి పెట్టెడు కూడు లెస్సయైయుండును. పగతుఁడనితలచి, యతనియింటఁగుడిచిన, నేమి సంభవించునోయునిసందేహముతోనుండునపుడు పెట్టునట్టికూడు నీచమైనది. నీవునాకుఁబగతుఁడవనుటకు సందేహము లేదు.నీవు నిష్కారణముగా సజ్జనులైన పాండవుల కపకారములు చేసితివి. ఆపాండవులు నాకుఁ బరమమిత్రులు, భక్తులు, ప్రాణసమానులు. తనప్రాణములకలుగు జనులు వైరులనుటకు సందేహమా? పుణ్యాత్ములును దోడఁబుట్టువులునునైన పాండవులకు బాల్యమాదిగా నీవు కీడే చేసితివి. సజ్జనుల కపకారము చేయు వారు నాకు శత్రువులు. కావుననీయింటఁగుడువను.''

క॥ పగవారియింటఁగుడిచిన
నగుఁదమకవమానమమృతమైనను దారుం
బగతులకుఁగుడువఁబెట్టఁగ
దగదొడళులకెప్పుడెవ్విధముపాటిలునో॥

అనియిట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనుని యన్నంబు దుష్టాన్నమని నిరూపించి, తనకు భక్తుఁడును మహాత్ముఁడునునైన విదురుండు ప్రార్థింప, నతనిగృహంబునకుఁబోయియందుభుజించి రా

త్రియగుటయు నందే సుఖనిద్రచేసెను.

(2) బ్రహ్మదత్తుఁడను రాజుతోఁబూజనియను శారికకైన సంవాదము.

పూర్వము ధర్మరాజు భీష్మునితో " అయ్యా! ఎవ్వరిని నమ్మవచ్చును? ఎవ్వరినినమ్మరాదు? రాజులకువిశ్వసించుట విశ్వసింపకుండుటయను నీరెంటిలో నేదిమేలగును?" యనిప్రశ్నింప నమ్మహీపతికి భీష్ముఁడిట్లనియెను.

"ఓధర్మనందనా! పూర్వము బ్రహ్మదత్తుఁడనురాజునగరిలోఁ బూజనియను గోరువంకపిట్టయొకటి పిల్లతో వసించుచు, రసవంతములైన పండ్లుతెచ్చి, తనపిల్లకిచ్చునపుడు, వానిలోమే మేలైనవానిని నాటి రాజకుమారునకును నిచ్చుచుండును. ఆ పిల్లవాఁడును పక్షిపిల్లతో మచ్చికగల్గి ముద్దుగా మాటలుకలుపుచు వేడుకతో నాడుచుండును. ఇట్లుండఁగా నొకప్పుడు దాది సమీపమున లేనప్పుడు రాచకొమరుఁడు పిల్లతల నగల్చి దానింజంపెను. అప్పుడుదానితల్లివచ్చి తెగినపిల్లంజూచి "అయ్యో! ఇక్కట్టిఁడు నాపిల్లతోఁగూడి యాడుచు నేఁడిట్లునిర్దయుఁడై దానింజంపెనుగదా! వీఁడురాచకొడుకుగదా? వీనికి పరిచయమెక్కడిది? రాజులు వేగముగాఁ గరుణవిడుతురు. చేసినమేలు మఱతురు. క్రూరస్వభావముగలవారును, మదముచేఁ గన్నుకప్పిన వారునునైన రాజులను నమ్మవచ్చునా" యనికోపముతోఁ బగతీర్చెదఁగాక యనుచు, రాజకొడుకుగ్రుడ్లు రెండునుదనవ్రేళ్లతోఁ గ్రుచ్చి పెఱికి వేగముతో నాకాశమున కెగసి, రాజుంజూచి

"నీకొడుకు పాపము చేసెను. చేసినదానికి నేను మాఱు చేసితిని. హింస చేయువారికి దుఃఖప్రాప్తి గాకుండునా" యనెను.

బ్రహ్మదత్తుఁడు కోపమును శోకమును బొరయక శారికఁ జూచి "పూజనీ! నీయెడఁ దప్పేమియు లేదు. నీవుపోవుటకు నా మనంబు విషాదమును బొందుచున్నది. నాకొడుకు నీకుఁ గీడాచరించెను. దానికి మాఱుగా నీవాతని నేత్రహీనునిగాఁ జేసితివి. నీవు పో నేల? నాయెడ మున్దున్నరీతిగ నేయుండుము. నీపై నాకేమియుఁ గోపము లేదు. నీకేమియుఁ గీడు చేయను. ఏల నా పల్కులు వినక పోవుచున్నా"వని యడిగెను.

పూజని యిట్లనియె "రాజోత్తమా! మనస్సులోఁ బగ జనింపఁ జేసి మఱల నిన్నుఁ గూడుట న్యాయమగునా? నీకు నాయెడ నెయ్యము చెడినది. తియ్యనిమాటలచేఁ బ్రయోజనమేమి?

క॥ నెయ్యము చెడినను మాటల
తియ్యఁదనము పుట్టి, పగ మదిన్మొలచినఁ జా
వయ్యెఁ గలఁకయ్యె మఱి చే
టయ్యె, నొకటి మూఁడుగాక యది మేలగునే?॥

పగ యొకసారి కలిగిన యెడల నదిపోనేరదు. మ్రానులోనగ్ని గూఢమై యుండు విధమున నది లోపలనే రహస్యముగా నుండును. పగగలవారిని నమ్మి చేరిన యెడలఁ గాలాంతరమున నైనఁ జేటు గలుగక మానదు. సముద్రజలములోపలనుండి యాఱక గనగనయును బాడబాగ్నివలె జనులయొక్క చల్లనిమాటలలో నలుకయుఁ బగయు మునిగియుండి పొగయుచుండును. నాకు నీయెడ వసించుట తగదు. నీనేర్పుమాటలుడుగుము. నేను బోయెద"

అని యిట్లు శారిక రాజుమాటలకు లోఁబడక యవిశ్వాస

ము మనమున నెలకొల్పి, రాజనగరివిడిచి తనకిష్టమైనయెడకుఁజని యెను. కావున, ధర్మనందనా! పగతురనమ్మరాదు. పగ మొదట కొంచెమైనను తర్వాతనధికమై యగ్నివలె పెరుగును. తుదకు గీడు వాటిల్లఁజేయును.

క॥ "తెగఁదీర్పక తెగనార్పక
తెగటార్పక కడమకొంతదిక్కఁగనున్నన్
జగతీశ! యప్పనగ్నియుఁ
బగయునుమఱిపెరుగుఁగీడుపాటిల్లుఁదుదిన్"॥

20 కామక్రోధాదులను విడువవలయును.

(1) ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికిఁజెప్పిన వాక్యములు.

పూర్వము ప్రహ్లాదుఁడను రాక్షసరాజ పుత్త్రుఁడు, తనతండ్రియగు హిరణ్యకశ్యపుని యాజ్ఞను మీఱి విష్ణుదేవునియందధికభక్తిగల్గి, సద్గుణంబులకెల్ల నిధియైయున్నవాఁడని జనులుపొగడునట్లు వర్తించుచుండెను. తండ్రినాస్తికుఁడు. విష్ణుదేవునియెడ విరోధముగల్గి లోకములకుపద్రవము చేయువాఁడై యుండెను. బలమును సంపదయు వీర్యమును దేజస్సునుగలవాఁడని మదించి, యొకప్పుడు భక్తశిఖామణియైన ప్రహ్లాదుంజూచి "పుత్త్రకా! నేనెంతచెప్పినను నీవు విష్ణుదేవునిఁగొలుచుట మానవు. అతఁడు నాకంటెగొప్పవాఁడా? నేనింద్రాదిదేవతలనెల్ల నోడించి వారి సంపదలు గొంటిని. వారెల్ల నాకుఁగింకరులై పనిచేయుచున్నారు. నాయాజ్ఞనుమీఱవెఱతురు. నాకు వైరియు,నాకంటె హీనుఁడైన యావిష్ణునియందు భక్తినివిడువుము. విష్ణువనియు

గిష్ణువనియు, హరియనియు, గిరియనియుఁ బ్రేలకుండుమనికోపిం చి పలికెను.

ప్రహ్లాదుఁడప్పుడు శాంతముతో నిట్లనియెను. ఓరాక్షసేంద్రా! ఆవిష్ణుదేవుఁడు సర్వభూతములయందు సముఁడైనవాడు. అఖిలజగమును గల్పించును, రక్షించును, సంహరించును. అతఁడన్నిరూపములందునువర్తించును. అమ్మహాత్ముని స్వభావ మెఱుఁగక నీవుపలుకుచున్నావు. నీమనస్సు నీకు వైరిగానియా దేవుఁడువైరిగాడు. నీవు మదముగల్గి మార్గముదప్పి వర్తించు చిత్తముగలఁవాడవు. లోకములెల్లను నిమిషములో జయించితి నని పొగడుకొనుచున్నావుగాని, నీమనస్సులోనుండు భయంకరులగు శత్రువులార్వురను గెలువనేరకున్నావు. కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము, అనునీయాఱును మనుష్యులకు నిత్యశత్రువులు. వీనిచేతనే మానవులకు సకలాపాయములు గల్గుచున్నవి. ధైర్యముకల్గివానినిసత్సహవాసముచే నణపవలయును. వెలిపగఱను గెలుచుట గెల్పుకాదు. దానిచేలాభములేదు. లోపలి శత్రువులఁగూల్చువాఁడే పుణ్యాత్ముఁడు. అతఁడే దేవతాసముడు. వానికిసర్వమంగళములగును. కావున నీవుదుర్మదమునువిడిచి, యరిషడ్వర్గములనునీయార్వురు శత్రువులనులోఁబఱచి, శాంతస్వభావముకల్గి విష్ణుదేవునిగొల్వుము. దాననీకు మేలగును.''

ఉ॥ లోకములన్నియుంగడియ లోనజయించినవాఁడ వింద్రియా
నీకముఁజిత్తమున్ గెలువ నేరవునిన్నునిబద్ధుఁజేయునీ
భీకరశత్రులార్వురఁ బ్రభిన్నులఁజేసినఁబ్రాఁకికో
నీకువిరోధిలేఁడొకఁడు నేర్పునఁజూడుము దానవేశ్వరా॥

అనియిట్లు ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికి హితముచెప్పఁగా, నా దుర్మార్గుఁడైన హిరణ్యకశ్యపుఁడు వినక, కొడుకుపైఁగోపించి వాని హింసింపదొడంగిన, భక్తవత్సలుండైన విష్ణుదేవుఁడు నరసింహరూపమున బొడసూపి, యారాక్షసరాజుం జంపి ప్రహ్లాదునిం గాచెను.

(2) పతివ్రత కౌశికునకు హితోపదేశము చేసినవిధము.

తొల్లి కౌశికుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు సంతతమువేదాధ్యయనముచేయుచు, సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మానుష్ఠాన పరుఁడై యొక శ్రోత్రియ గ్రామమున వసించుచుండెను. అతండొక్కనాఁడు గ్రామ సమీపముననున్న వృక్షంబుక్రిందఁ గూర్చుండి వేదంబులు గుణించుచుండ, నాతనిపైఁజెట్టుమీఁదనున్నకొక్కెరయొకటి రెట్టవైచెను. దానింగని విప్రుఁడు కోపించి చూడఁగానది యప్పుడే చచ్చినేలపై బడియెను. బ్రాహ్మణుఁడు పరితపించుచు "ఆహా! నాహృదయములో నించుకైన దయలేక పోయెనుగదా! నిర్నిమిత్తముగా నీకొక్కెరను మృతినొందించితినే" యని తన్నుఁదాన నిందించుకొని, కృతస్నానుఁడై గ్రామంబునకుఁబోయి, శుచులైన బ్రాహ్మణుల యిండ్లయందు భిక్షయడుగుచు, నొకపుణ్యగృహంబు వాకిటనిల్చి "భిక్షాందేహి" యనియెను.

ఆవచనంబువిని యాయింటిలోనున్న పుణ్యస్త్రీ బ్రాహ్మణునకు భిక్షయిడుటకై పాత్రశోధనంబు చేయుచుండెను. అప్పు

డు దానిభర్త మిక్కిలి యాఁకలిచే దూలుచు నింటికిరాగా,నతి
నికిఁభక్తితో బరిచర్యలు చేసి, షడ్రసోపేతమైన యన్నముపెట్టి
తాంబూలమిడి, చరణంబులొత్తుచు శయనంబుపై నిద్రింపఁజే
సెను. అప్పుడు దానికి వీధిలో భిక్షుకై నిల్చిన బ్రాహ్మణుని జ్ఞా
పకమురాగా భిక్షఁగొని వీధిలోనికి వచ్చెను.

ఆపుణ్యాంగనను కౌశికుఁడు కోపించిచూచి "ఓసీదుష్టు
రాలా! నీకింతిగర్వమా? భిక్షకొఱకు నేనువచ్చియెంతకాలమయ్యె
ను? కడుఁగ్రొవ్వునన్నింతసేపు నిలువఁబెట్టి నన్నవమదించితివి."
యనియెను. దానికాయిల్లాలు వినయంబుతోనిట్లనియె "విప్రో
త్తమా! నేనుగర్వముచే నిట్లుచేసినదానను గాను. నీకుభిక్షయిడు
టకై యత్నము చేయుచుండఁగా, నామగఁడువచ్చెను. అమ్మహా
త్మునకుఁబరిచర్యలు సేయుచుండి నిన్నుమఱచితిని. కోపింప
కుము."

బ్రాహ్మణుఁడు దానివచనంబులకు సమ్మతింపక మఱియు
నిట్లనియె "మగువా! నీమగఁడంతియెక్కుడనా? నేనంతతక్కు
వనైతినా? పలుక్రొవ్వునఁగన్నుగానరాక బ్రాహ్మణులకవమాన
ముచేసెదవు? ఇంద్రాదిదేవతలెల్ల బ్రాహ్మణులయెడభక్తిగల్గి
వర్తింపుచుండగా నీవేల వారిమహిమ నెఱుఁగక యిట్లుచేసితి
వి?" యనియిట్లుపలువిధములనా బ్రాహ్మణుఁడు పతివ్రతనుదిర
స్కరించిపలుక, నదినవ్వుచు వానికిట్లనియె. "అయ్యా! బ్రాహ్మ
ణులు దేవతాసములగుటను నెఱుగుదు. వారిమహిమయునెఱు
గుదును. ఒకబ్రాహ్మణుఁడు తొల్లికోపించి సముద్రజలమును
పానముచేయుటయును, మఱియొకఁడు దేవేంద్రుని భంగపఱచి
నదియును నేనెఱుఁగుదును. బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణులప్రభా

వమును నేనెఱిఁగియెఱిఁగి కోపవితోఁ దలగొట్టికొనుసంత వెఱ్ఱి దానమగాను. నావిధము చెప్పెదనువినుము. నాకుఁబతియే దైవము. భర్తకు భక్తితోఁ బనులు సేయుటయు, నతనికి హితమాచరించుటయు, త్రికరణశుద్ధిగల్గి యతనిఁగొల్చుటయు, నాకుబరమైనధర్మములు. నీవుధర్మసూక్ష్మమెఱుఁగవు. కేవలము వేదమునుమాత్రము చదివినవాఁడవు. నీవు కోపనుండవగుట నేనెఱుఁగుదు. నీకోపము చే నొక్క కొక్కెరవ్రాలుకిందఁబడి చచ్చినదియెఱుఁగుదు. దీని నేను నాపాతివ్రత్యమహిమచే నెఱిఁగితి. నీకుహితోపదేశము చేసెదనువినుము. అయ్యా! మనుష్యులయంతఃకరణములో ఘోరమైనశత్రువులిరువురున్నారు. వారికి క్రోధమనియు, మోహమనియుపేర్లు. ఎఱియుచున్న నీశత్రుద్వయంబునునణపలేనివాఁడు బ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు.

గీ॥ క్రోధమోహనామకులైన ఘోరశత్రు
లిరువు రెరియించుచుండుదు రెపుడునరుని
నంతరంగములోపల నడఁపకున్నఁ
గలదెయూరకబ్రాహ్మణ గౌరవంబు॥

భూసురోత్తమా! వినుము. సత్యంబుపలుకుటయును, హింసావిదూరుఁడగుటయును, గురుజనంబులసేవించుటయును, కామక్రోధాదులనణచుటయును, సకలభూతములను దనవలెఁజూచుటయును, యజన యాజనాధ్యయనాధ్యాపనదాన ప్రతిగ్రహములనెడు షట్కర్మలు చేయుటయును, బ్రాహ్మణులయొక్క ముఖ్యధర్మములు. పైగుణములే బ్రాహ్మణులయొక్క ధనమగును. నీకుధర్మవిశేషంబు తెలియదు. దానినెఱుఁగుటకై మిధిలానగరమునకుఁబొమ్ము. అందు ధర్మవ్యాధుఁడను కిరాతుఁ డున్నవాఁడు.

అతఁడు నీకు సర్వంబు నెఱిఁగించు''నని యిట్లు పతివ్రత బోధింప, నావిప్రుఁడు పతివ్రతయొక్క బుద్ధిని, గుణంబులకును మెచ్చి, దానిం దీవించి చనియెను.

3 కోపము చెడ్డదని శమీకమహాముని తనకొడుకునకు బోధించుట.

పూర్వము జనమేజయుని తండ్రియైన పరీక్షిన్మహారాజు వేఁటయందాసక్తి కలిగి యొకమృగంబు వెంటఁ దగిలి వనములోఁ బోవుచుండగా, శమీకమహాముని తపస్సు చేయుచున్న యాశ్రమమును జేరెను. అమ్మహాముని కన్నులు మూసుకొని ప్రపంచ మెఱుఁగక, యేకాగ్రచిత్తుఁడై తపస్సు సలుపుచుండెను. రాజాతనిం జూచి "మునివర్యా! నేను తఱుముకొనివచ్చిన మృగమిందు వచ్చెను. అది యెందు డాగెనో నాకుఁ జెప్పవలయు'' ననియడుగ, నతండు మౌనియై ప్రతివచనం బియ్యకుండెను. రాజు కోపించి వేటచే నలసినవాఁడు గనుక కార్యాకార్య మెఱుఁగక, యతని మెడపై చచ్చినపామునొకదానిఁ దగిల్చి తనపురంబునకుఁ బోయెను.

అమ్ముని కుమారుఁడు శృంగియనువాఁడు, మహాక్రోధనుఁడు, తండ్రి మెడపైఁ జుట్టిన సర్పశవమును జూచి కోపించి, యిట్లు నాతండ్రి నవమానపఱచినవాఁడు నేటికేడవనాఁడు పాముచే కఱవఁబడి మృతినొందుఁగాక,యని ఘోరముగ శాపమిచ్చెను. పిమ్మటఁ గొంతసేపటికి మునివర్యుఁడు తపము చాలించి మెడయందు వ్రేలుచున్న సర్పమును జూచి, యిదియేమియని కొ

దుకొనదుగ నతఁడు జరిగిన వృత్తాంతమంతయు సవిస్తరముగాఁ జెప్పెను.

అప్పుడు శమీకుఁడిట్లనియెను. "పుత్రకా! నీవు రాజును శపించుటధర్మముకాదు. అతఁడు వేఁటతమకముననిట్లు చేసెను. జనులు స్వచారిత్రములు తప్పకుండునట్లు పరిక్షిన్మహారాజు రాజ్యమేలినట్లుగా నితరరాజులు రాజ్యపరిపాలనము చేసియున్నారా? నీవు కోపపరుఁడవై ధార్మికోత్తముఁడైన రాజునకు శాపమిచ్చితివి కోపముచే మనుష్యులు చేయరాని కార్యములు చేయుదురు. తపస్వులకు ముఖ్యముగాఁ గ్రోధమును విడువవలయును. అది తపస్సును జెఱుచును, అణిమాదులైన యెనిమిది గుణములను బాపును. ధర్మమునకు బాధకలిగించును. నీవు ముందువెనుక విచారింపక ధర్మవిరుద్ధమైన కోపంబు జేకొని, యన్యాయముగా రాజునకు హానిచేసితివి. క్షమలేని నీతపస్సెలా? ఎఱుకగలవాఁడు క్రోధమను మహానలమును నెఱుకయను జలముచే నార్చిశాంతిచిత్తుఁడై ప్రవర్తించును.

గీ॥ పాపములకెల్లనెక్కుడు పాతకములు
సుహ్రుత్క్రోధలోభంబులు సువ్రతాత్మ
వానిరెంటిజయించినవాఁడుగాని
యెందుఁబరమధార్మికుఁడనియెన్నఁబడఁడు॥

క॥ అనుపమనియమాన్వితులై
యనూనదక్షిణలఁగ్రతుసహస్రంబులుచే
సినవారికంటెనక్రో
ధనుఁడుకరంబధికుఁడంద్రుతత్త్వవిధిజ్ఞుల్॥

అనియిట్లు కొడుకునకు హితోపదేశముచేసి శాపమును

గ్రిమ్మ్రతింపుమని శమీకుఁడు చెప్పఁగా, నతఁడట్లు చేయకుండెను. రాజు న పమ దివసంబునఁ దక్షకుఁడను పాముచేఁ గఱవఁబడి మృతినొందెను.

4 దుర్మదంబుచే నహుషుఁడు చెడినవిధము.

అజగరోపాఖ్యానము.

వనవాసవ్రతమునుబూనిన పాండవులు హిమవత్పర్వతారణ్యభూములయందు వసించుచుండఁగా, నొక్కనాఁడు పదివేల గజముల బలముగలవాఁడైన భీమసేనుఁడు వేటకై చని, వనంబులో నొక్కయెడ నొక్కబలిష్ఠమైన పన్నగముచేఁ బట్టువడియెను. అప్పాము తన్నాహారార్థముగాఁ బట్టుటకును, దానిపట్టును వదలించుకొనుటకుఁ దనకు సామర్థ్యము లేకపోవుటకును, విషాదమును విస్మయమును జెందినవాఁడై, భీముఁడప్పాముతో నిట్లనియె. "అయ్యా! నీవొక సామాన్యమైన పాముగాదు, సర్పరూపము దాల్చిన దేవతవో, లేక సిద్ధుఁడవో కావలయును; లేనియెడల నావంటి యనంత బలసంపన్నునిఁ బట్టుటకు సామాన్యమైన సర్పములకు బలమెక్కడిది? నీకింతబలమును వీర్యమును గలుగుటకుఁ గారణమేమి? నీవిధంబంతయు నాకుఁజెప్పుము."

అనియిట్లు భీమసేనుఁడు తన్నడిగించి పాముయొక్క చరిత్రవిషయమైయడుగ, నదితిర్యగ్జాతియయ్యును దనపూర్వజన్మప్రకారమెల్ల నెఱిఁగినదికావున, భీమునితో మనుష్యవాక్యముల నిట్లనె. "ఓపాండుతనయా! నేనుపూర్వమునహుషుఁడను పేరుగల రాజై యుండి దేవతలునన్నుఁ బ్రార్థింప నింద్రపదవినిబొంది,

మహావైభవముతో స్వర్గలోకమును బరిపాలించితిని, ఐశ్వర్యమదముచే సప్తమహర్షులైన యగస్త్యాదుల నవమతించి యిట్లు పెనుఁబామునై సంచరించుచు, వరలాభఁబుచే బలముగల్గియెదురైన శార్దూలశరభసామజాది మృగములఁబట్టి తినుచుండఁగా, నేఁడు నాకు భక్ష్యమై నీవు చిక్కితివి"

అనియిట్లు భీముఁడును సర్పమును, దమతమ వృత్తాంతములను జెప్పుకొని దుఃఖించుచుండఁగా, ధర్మరాజు భీమునిగానక దుఃఖించి, యతనిరోయుచు వనములో ముందుగా పన్నగగృహీతుఁడై కదలనేరకున్న తమ్మునింజూచి విస్మయమంది యయ్యజగరంబుతో నిట్లనియె. "అయ్యా! నీవు సర్పరూపమునను న్న దైత్యుఁడవో, దానవుఁడవో నాకుఁజెప్పుము. నాతమ్ముని మాంసార్థముగాఁ బట్టనేల? నీకుఁగావలసినంత మృగమాంసాదులు తెచ్చిపెట్టెదను. వానివిడువుము."

సర్పమప్పుడు తనవిధమంతయు భీమునకుఁ జెప్పినవిధముగా ధర్మరాజునకును జెప్పి మఱియునిట్లనియె.

చ॥ చదివితినెల్లవేదములు సత్క్రియఁ జేసితి నూఱుయజ్ఞముల్
విదితముగాసురేంద్రపదవీస్థితిఁ బొందితిదుర్మదంబునన్
దుదిబెనుఁబామునైయధికదుఃఖుఁడనైతిసుఖంబుదుఃఖమున్
వదలకచేయుచోటబల వద్విధి కేమిభరంబుసెప్పుమా॥

ఓధర్మనందనా! ఆయగస్త్యమహాముని నాకుశాపమిచ్చినప్పుడు నేనతని శాపమోక్షము ప్రసాదింపవలయునని వేడుకొంటిని. అతఁడుకరుణించి నీయడిగినప్రశ్నలకుత్తరమిచ్చు మహాత్ముని సందర్శనముననీవు శాపవిముక్తుఁడవగుదువనియెను. కావున నేనడుగు ప్రశ్నలకుత్తరమిచ్చి, నీతమ్ముని విడిపించుకొనిపొమ్ము.

నాకును శాపము తొలఁగును.

అనిన ధర్మరాజు నహుషుఁడడిగినప్రశ్నల కెల్ల సదుత్తరములిచ్చి భీమసేనుని విడిపించుకొని, శాపవిముక్తుఁడై దివ్యరూపమున వెలుఁగుచున్న నహుషుంగని నమస్కరించి, యతనిచే వేదాంతవిషయము లెల్లనెఱిఁగి, తమ్మునిందోడ్కొనితనయాశ్రమమున కరిగెను.

క॥ "మదమలినమనస్కుండై
తుదిలేక వినయము సేయుదుర్జనునకుసం
పద పెద్దయయ్యునాతని
మొదలిటి సంపదయుఁజెడుసమూలముదీనన్"॥

క॥ "కోపమును బ్బునుగర్వము
నాపోవనియునికియునుదురభిమానము ని
ర్వ్యాపారత్వముననునివి
కాపురుషగుణంబులండ్రు కౌరవనాథా"॥

3 స్త్రీలధర్మములు.

(1) స్త్రీలకు భర్తలయందుగల స్నేహము బలవంతమైనది. హిడింబ భీమసేనునింగూడుట.

పూర్వము పంచపాండవులును గుంతియు లక్కయింటిలోఁ జావునకుఁదప్పి, విదురునిచే నియోగింపఁబడిన ఖనకుఁడు చేసిన భూవివరముద్వారా హిడింబవనమునకు నెవ్వరెఱుఁగకుండవచ్చి చేరిరి. మహాబలశాలియైన భీమసేనుఁడుండుటంబట్టియే వారట్లు రాఁగల్గిరి. తల్లియు నన్నదమ్ములును నాకలిబాధ కోర్వలేక

మీఁదివస్త్రంబులుక్రిందఁబఱచికొని యవ్వనంబులోనొకవృక్షక్రిం
దనిద్రించిరి. భీముఁడవ్వనంబులో రాత్రియంతయు నిద్రింపక వా
రికిఁ గావలివాఁడై సమీపముననేయుండెను.

అప్పుడా యరణ్యమున హిడింబుఁడను రాక్షసుఁడు సంచ
రించుచునావృక్షముక్రిందసుఖనిద్రచెందియున్న కుంతీ ధర్మరాజా
దులంజూచి, తనచెల్లెలగు హిడింబతోనిట్లనియె." ఓచెలియలా!
నేఁడు మనయదృష్టమేమందును? అల్లవటవృక్షముక్రింద మను
ష్యులు కొందఱు భయమింతయు లేక నిద్రించుచున్నారు. వంట
యిల్లుకుందేలు వచ్చినవిధముగా వారు మనకాహారముగానిందు
వచ్చియున్నట్లున్నది. నీవు వేగముగాఁబోయి వారింజంపి,రసోత్క
టమైన మానవమాంసఖండములు నాకు వండిపెట్టుము. మను
ష్యమాంసమునుదిని పెద్దకాలమయ్యెను."

హిడింబ యప్పుడేకదలి, యిట్లు మూఢురాలై వచ్చి నిద్రిం
చువారెవ్వరగుదురో చూచెదనని, యొక్కప్రక్కఁగానిల్చి వా
రలంగనుఁగొనుచుండెను. అంతనది పద్మపత్రములవంటి నే
త్రములును, వెడలుపుటురమును, నిడుదలగు చేతులునుగల
వాఁడునై యధిక సౌందర్యసంపదచే నొప్పుచున్న భీమసేనుం
జూచి మదనపరవశురాలై మనుష్యస్త్రీరూపమునుధరించి, యు
న్నమాటలు మఱచి భర్తృస్నేహంబుతోనతని యెదుటవచ్చిని
ల్చెను. ఆహా! లోకంబున స్త్రీలు బంధువులను వదలి మగని
యందాశగలవారగుదురనుట సత్యమేకదా?

భీముఁడాశ్చర్యముతో దానింగని " ఓతరుణీ!నీవెవ్వరు?
ఏలయియ్యెడకు వచ్చితివి? నీపేరేమి?" యనియడుగ, నతనికిహి
డింబ వినయముతో నిట్లనియె. " అయ్యా! నేనీ వనమును బా

లించు హిడింబుఁడను రాక్షసుని చెలియలను. నా పేరుహిడింబ. మిమ్మందఱను జంపుటకై నాయన్న నన్ను పంపెను. నేను నిన్నుఁ గన్నతోడనే కామమోహితనై నిన్ను భర్తగాఁజేసుకొనఁ దలఁచితిని. ఈనిద్రించు వారితో నీకేమిపని? నన్నువివాహమైన యెడల నాయన్న నిన్నుఁగాపాడును. లేనియెడల మిమ్మందఱినొక్కపెట్టునఁ జంపును. వీరినివిడిచి నాతోఁగలిసి సుఖముగానుండుము.''

అనినభీముఁడవ్వాని కలుషించి యిట్లనియె. ''ఓసీమూర్ఖురాలా! ఇట్టిదుర్భాషలింకను జెప్పకుము. ఎట్టిపురుషుఁడైనను దల్లిని తోడఁబుట్టినవారినివిడిచి చపలమైన స్త్రీసుఖములుబొందనాసపడునా?

క॥ వినుపేలయెట్టికష్టుఁడుఁ
దనపురుషగుణంబు సెడఁగఁ దల్లినిఁదోఁబు
ట్టినవారివిడిచిరాగం
బునఁజపల స్త్రీసుఖంబు వొందునె? చెపుమా''॥

అదియునుఁగాక నీయన్నయంతబలిష్ఠుఁడా? నాబలమును శక్తియు నీవెఱుఁగవు. సురాసురులెల్లవచ్చినను వారితోఁబోరాడి జయింపఁగలను. ఇటనుండక పొమ్ము, నీయన్ననిందురమ్మనుము. వానినేమిచేసెదనో చూడుము.''

వారిరువురిట్లు సంభాషింపుచుండగా హిడింబాసురుఁడు చెల్లెలట్లుపోయి తడయుటకు మండిపడిపాండవులున్నయెడకు భయంకరరూపముతో వేగముగా వచ్చెను. హిడింబ యప్పుడు భయపడి భీమసేనుని మఱుఁగుసొచ్చెను. దానినోడకుండుమని యాశ్వాసించి, భీమసేనుడా రాక్షసునితో మల్లయుద్ధముచేసి

వానింజంపి, సింహనాదముగావించెను. కుంతీదేవియు, ధర్మరాజు మొదలగువారును మేల్కొని జరిగినవృత్తాంతమంతయును హిడింబచేవినిరి. భీముఁడట్లు రక్కసునుక్కడఁగించివచ్చి, మఱియు నక్కోసులింబొమ్మనితిరస్కరించిపలుక నదిభయపడి కుంతీదేవి కాళ్లపైఁబడి, "అమ్మా! నేను భీమునిజూచి మన్మథపరవశురాలనై భర్తృస్నేహంబున నాతనిఁగోరితిని. నాబంధువులనెల్ల విడిచితిని. నాకుమీరనుగ్రహింపనినాఁడు నేనుమృతినొందుదును. నేనింక నొరుల వరింపను, నాయిష్టమును సంపూర్తిచేయవలయు"నని మొఱలిడెను.

అంతఁగుంతియు ధర్మరాజును సమ్మతించిపలుక, భీముఁడు హిడింబనుబెండ్లియై దానియందు ఘటోత్కచుఁడను సుతునింబడసెను.

2 స్త్రీలకు భర్తలపల్కులు మీఱకుండుటయే పరమధర్మము.

ఓఘవతి చరిత్రము.

పూర్వము సుదర్శనుఁడనురాజు, ఓఘవతుఁడనురాజుకూఁతురు ఓఘవతియనుదాని వివాహమై, గృహస్థాశ్రమముననుండి యతిథిజనములను భక్తితోఁగొల్చి, మృత్యువును గెలుతునని ప్రతిజ్ఞచేసి, కురుక్షేత్రముననొక రమణీయమైన పర్ణశాలను నిర్మించియందు భార్యతోవసించుచుండెను. ఒక్కనాఁడతఁడుభార్యను జూచి "మగువా! నాకునతిథులను బూజింపవలయునని కోరిక యగ్గలమైయున్నది. నీవును దానికనుకూలముగా నడుచుకొనవలయును. ఏనింటనున్నను లేకున్నను నీవొక్క విధముగా మన

యింటికి వచ్చినవారిని నాదరించి, కార్యములందేమఱుపాటు లేక యతిథిజనులయొక్క కోరికలను దీర్చుచుండుము. అతిథిదేవోభవ"యని చెప్పుదురుకావున, నభ్యాగతులకు మనస్సంతుష్టిగలుగఁజేయుటయే గృహస్థుల ధర్మమగును. అతిథియైవచ్చినవాఁడు నిన్నుఁగోరినేనియు, నీవేమియు మాటాడక యతనికిఁబ్రియంబైనదానిని జేయుము ఇదినాయాజ్ఞసుమ్ము. భార్యకాభర్తజెప్పినట్లు చేయుటయేధర్మము" అనిదానికి గృహస్థధర్మమహిమనెఱిగించి, తానుజెప్పిన చందమున ప్రవర్తింపవలయునని యూఁదిచెప్పెను.

ఇట్లాదంపతులు చలిపందిరివిధముగను, ఫలభరితమైన వృక్షమువలెను, ప్రజలయొక్క దప్పులుతీర్పఁగానమరియున్నయాశ్రమోత్తమమైన గృహస్థాశ్రమమునునసిల్చి, యతిథిసపర్యలందు నిష్కల్మషవర్తింపుచుండఁగా, నొకప్పుడా గృహస్థుఁడు వనంబులో నుండికట్టెలుదేరనరిగెను. అతనిభార్యయోఘవతియింటిలో నొంటరిగానుండెను. అప్పుడు దానిపతివ్రతానిష్ఠయును ధర్మనిత్యతయు నుపరీక్షింపఁదలఁచి, ధర్మదేవత విప్రవేషంబున దానియింటికతిథియైవచ్చెను. ఆయిల్లాలు సంభ్రమమునలేచి, యభ్యాగతుండైన ధరణీసురోత్తమున కర్ఘ్యపాద్యాచమనఁబులిచ్చి, ప్రియంబుతోనాసనంబువెట్టి,భక్తివినయంబులు మెఱయ నిల్చియుండఁగా, నాకపటబ్రాహ్మణుఁడాతలోదరింజూచి "తరుణీమణీ! నీవిచ్చినపూజలచే సంతుష్టుఁడనైతిని. నేను నీమోఁడఁగామాతురుఁడనై యున్నవాఁడ, నాకుంబ్రియంబుసేయుము. నీవెఱుఁగని గృహస్థధర్మమున్నదా?" యనెను. అప్పుడా పతివ్రత విప్రవర్యునిజూచి "అయ్యా! మీకు వేఱొందు వస్తువులయందుఁ బ్రీతిలేదా?" యని

యడిగెను. దానికాతఁడు "మానినీ! యేల తామసించెదవు? మన్మథాగ్నిచేఁ దపింపఁబడుచున్ననాకు బ్రియంబొనర్చి నన్ను సన్మానింపుము. ఇదియే నాకభ్యర్థనీయమైన"దని తనపట్టు విడువకుండెను.

ఓఘవతికి ధర్మసంకటమైన తరుణముగల్గెను. పరపురుషునితోఁ గూడుట పాపముకదాయని వెఱచును. భర్తగారొక్క మాటలు తలంచును. భర్త చెప్పినవిధముగా నాచరించుటయే మేలైనదని తనలో నూహించును. అతిథియిట్లు తన్నుఁ గోరునా యని తనలో నుడుకును. అతనికిష్టమైనవిధమున నడచుటయే ధర్మమనియాలోచించును. ఇట్టులుఱియాడుచిత్తమును నెట్టకేని దిట్టపఱచుకొని, భర్తయాజ్ఞాప్రకారముగా వర్తింపుటయే ధర్మమనినిశ్చయించి, లజ్జతో మోము వాంచి, బ్రాహ్మణునికి సన్న చేసియతనితో రహస్యమగు చోటునకుఁ బోయెను.

తే॥ పతియు చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ బతియు చెలియు
బతియు తల్లియుఁ దండ్రియుఁ, బతియు గురువుఁ
బతియు దైవంబుఁ గావున నతని పనియె
నర్చుటయుచూవె ధర్మంబు నాతికరయ॥
గీ॥ "భర్తచే నియోగింపఁబడక సతికి
నేఁయును జేయఁగాఁదగ దెద్దియైన
భర్తచే నియోగింపఁబడినదానిఁ
జేయకునికి దోషంబని చెప్పె మనువు"॥

అనియిట్లు పతిపంపుచేయుటయే ధర్మమని తలఁచియాసాధ్వీమణి బ్రాహ్మణుని గన్నఱుఁగైనయెడకుఁ గొని పోవఁగా, నప్పుడే దానిభర్త సుదర్శనుఁడు పర్ణశాల వాకిటవచ్చినిల్చి భార్యం

బిల్చెను. అతిథియప్పల్కులువిని యూరకుండుమని యోఘవతి
కిఁజెప్పెను. ఎంతపేరెత్తిపిల్చినను మఱుమాటవినఁబడమిచేఁతన
వల్లభయెట్లయ్యెనో, యెందుఁబోయెనోయని సుదర్శనుఁడు ప్రే
ముడిపలుకులుపలుక, నతనికి లోపలనుండి బ్రాహ్మణుఁడిట్లనె
ను. "అయ్యా! నీభార్యనా కాతిథ్యమొనరింపుచున్నది. నీవుగృ
హధర్మమెఱిఁగినవాఁడవు ఏలకోపించెద?" యనెను. దానికతఁడు
"ఓమహానుభావా! నీవువచ్చుటచే నేనుకృతార్థుఁడనైతివి, అతి
థిపూజలుగావింపఁబడు గృహములు, విమలమైన ప్రదేశములు.
నీవు మాయింటఁ బూజింపబడినదానికి సంతుష్టుఁడనైతిని. నాప
ల్కులునిజము. దీనికిసాక్షులు పంచమహాభూతము"లనిన,నప్పు
డాకాశములోనుండి యశరీరవాణి యుఁడఱువినగా "నీరాజధర్మా
త్ముఁడు, వానిపల్కులునిజము" అని వినిపించెను.

అప్పుడతిథి పరమప్రీతితోనాతని సన్నిధికేగుదెంచిదుర్ని
రీక్ష్యమైనతనదివ్యరూపమునుజూపి, "ఓగృహస్థోత్తమా! నేనుధర్మ
దేవతను. నీమనస్సుపరయఁగానిందువచ్చితిని. నీవుమహానుభావు
డవు. అతిథులందకృత్రిమ భక్తిగలవాఁడవు, కామరోషాదిచిత్త
వికారములెల్లవిడుచుటచేనీవు మోక్షార్హుఁడవైతివి. మనుష్యు
లుపుట్టిననాఁడుమొదలుకొనివెనువెంటనేతగిలివచ్చుమృత్యువును
నీవు జయింపఁగల్గితివి. ఈదేహముతోడనే నీకునూర్ధ్వలోకము
నకుఁబోవచ్చును. నీభార్యయు మహాసాధ్వి, నిందింపరానిచరిత్ర
ముకలది" యని యారాజవర్యునిభార్యా సహితముగాఁ గొని
యాఁడి,ధర్మదేవతధవళహయసహస్రంబుపూనినట్టిదివ్యవిమాన
మెక్కిపోయెను.

అతిథిపూజగడచినట్టి ధర్మముగృహస్థులకు వేఱొండులేదు. నాథునియిష్టప్రకారము నడుచుటయే నాతికిధర్మమైనది.

3 భార్యాభర్తల స్వరూపము.

ఋతుమతిగాక పరిశుద్ధమైన వర్తనలుగలయింతికన్యయనబడును. దానివివాహమునకుఁదగిన ప్రయత్నములు చేయదగినట్టివారు దానితల్లిదండ్రులు, తండ్రితోఁడఁబుట్టులు మాతులుఁడు,సోదరులు మొదలగుముఖ్యబంధువులు. కులమును,శీలమును, విద్యయునుగల వరునింబిలిచి వానికిఁబ్రీతితోఁగన్నియ నీయవలయు. తగనివరునకుగన్యనిచ్చుట బ్రహ్మహత్యమహాపాతకమునకుసరియైనది.

గీ॥ రూపగుణశీలములకనురూపుఁడైన
వరునకీక కన్నియఁదవవలచినట్ల
తగనివానికినిచ్చుటధర్మదేవ
తాతినూళ్ళబ్రహ్మహత్యాసమంబు॥

పతిభరించువాఁడుగావున భర్తయగును. స్త్రీభరింపఁబడునదిగావునభార్యయయ్యెను. పెండ్లియైనతర్వాత సతికి పతియేప్రభువగుటచే, నాతఁడే దైవమనుచు నతనిమనస్సునకు సంతోషమగునట్లు దేవపిత్రతిథిపూజాదిగృహకార్యములందదితోఁడుపడుచుండవలయును. అట్టిసతియే పతివ్రతయగును. అది పతికిని దనకును రెండులోకముల మేలుతెచ్చును.

అనుగుణ భార్యావంతుఁడగువాఁడు గృహస్థధర్మఫలమును సమగ్రముముగాఁబొందును. భార్యయనునది సామాన్యమై

నదికాదు. పూర్వము నలమహారాజు, తన భార్యయగు దమయంతిని పురంబులోనుండమని చెప్పి, తానేకతంబుగా నడవికి బోవనుద్యోగించిన నప్పుడాపతివ్రత యిట్లనియెను.

గీ॥ అఖలదుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు
సుచిరంబుగ భార్యయ చూవెయెందు
నోనర భార్యాసమేతుఁడై యున్నవాని
కెంతలాపదలయ్యును నెఱుకపడవు.

క॥ అలయునెడ దయ్యునెడ నాఁ
కలియుఁ దృషయున్నెన యెడలఁగడుకొనిధరణీ
తలనాధ ! పురుషునకు ని
మ్నలభార్యయుపాచుఁ జిత్తమున దుఃఖంబుల్॥

ధర్మార్థకామసాధనముకు నుపకరణమువంటిదియు, గృహనీతివిద్య కాకరమైనదియు, గౌరవంబునకుఁ గారణమైనదియు, నన్వయవృద్ధికి మూలమైనదియు, నాపదలకెల్ల మందు నంటిదియు, హృదయసంతోషమునకు హేతువైనదియునైన, భార్యయొక్క మహిమనుబొగడ నెవ్వరితరమగును? అట్టి భార్యఋణమును బురుషుఁడు వేయిజన్మములకైనఁ దీర్పఁ జాలునా? భార్యను దిరస్కరించు దుర్జనునకు నిహపరంబులు రెండును జెడును. నిజభార్యయందాసక్తి కల్గి దానికిసంతోషము గల్గించువిధముగానడుచుకొనువాడు సర్వశుభములను బొందును.

(4) స్త్రీలకు బతిభక్తియే పరమభూషణము.

తొల్లినిషధదేశాధీశ్వరుండైన నలుడనుధరణీపతిపుష్క

రునితో జూదమాడి తనరాజ్యమంతయు నతనిచే నోటువడి భార్యయగు దమయంతి తో నడవికి బోయెను. భార్యపడు కష్టములనుజూడఁజాలక నలుడు దానినొంటరిగా నడవిలోవిడచి పోవఁగా, నప్పతివ్రత చేదిదేశమునకు రాజైన సుబాహుపురంబునకుఁబోయి, యంతఃపురంబులోవ్రతములుసల్పుచు సైరంధ్రి యను పేరుతో వర్తిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండగా. దమయంతీదేవితండ్రి భీముఁడనురాజు, నలునకైన కష్టమునువిని, కూతురు నల్లుఁడు నెక్కడకుఁ బోయిరో, యెచ్చటనున్నవారోయని, శోకమును బొంది వారిం గనుఁగొనుటకై కొందఱు బ్రాహ్మణులంబనిచెను. వారు జగమెల్ల సంచరించి నగరగ్రామములెల్ల వెదకిచూచిరి. అందు సుదేవుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు సుబాహుపురంబునకుఁజని, పుణ్యాహంబు సేయింపబోవు బ్రాహ్మణులతో రాజగృహంబు సొచ్చి,యంతఃపురంబులోనున్న సైరంధ్రిఁ జూచి, యీడయే దమయంతియగునని కొన్నికారణములచే నిశ్చయించి తనలోనిట్లనుకొనియెను. “ఆహా! ఈదమయంతిపొగగప్పిననిప్పుపోల్కియు, నీలమేఘముచే మాటువడిన చంద్రరేఖవలెను, బురదలోమునిఁగిన తామర పువ్వురీతియు ప్రకాశింపకున్నది ఇది పురుషునిబాసి యుండుటచేతను, ఉపవాసములుండుటచేతనుమిక్కిలి కుంది డస్సె. కమలములులేని కమలాకరమువలెను, శుష్కప్రవాహమైన నది చాడ్పునను జూచుట కొప్పకున్నను, దనపతివ్రతాత్వంబున మిక్కిలి యొప్పుచున్నది గదా? స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్యమే శ్రేష్ఠమైనభూషణము. అదిమిక్కిలి కాంతిగల సొమ్ము. దానినెవ్వరపహరింపలేరు

తే॥ అనపహార్యంబు తేజోమయంబుసర్వ
గుణములకు నలంకారంబు గురుతరంబు
భామలకుఁ బతిభక్తియ పరమమైన
భూషణంబిట్టివే పెరభూషణములు"

అనియిట్లు బ్రాహ్మణుఁడు దమయంతియొక్క పాతివ్రత్యనిష్ఠకుసంతోషించి, దానితో సంభాషించి చనియెను. పతిని దైవముగా భావించి యతనినిష్కపటతఁ గొల్చుటయే స్త్రీలకు ముఖ్యమైన ధర్మము. పాతివ్రత్యముగల స్త్రీ దైవము వంటిది. దానికిఁ బడయరాని సుఖములేజగంబులోను లేదు. భర్త దుర్మార్గుఁడైనను భార్యవానిని దనపాతివ్రత్య మహిమచే బుణ్యాత్ముని జేసి మనుపవలయును.

— ... —

ద్రౌపదిసత్యభామకుఁ జెప్పిన
పతివ్రతా ధర్మములు.

పాండవులు వనంబులోనున్నపుడు వారిం జూచుటకై శ్రీకృష్ణమూర్తి ద్వారకానగరములోనుండి సత్యభామాసహితుడై వచ్చెను. కృష్ణుఁడును ధర్మరాజాదులును మునులగోష్ఠి దగిలి పుణ్యకథాశ్రవణంబు చేయుచుండగా, నొక్కదినము పాంచాలియు గృష్ణుని భార్యయైనసత్యభామయు, నేకాంతమునసరససల్లాపము లాడుచుండిరి. అప్పుడు సత్యభామ ద్రౌపదిం జూచి యిట్లనియె "ఓపుణ్యాంగనా తిలకమా! ప్రకట తేజులైన నీభర్తలేవురును నీకువశ్యులై సంచరించుచున్నారు. ఒకరికంటె మఱియొకఁడు నీయెడ స్నేహమును బ్రేమయును జూపగడంగుచుందురు. ఇది నీపూర్వజన్మాంతరములోఁ జేసిన వ్రతములయొక్క

మహిమనా, లేక మంత్రతంత్రౌషధవైభవమా? అట్లుగాదేని నీరూప లావణ్యాతిశయములును, నీవువారికిఁ గావించుపనుల నేర్పును దీనికిఁ గారణమగునా? నీకీప్రభావమెట్లయ్యెను? నాకెఱింగించినయెడల నేను నట్లేచేసి, యాకృష్ణుని నాకు వశ్యునిగా జేసుకొందును"

సత్యభామయట్లు తన్ను సామాన్యదుష్ట వనితలవలెనెంచి యవివేకమునఁ బ్రశ్నించినందులకు మనస్సులోగోపమునుజెంది నను, ద్రౌపదిదాని బయటికి చూపక యించుక యసహ్యమును దెలుపువల్కులతో నిట్లనియె. "సత్యభామా ! నీవుమా కృష్ణుని భార్యయగుటచే నిన్ను నిందింపరాదు. ఎఱుగక నన్నట్లు ప్రశ్నించితివి. నానాథులు నాకెట్లువశ్యులైరో చెప్పెద వినుము. మంత్రతంత్రములచేత భర్తస్వాధీనమగునని తలఁచుట కంటె నవివేకము లేదు. దానిచే భర్తకుయుండుండిన ప్రేమయు నశించును. పురుషుఁడెఱింగిన యట్టిభార్యతో జేరియుండుట, సర్ప సహవాసము చేసిన విధమున భావించును.

చ॥ అలయక మంత్రతంత్రవివిధౌషధభంగులఁ జేసియెంతయున్
వలతురునాథులంటమగువా! కడుపేలతనంబుదానమున్
గలిగినప్రేమయున్ బొలియుఁగాని, యొకించుకసిద్ధిఁబొందద
ప్పొలతులతోడిమన్కియహిపొత్తుగఁజూచువిభుండెఱింగినన్

చ॥ మగునయొనర్చువశ్యవిధిమందులుమాయలునొందుచాదమై
మగనికిఁ దెచ్చురోగములుమానక మూకజడాదిభావముల్
మొగినొనరించు,నద్దురితముల్ తనచేసినచేఁతలైతుదిన్
జగమునకెక్కునిందయునుసద్గతి హానియువచ్చునింతికిన్॥

కావునఁబతులకు నెప్పుడును కపటకర్మములుచేయ

రాదు. పతియొక్క భావము నెఱింగి దానికిఁ దగినవిధముగా నడచుకొనిన యెడల నతఁడు తనకు దానవైఁబడి మరగును.' అని యిట్లు ద్రౌపది మందులు మాయలు తంత్రములు మొదలైనవి పనికిరావనియు, సత్ప్రవర్తనతోఁ బురుషులకుబరిచర్యలు చేయుటవలననే వారు స్త్రీలకు లోనగుదురనియు నెఱిఁగించి, మఱియు సత్యభామతో నిట్లనియెను.

" ఓనారీమణీ! నేను పాండవులయెడ నెట్టి దానవై ప్రవర్తించి యిట్టిసౌభాగ్యమును బొందితినో, దానినీకు దెలియునట్లు చెప్పెదను వినుము. నాభర్తలే నాకు దైవములని భావించి వారికి నేకచిత్తంబునఁ బూజలు చేయుచుందును. వారునాయెడఁ గృపగలవారని మర్యాదతప్పి పలుకను. అహంకరింపను. భర్తలకంటెనన్యులైన వారెట్టివారైనను, వారిని దృణముతో సమానముగాఁ జూతును. భర్తలన్య స్త్రీలఁగూడినను, నేనాగ్రహముఁ బొంది వారితో గలహింపను. వారికిఁ జేయవలసినట్టి యుపచారకృత్యము లెల్లను నేనేగావింతును. పలుమారులు తలవాకిట నిలుచుటయు, దుష్టస్త్రీలతోఁగూడి కలహించుటయు, పెలుచగా నవ్వుటయు, మొదలగునసత్ప్రవర్తనలు నాయెడగలుగవు. భర్తలు దేశాంతరమునకు బోయియున్నప్పుడు పుష్పవస్త్రసుగంధభూషణాద్యలంకారము లెల్లమాని యుండుదును. నాయత్త కుంతీ మహాదేవియెడ భక్తికల్గి నాయమచెప్పినవిధముగాఁ జేటికావృత్తములాచరించుచుందును. దేవపూజలు అతిథిపూజలు మొదలైనవానిని శ్రద్ధయు భక్తియుగల్గి నేనేనడపుదును. ధర్మరాజునింటననేకపరిచారకులు, సేవకులునున్నను, వారికార్యము లెల్లనేనేయరయుచు వారికివేతనములిచ్చుచుందును. చతురంగ

సైన్యముల సంరక్షణ నేనే చేయుదును. ఇంతమాట లేల? అన్ని కార్యములును, నేనే ప్రమాదముఁ బొందక చేయుచుందును. మహాత్ములైన పాండవులు తమగృహకార్యభారమెల్లను నాయందు నిల్పి, తాము నిర్భరులై స్వేచ్ఛగా బ్రవర్తించుచుందురు. అమ్మా! జాముప్రొద్దుగలిగి యుండగనే మేల్కాంచి గృహకృత్యము లందు బ్రవర్తింతును. నేను చేయుకార్యములవలన నాకాహార నిద్రలకుఁ గూడ నవకాశము కలుగదు. ఇట్టిప్రవర్తనల చే నేను పాండవులదయకుఁ బాత్రమైతినిగాని, నీవు చెప్పినట్టిమందులు మాయలు, మంత్రము లింద్రజాలములు, మొదలైనవి యే నెఱుంగను."

అనిన సత్యభామకు లజ్జయును దుఃఖమును గలిగెను. ద్రౌపదిం జూచి "అమ్మా! నేను తెలియక యడిగినదానికి సహింపు"మని వేడుకొనెను. ద్రౌపది నవ్వుచు దానిఁ దగినట్లుగా సంభావించి యిట్లనియె. "ఓకృష్ణప్రియా! నీకు కృష్ణుని ప్రేమను సంపాదించుటకు మార్గము జెప్పెద వినుము. స్త్రీలకుఁ బతికంటె నన్యమైన దైవము లేదు. ఆపతికి దయగల్గువిధముగా నతనిమనసెఱిగి సంచరింప వలయును. పతికి దయగల్గెనేని భార్యకు భూషణాద్యలంకార ద్రవ్యములును, ధనధాన్య కీర్తిగౌరవంబులును, సంతానమును సద్గతియును గలుగును. వేఱువిధమున వీనినెల్ల పడయుటకు సాధ్యము కాదు. లోకములో మిక్కిలి కష్టము పడిన గాని జనులకు సుఖములు గలుగవు. పుణ్యలోకములు గలుగవు. భర్తృశుశ్రూషను జేయు పుణ్యసతికి ననాయాసంబుగఁ బుణ్య లోకంబులు కలుగును. కావున నిత్యమును నీవు భర్తృశుశ్రూషలు సల్పుము. కృష్ణుఁడంతిపురమునకు వచ్చినతోడనే యాసనా

ద్వ్యపచారములు గావింప నన్యులనియమింపక, నీవేవానినెల్ల చేయుము. కృష్ణుడేదేని రహస్యముగా నీతోఁ జెప్పినయెడలదాని వెలిఁబుచ్చకుము. అట్లుచెప్పినచో నీసవతులు నీమీఁదవిరసమైన బుద్ధిగలవారగుదురు. నీభర్తకుఁ బ్రియులైనబంధుమిత్రుల నాదరింపుము. ఆతనికి విరోధులైనవారు నీకాప్తజనులైనను, వారిని జేరనివ్వకుము. కులవతులును, నిర్మలమతులును, పతివ్రతలును నైన స్త్రీలంగూడుము. దుష్టస్త్రీసహవాసంబు విడువుము. ఇది యేనీకుఁ బరమసౌభాగ్యమునకు మూలము.''

అనియిట్లు ద్రౌపదిహితోపదేశము జేయఁగా సత్యభామ విని సంతుష్టహృదయయై, ద్రౌపదింబొగడి దానితో "అమ్మా! నీవుప్రకటపుణ్యశీలవు. నీభర్తలు దేవతాసములు. సకలగుణసంపన్నులు నీవెప్పటియట్ల భర్తలతో రాజ్యములో సుఖముగా నుండుదువు. దుఃఖింపకుండు'' మనిపల్కి దానినాశ్వాసించెను. అంతలో శ్రీకృష్ణమూర్తి పాండవులవీడ్కొని ప్రయాణ మగుటనుజూచి, ద్రౌపదీదేవినిసత్యభామగౌఁగలించుకొని, సగౌరవముగావీడ్కొని కృష్ణునితోరథంబెక్కి ద్వారకాపురంబునకు జనియెను,

ఉ॥ అత్తకు భక్తి గల్గితగ నాయమ సెప్పినమాడ్కిఁ జేటికా
వృత్తములాచరింతు గురువిప్రసురాతిథిపూజనంబుల
త్యుత్తమభక్తి నేనతగనోపియొనర్తుఁబ్రియంబుఁదాల్మియున్
మెత్తదనంబు సంతతముమేలుగఁ దాల్తుసమస్తభంగులన్॥

6 పార్వతిశివునకుఁబతివ్రతాధర్మము తెలియఁ గించుట.

పూర్వముశివుఁడును పార్వతీదేవియు లోకహితార్థమై ధర్మార్థకలితముగా సంవాదముచేసిరి. దానికే యుమామహేశ్వరసంవాదమని పేరు. అది యితిహాసరూపమున జగములోనారదమహర్షిచేవ్యాప్తమయ్యెను. శివుఁడుతనభార్యకుఁ బలుతెఱఁగులైనధర్మములెఱింగించి "మగువా! నీవుదేవతాస్త్రీలలొ ముఖ్యసకుఁ బాత్రమైనట్టి మహిమనుగలదానవు. చతురవివేకవైభవముగలదానవు,నీచే స్త్రీధర్మములు వినవలయునని తలంపునాకుఁ గలదు. వానినాకెఱిఁగింపు"మని యడిగెను. పార్వతియప్పుడు సెస్నుయమునాగంగాకావేరిగోదావరికృష్ణవేణినర్మదమొదలైన నదులుస్త్రీరూపులైపరివేష్టించి యుండినందున,వారింగనుంగొని "ఈశ్వరుఁడు నన్నడుగుచున్నాఁడు. ఏమనిచెప్పుదును? మీలో నెవ్వరైనజెప్పుదరా?" యనియడుగ,వారెల్ల "నీకంటెమేమెఱుగుదుమే?నీకుఁదోఁచినవిధముగా స్త్రీధర్మములెఱింగింపు"మనిరి. పార్వతియట్లునాథునిచేతను, చెలియలచేతను వేడుకొనఁబడినదై శివునకంగనాధర్మములు చెప్పనారంభించెను. దేవతలునుమునులును వానినెల్లవినుటకై పార్వతీదేవి వెనుకవచ్చి నిల్చియుండిరి.

పార్వతిసిగ్గుతోఁ దలవంచియెత్తి, ప్రసన్నచిత్తయైయుండఱు వినగాఁ మహాదేవునితో మృదూక్తుల నిట్లనియె. దేవా! నీవెఱుగని ధర్మముకలదా? నీప్రసాదముచేనా కుదయించిన యెఱుకచే నాకుదోఁచుడు స్త్రీధర్మములుచెప్పెదను. ముఖ్యముగాబతికిననుకూలవ్రతయగుట యేగృహిణికిధర్మమగును.పతిమతమునకు విరోధముగానడచుటయును, పతియాజ్ఞలేకధర్మములు

చేయుటయును నిష్ప్రయోజనమైన కార్యములగును. నాథుఁడు సంతోషపడునట్లాతనికి వలసిన వంటకములు వండి పెట్టుటయు, బరిచర్యలు చేయుటయు, నతనికిష్టమైనవిధమున నడచుటయు, నాతికి ధర్మములైనవి. పనులయెడ మాఱుపలుక కూడదు. పతియేదైనకార్యములు చేయమఱచిన,వానిని దలపించవలయును, సవతులుఁగల్గినను వారితోఁ బోరాడక పతియిచ్ఛ కనురూపముగాఁ బ్రవర్తింపవలయును.

క॥ సవతాలికిఁబతివలచిన
నవుగాకని యతినియిచ్ఛ కనురూపముగాఁ
దవిరి నడుచు సతిదైవము
శివయువతిగు నెల్లజనము చేమ్రొక్కఁగొనన్॥

పురుషుఁడే దేనివస్తువులిచ్చిన యెడల దానింబుచ్చుకొని యడిగినప్పుడు మఱల దానినకపటవృత్తితోఁ దెచ్చియిచ్చుట మంచిది. స్త్రీలకుఁ గొడుకులతోనైనను నేకాంతస్థలమునను౦డుటయు,నేకాసనముపైనుండుటయును తగదు. పతియెట్టివాఁడైనను వానియందేభక్తివిశ్వాసములుగల్గి యుండవలయును.కలవాఁడు, లేనివాడు, రూపముగలవాడు రూపహీనుఁడని యిట్లు వ్యత్యాసముగా నెంచక పతియెట్టివాఁడైనను వానినే దైవముగాఁ గొనియాడునట్టిభార్య పరమపతివ్రత యగును.

క॥ గతిపతియ చువ్వెభార్యకు
నతనిఁగడచినట్టి సత్పరాయణముకృపా
యుత!కలదే? కావునఁదా
నతనికిభక్తయగుటిచ్చు నఖిలశుభంబుల్॥

పరమేశా! వినుము. ఆసురియనియు, పైశాచియనియు, రా

క్షసియనియు, నధర్మాంగనలకు బేర్లుగలవు. వారెల్ల దుష్టస్వభావముగలవారు. భర్తయందు స్నేహము లేకుందురు. తమ కిచ్ఛకువచ్చినట్లు చరింతురు. గృహ కార్యములందు నేర్పరులుగారు. కలహప్రియులై దుష్టస్త్రీలంగూడుదురు. రాక్షసియను నడికర్మాగముగాఁ బ్రవర్తించును. పైశాచియనునట్టిద కోపముగలదై భర్తృపుత్రులయందు స్నేహము లేకుండును. పైజాతి స్త్రీలకు లజ్జలేక తిరుగుటయు, బొంకులు పలుకుటయు, నెప్పుడు నిద్రపోవుటయు, సహజమైన గుణములు· ఈదుర్వృత్తులుగల స్త్రీలు, తమనాథు కులంబువారిని దురితములపాలుచేసి, నరకమునకుఁ బోవుదురు. మొదట దుశ్చరిత లై యుండినను తర్వాత బుద్ధిమంతులై పతిభక్తిగల్గి ప్రవర్తించినయెడల, వారుముందు చేసిన పాపములనుండి విడువఁబడినవారై తమపురుషులతో స్వర్గలోక సుఖములనుభవింతురు.''

అనియిట్లు శైలతనయ శూలికి స్త్రీనడవడిక లెఱింగించి " నాథా! నాకుఁదెలిసినవానింగొన్ని చెప్పితిని. నాతప్పుసైరింపవలయు''నని వేఁడుకొనగా, నప్పుడు శివుడును మునులును దేవతా స్త్రీజనంబులును సంతోషించి పార్వతిని బొగడి, తమతమ నివాసస్థలములకుఁబోయిరి.

సీ॥ ''నిలయంబు వాటించి నిర్మలదేహియై
శృంగారమేర్పాటు సేయవలయు,
సత్యప్రియాలాప చతురయై ప్రాణేశు
చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు,
దాక్షిణ్యసంతోష ధర్మమేధాదుల
దేవతమనిప్రియుఁ దలఁపవలయు,

నాథుఁ డేపద్ధతి నడచునాపద్ధతి
నడచి సద్బంధుల నడపవలయు,
ఆ॥ మార్దవమునఁబతికి మజ్జనభోజన
శయనపానరతులు జరపవలయు
విభుఁడుపతితుఁడైన వెలదిపాతివ్రత్య
మహిమఁబుణ్యుఁ జేసి మనుపవలయు"॥

IV నివృత్తి ధర్మములు.

జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యములు.

1 మేధావియను బ్రాహ్మణ కుమారుఁడు తండ్రితో సంవాదము చేసిన విధము.

పూర్వము ధర్మరాజు భీష్మాచార్యుంజూచి "ఓ మహానుభావా! మనుష్యులకెన్నికొను చుండగా నాయువు తీరుచున్నది. వారేమి చేయుటనుంచిది? నాకెఱిఁగింపవే" యనియడిగిన, నద్ధరణీపతికి సురనదీతనయుం డిట్లనియె. "ఓమహీపతీ! నీవుపితాపుత్ర సంవాదమను నితిహాసమును వినుము. దాన నీయడిగిన విషయము తేటపడును. పూర్వము వేదవిదుండైన యొకబ్రాహ్మణుని కుమారుఁడు మేధావియనువాఁడు, నీవునన్నడిగినట్లు తనతండ్రి నడుగఁగా, నవ్విప్రుఁడు కొడుకునకిట్లనియెను. "కుమారా! మొదట బ్రహ్మచారియైయుండి గురుకులవాసము చేసి, పలుచదువులుచదివి, తర్వాతనరుఁడు వివాహమై పుత్రులంబడసి గృహస్థాశ్రమనిరతుఁడై యతిథి పూజాది సత్కార్యములు చేయవలయును. తర్వాత వనంబులోనికిఁజని సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి

తపస్సునల్పి సద్గతిని జెందవలయు."

అనిన తండ్రికప్పుడు పుత్రుఁడిట్లనియె "తండ్రీ! నీకుఁ గొంతకాలంబు కలట్లు పలుకుచున్నావు. మనుష్యులు స్త్రీగర్భములోఁ బ్రవేశించినది మొదలుగా వారిని గొనిపోవ మృత్యుదేవత యత్నించుచుండును. మృత్యువు దుర్నివారమైనది. ఎట్టివారినైననుహరించును. మనుష్యుఁడు చేయుపనికై యోర్చియుండునా?

గీ॥ జరయుమరణంబుమర్త్యునిజన్మమాది
గాగ వెనువెంటఁదగులునంగంబువేచి
యొల్లి చేసెదననక మేలిపుడు చేయు
మనఘుయోర్చునెమృత్యువు మనుజపనులు॥

కావుననో తండ్రీ! యడవిలో నిద్రించుచున్నవానిఁ బులికొనిపోవునట్లును, మీనువలతిన్నఁబోదువుట యెఱుఁగక వలలో సంచరించు విధముగాను, మనుష్యుడుసంసారములోఁజిక్కి వెలువడనుపాయముగానక తుదకు నశించును. సంసారమనునది మృత్యువునకుఁ బట్టైనది. సర్వసంగములు విడుచుట మోక్షమునకు హేతువగును. ప్రజలు బడయుటచేతనే సద్గతులు కలుగునని తలఁపవలదు. ఏలనఁగా నొకదీపము నుండి వేఱొకదీపము వెలుఁగఁజేయబడు విధముగా, తండ్రియే నిజకాంతిచేఁ బుత్రుఁడై జనించుచున్నాఁడని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. కావున నన్ను నేన కనుఁగొనుచుండిన యెడల నది బంధమోక్షము గావించును. మనస్సు, వాక్కును, గాయమును వశ్యములు గావించుకొని, యేకాంతస్థలములోనుండి నిన్ను నీవ కనుఁగొనుచుండుము. కామమును, గ్రోధమును వదలి చిత్తమేక ముఖంబుగా జేసి

యాత్మారాముండవగుదువు. అదియే నీకు మేలైన మార్గము. అట్లుగాక సంసార సక్తుఁడైనచో నింకిపోవుచున్న మడుగులోని చేఁపవలె నీవు చెడుదువు''

అనియిట్లు కొడుకుపదేశింపఁగా జనకుఁడట్లుచేసి సౌఖ్యమును బొందెను. కావున ధర్మనందనా! మనుష్యులకేండ్లు వేగముగాఁ జనుచుండుటచేఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యము లెఱిఁగి సంసారములోఁ దగులువడక సర్వసంగ పరిత్యాగరూపమైన తపస్సును సలిపి దానఁ బరమాత్మను దర్శింపవలయును. అదియే యుత్తమమైన మార్గము.''

2 మోక్షమనగా నేమి? అదియెట్లు లభించును?

పూర్వమర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మునిజూచి '' ఓమహాపురుషా! జనులు సకల ధర్మములలో మోక్షధర్మము మేలని చెప్పుదురు. మోక్షమనఁగా నేమి? అదియెట్లు చొప్పడును? నాకు విశదముగాఁ జెప్పవే''యని ప్రార్థించిన నయ్యాదిదేవుఁ డిట్లనియెను.

పార్థా! వినుము, బ్రహ్మాది తృణపర్యంతము వఱకు గల సకల భూతములును పూర్వ కర్మములకు దగిన విధముగా జనించి, కర్మములయందు ప్రవర్తించుచు, తుదకు నశించును. జననమరణములకు హేతువై యుండునది కర్మయనఁబడును. అది పుణ్యపాపరూపమై శుభాశుభములైన ఫలములొసంగును. వాని ననుభవించుటకై జన్మలు కలుగు చుండును.

ఆ॥ ''కర్మవశతఁ జూవె కలుగు దేహము దేహ

వర్తనంబు కర్మ వశగతింబు
దేహపాతమైన దేహస్థుడగు జీవుఁ
డరుగుఁ గర్మవిహిత మైనయెడకు॥"

ఈప్రకారము జీవుఁడు దేహబంధము వదలలేక దేవమనుష్య పశ్వాది యోనులందు పుట్టుచుఁ జచ్చుచు, సంసారమను సముద్రములో మునుగుచుఁ దేలుచు, దానినుండి వెలువడి తీరము చేరుటకుపాయము మెఱుగక భ్రమించుచుండును.

చ॥ స్థిరముగుపుణ్యకర్మమున దేవభవంబగుఁబుణ్యపాపసం
కరమున మానుషత్వమగుఁ గల్మషముల్ పశుకీటభావముం
బొరయఁగఁ జేయు నిప్పగిదిఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు మోహవార్థిలోఁ
దిరుగుచునుండుగాని యొక తీరము సేరఁడు జీవుఁ డెన్నఁడున్॥

ఓకాంతేయా! భూతములిట్లు సంతతము జననమరణాదులందుఁ గర్మవశంబునం జిక్కి కట్టువడియుండుటకే సంసారబంధమని చెప్పుదురు. దానినుండి తప్పించుకొనుటయే మోక్షము.

ఈసంసారమును సముద్రమునకేగాక యొక పెద్దయశ్వత్థవృక్షమునకు [రావిచెట్టు] సరిపోల్చవచ్చును. ఆవృక్షమునకు సకలభూతాదియైన బ్రహ్మదేవుఁడు మూలము. వేదములందుఁ జెప్పబడినట్టి కామ్యకర్మములచే సంసారవృక్షము పెరుగుచుండునుగావున వేదంబులే దానిలోని యాకులగును. చెట్టుకొమ్మలు క్రింద మనుష్యపశ్వాదిభూతములుగాను, మీఁదుగా దేవాదిభూతములుగాను వ్యాపించి, మఱియు కర్మను గుణముగాఁగ్రిందనుండి శాఖలనేకమై పులకు వ్యాపించి యున్నవి. ఈప్రకారము చతుర్ముఖాదియు, నజ్ఞానప్రతిష్ఠితయును, దేవమనుష్యతిర్యక్ స్థావరాది భూతశాఖోపశాఖయునై తనరుచున్న సంసారవృక్షము

యొక్క స్వరూపమును దెలుసుకొనుటకు జనులకు శక్యముగా కుండును. ఈసంసారవృక్షమును ఛేదించుటకు శస్త్రము కావలయును, ఆశస్త్రమే యసంగమని చెప్పుదురు. అసంగమనఁగా దేనిని నంటకుండుట, కలియకుండుట, కర్మఫలాదులందు వాంఛలేక కేవలకార్యభావముచే సర్వకర్మము లీశ్వరార్పణముగాఁ జేయుట. ఈప్రకారము మనస్సును దేనిపైనైనను బోనీయక సర్వసంగ పరిత్యాగము చేయువారు సంసారవృక్షమును ఛేదింపఁగలరు. వారు జననమరణ రూపమైన సంసార బంధమునుండి ముక్తులగుదురు. సర్వసంగములు విడుచుటకు ముందుగా నన్ను భక్తితో శరణంబువేడవలయును. నేనే ప్రాప్యుఁడనియు, నాచేతనే జనులకు మోక్షము చొప్పడుననియు, దృఢంబుగా నమ్మి, నన్ను నిశ్చలభక్తితోఁగొల్చు పుణ్యాత్ములు ఫలసంగాదులు లేక కర్మపరులై మోక్షమును గాంతురు. వారుమఱల జనింపరు. వారికిఁ గర్మబంధములుగలుగవు. వారేమృత్యువును జయించినవారై నిత్యానందమునఁ దేలుచుందురు. మోక్షము బడయునంతవఱకు జనులెల్లరు జననమరణాదులందుఁ బాల్పడి సంసారచక్రభ్రమణంబు చేయుచుందురు.

క॥ "నరుఁడెంతకాలమేనిన్
బరఁగంగాముక్తపదము బడయక యుండుం
బురుషవర!యంతకాలము
పొరిఁబొరినీభంగిఁజావుఁబుట్టువునొందున్॥

కావుననో ధనంజయా! నీవునాయందు భక్తికల్గి నన్నే యాశ్రయించి నాకుఁ బ్రియంబగు విధముగా నీకులోచితములగు కృత్యములను దప్పక చేయుచుండుము. అట్లుచేసితివేని నీకు

నాప్రసాదమున నచిరకాలముననే మోక్షముకలుగును. మోక్షము సంపాదించుటకు భక్తియే సులభమైన మార్గము. నాభక్తుడు నన్నేపొందును, నన్నుఁబొందినవానికి మఱల జన్మములు గలుగవు.''

3 భగవద్భక్తియే మోక్షోపాయములలో శ్రేష్ఠమైనదని ప్రహ్లాదుఁడు రాక్షసకుమారులకుఁ జెప్పుట.

పూర్వము హిరణ్యకశ్యపుఁడను రాక్షసరాజు తనపుత్త్రుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు హరియందు భక్తిగలవాఁడై చెడిపోవుచున్నాడని మూఢుఁడై తలఁచి, యతనికిక్కన రాక్షసకుమారులతోఁగూడ ధర్మార్థకామములను త్రివర్గసంబంధమైన పాఠములను నేర్చుకొనునట్లును, వారితోనాడుకొని సామాన్యబాలురవలె లోకవిషయములందు ప్రవర్తిల్లునట్లును నియమించెను. అయితే ప్రహ్లాదుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు గనుక త్రివర్గసంబంధమైన పాఠములు ఉత్తమపురుషార్థమైన మోక్షమును గావింపనేరవని వగచి, తోడిబాలురనెల్లరప్పించి, వారితో నేకాంతమున నిట్లనియెను.

"అయ్యో! బాలకులారా! మనగురువులు మనకు మోక్షమార్గమును దెలుపక సంసార బంధహేతువైనట్టి త్రివర్గ పాఠములునేర్పి మనలను మోసపుచ్చుచున్నారు. మనకు రాక్షసులతోడి సహవాసము కూడదు. వారు రజస్తమోగుణ దూషితులు. విషయాదులందు దగిలిన మనస్సుగలవారు. వారికి హరిభజనంబు పట్టువడదు. హరిసర్వాంతరాత్ముఁడు, సర్వభూతప్రియుడు, సర్వసముండు, అతఁడుభక్తవత్సలుఁడగుటచే నతనిం బొంది

భక్తి చేయువారికి సర్వశుభంబులు గలుగుననుటకు సందేహము లేదు. మనము మోక్షార్థులమై యతనిం భజియింపుదము.

ఆ॥ విషయసక్తులైన విబుధాహితులఁ బోడి
మనికి నలరుచు ముక్తిమార్గవాంఛ
నాదిదేవు విష్ణు నాశ్రయించి పుడుము
సంగజనులఁ గూడి సేవమునను॥

భగవద్భక్తిమార్గమెఱిగించు గురువుల సేవించుటయు, హరికి సర్వలాభసమర్పణంబు చేయుటయు, సాధుభక్తజనసంగతియు, నీశ్వరారాధనంబును, హరితత్పరతయు, వాసుదేవచరణారవిందయుగళస్మరణంబును మొదలగు ముఖ్యములైన భాగవత ధర్మములందు రతిగలిగి ప్రవర్తించినయెడల మనకు విష్ణుదేవునియందు స్థిరమగు భక్తి సిద్ధించును. దానవతనిసులభముగాఁ బొందవచ్చును. మనుష్యులకు వ్రతదానతపశ్శౌచశీలాదులకంటెను భక్తి చేతనే విష్ణుదేవుని సులభముగా సందర్శింపవచ్చును.

క॥ చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ
జిక్కఁడు దానముల శౌచశీలతపముల్
జిక్కఁడు వ్యుత్తిని భక్తినిఁ
జిక్కినక్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధము సుండీ॥

క॥ విత్తము సంస్కృతిపటలము
వృత్తము కామాదివైరివర్గంబుల నే
డిత్తము చిత్తము హరికినిఁ
జొత్తము నిర్వాణపదము శుభమగు మనకున్॥

అనియిట్లు రహస్యంబుగా రక్కసబాలురకెల్ల భగవద్భక్తిమార్గముయొక్క మేలిమిని, పరమభాగవతోత్తముఁడగు ప్రహ్లాదుఁ

కెఱింగింప, వారట్లు మోక్షాసక్తులై హరిభజనపరులై వెలసిరి.

(4) వేదవ్యాసుడు శుకునకుపదేశించిన విరక్తిమార్గము.

పూర్వమొకప్పుడు ధర్మరాజు భీష్మాచార్యులనుజూచి "ఆచార్యోత్తమా! శుకునకు వైరాగ్యమెట్లుకలిగెను. అతఁడెట్లుముక్తినిబొందె"నని యడుగ, నయ్యవనీపతికి గాంగేయుఁడిట్లనియె. "ఓధర్మనందనా! తనపుత్రుఁడు శుకుఁడు లోకసామాన్యబాలురవలె, జననమరణాదుల వలని బాధయెఱుఁగ నేరక కామ్యవర్తనలందుఁ దగిలియుండుటనుజూచి, యొక్కనాఁడు వేదవ్యాసమహర్షి యాతనితోనిట్లనియెను.

"తండ్రీ! లోకవృత్తములలోఁదగిలి మృత్యువువలనిభయమెఱుఁగకున్ననిన్ను నేమనగలను? నరుఁడు కామాసక్తుఁడై యుండఁగా, నడవిలో నేమఱియున్న మృగమును బులికొనిపోవురీతిగా మృత్యుదేవుఁడువాని నపహరించును. నీవామూఢునివలె గాకుము. పంజరములోఁబెట్టియుండు పక్షిచందముగా నీదేహమందు జీవుఁడు బంధింపబడియున్నాఁడు. దినములను లెక్కపెట్టుకొనుచుండగా సంవత్సరములు గడచిపోవును, ఆయువు తగ్గును. దేహములో జిక్కినజీవునకు మోక్షమును సంపాదింపనుపాయమెఱుఁగక నిద్రామోహముల దగిలి యేమఱియుండరాదు. సంసారసుఖములు శాశ్వతములుగావు. కలలోననుభవించిన మాడ్కియగును. బుద్ధిమంతులగువారు నాస్తికులను దుర్మార్గులనుబొందక సజ్జనసాంగత్యముచేయుచు, తమతమవర్ణాశ్రమ ధర్మముల

ము నడపుచు, శాంతులగు పెద్దలను సేవింపుచు, వారు చెప్పెడు ధర్మములనువిని యవ్విధము ప్రవర్తించి మంచిగతి బొందుచుందురు. కుమారా!- ఈసంసారమనునది సముద్రమువంటిది. ఇంద్రియములేనీళ్లు, కామక్రోధాది దుర్గుణములే దానిలోని మొసళ్లవంటివి. అట్టిసంసారసాగరమునునీవుధైర్యమనునోడను నాధారముగాఁజేసుకొని దాటవలయును. అట్లుగాక కామాదిసక్తుఁడవైతేని నీకుఁజేటువాటిల్లును.

వత్సా! నీకుబంధువులపై మమతయు నభిమానరూపం బగు మోహంబునువలదు. మృత్యువును బంధువులెల్లరు వారింపగలరా? నీకునీవేచుట్టము. నీవాచరించు పుణ్యపాపము లేనిన్ను వెంబడించును. కావుననీవు బంధువులపై మోహంబువదలి, కామాదిశత్రువులచే వంచింపబడక, ముక్తిమార్గమెద్దియోదానినెఱిఁగి యవ్విధంబాచరింపుము. ఈమనుష్యజన్మము ముక్తిని బొందుటకు సోపానమువంటిది. అదిపశ్వాదిజన్మములకంటె శ్రేష్ఠమైనది. దానింగన్నవాఁడు మఱల నీచపుపుట్టువులు రాకుండ సద్గతిని బొందయత్నింపవలయును''

క॥ మానుషముదుర్లభముసో
పానంబగునదివిముక్తిపథముగనుటకన్
దానిగనితొంటిచందము
రానీకసముద్యమమునఁబ్రోఁకఁగవలదే॥

అనియిట్లు శుకునకు బంధువులపై విరక్తియు సంసారముపై దగులమియుగల్గునట్టిపల్కులు పల్కఁగా, నతఁడప్పుడే కదలి జనక మహారాజునాశ్రయించి, యతనిచే జ్ఞానోపదేశము గావించుకొని, యాత్మసిద్ధికైపూని సిద్ధుఁడయ్యెను. ఓధర్మనందనా!

ఆశుకునియొక్క చరిత్రమత్యద్భుతమైనది. అతనివైరాగ్యము ను, తపశ్శక్తియు, నిశ్చలమనోధైర్యమును వర్ణింప నెవ్వరికిని దరముకాదు.

(5) పరాశరముని జనకమహారాజునకు జ్ఞానోపదేశము చేసినవిధము.

జనకమహారాజునొద్దకుఁ బరాశరమునివర్యుఁడొకప్పుడు రాఁగా, నమ్మహీపతి మునిపతిచరణంబులకు మ్రొక్కి "ఓసంయమివర్యా! నాకుధర్మమార్గమెఱింగింపవలయు"నని ప్రార్థించెను. అప్పుడత్తపోనిధియిట్లనియె.

"భూపతీ! విత్తులోనుండి ఫలముగల్గువిధముగా మనుష్యులాచరించునట్టి కర్మలే సుఖదుఃఖములను బొందించును. నరుఁడు సుకృతియైనయెడలవానికి మేలుపై మేలుకలుగును; పాపకర్ముఁడైనయెడలదుఃఖముమీఁదదుఃఖమును, భయమునకు వెనుకభయమునుగలుగును. కావున నన్యాయమైనమార్గములు దొరిగినరులుపుణ్యావర్తనలందాసక్తులైయుండవలయును,సత్యమును శాంతియు, నింద్రియజయమునుగలవారు మహాపుణ్యులు, ఈగుణంబులు పడయరానియట్టి యాయువునుబడసిన యెడలికిఁ దోడవులువంటివి.

ఆ॥ పడయరానియాయువ్రెడలికిఁగలిగినఁ
బాపకృతులదానిఁబదటఁగలుప
నగునె?పుణ్యవిధిసమాచరణములఁగై
సేయవలయుగాక చెలువుమిగుల॥"

"రాజేంద్రా! వినుము. మనుష్యుల జీవితమనిత్యమనియును, ధనాదులెల్లను శాశ్వతములు గావనియును మదిలోఁ దలఁచువాఁడు, పాపకృత్యములుచేసి పరులవంచించి ధనార్జనాది కృత్యములుచేయడు. కావున నీవుకొంతపాపమునుగలిగించునదియైనను, దానిచే ఫలమెక్కువ గల్గునుగదాయని తలఁచి చేయవలదు. స్వల్పఫలమునిచ్చునట్టిదైనను పుణ్యకార్యమునే చేయవలయును. ఆపదయైనను ధర్మమును విడువరాదు.

మనుష్యుని జన్మము తక్కినజన్మములకంటెను మేలైనది. ఏలనఁగా హీనజాతిలోజనించినవాఁడైనను దానధర్మాది సత్కార్యములాచరించి, పశుకీటాదులకంటె సద్గతిని బొందవచ్చును.

క॥ మానుషజన్మము మేలది
హీనపుజాతినిజనించె నేనియునన్యం
బైనజననంబుకంటెను
దానను గతివడయనగుటఁ దత్త్వప్రవణా॥

కం॥ దానములపుణ్యతీర్థ
స్నానంబులనతిథిపూజనంబులను ఫలా
దాననిరతుండుగాక
మానుష్యముగారవించుమతినిందుయ్యఁడగున్॥

అనియిట్లు పరాశరమునివరేణ్యుఁడు జనకభూపతికి మానుషజన్మమురొక్క మేలిమియు, మనుష్యులకు ధర్మముపై ప్రీతి వదలరాదనియు, దానాది పరోపకారపరతయే మేలనియు వచింప నద్ధరణీపతిమునిచరణంబులకుఁ మ్రొక్కి మఱియు నిట్లనియె, "ఓ తాపసోత్తమా! మనుష్యులకు శత్రువులలో మేటియైనదేది?

వారికే దేనిచే మేలుగల్గును? వారుపొందఁదగినగొప్ప పదవి యేది?" అనినమునియిట్లనియెను.

"జనకక్ష్మాపతీ! మనుష్యులకు నజ్ఞానమనునది గొప్పశత్రువగును. అజ్ఞానముచేతనే నరులు కామాదిసక్తులై సంసారములోమునిగి యాత్మవిధమెఱుఁగలేక చెడుదురు. వారికన్ని యాపదలును గలుగుట కజ్ఞానమే కారణమగును. కావున నజ్ఞానమును తొలగించుటకై జ్ఞానార్జనము చేయవలయును. అదియే ముఖ్యమైనకార్యము. జ్ఞానము నరులకుఁ గన్నువంటిది. జ్ఞానములేనివాఁడు తనగృహంబులో నభ్యాసవశమున, తడువుకొని తిరుగుగ్రుడ్డివానివగిది సంసారములోఁ దిరుగుచు జన్మములనేకములుపొందుచు సుఖదుఃఖములను గుడుచుచుండును. జ్ఞానియైనవాఁడు సంసారసక్తుఁడుగాఁడు. వానిమనస్సును విషయాదులంటవు. వాఁడు లోకప్రవర్తనలందుఁ దగిలినను తామరాకుపైనుండు నీటిబొట్టువలెనుండును. నీటిపులుగు నీరుతోనుండియు నార్ద్రముగాదు. అవ్విధమే జ్ఞానిమెలఁగును. వానికేబంధములు లేవు. వాఁడు ప్రజ్ఞయనుగొప్ప మేడపైనెక్కి, క్రిందుగాచరించుచున్న సంసారసక్తులగు నరుల వర్తనలను జూచుచుండును. ప్రకృతితోఁ దనకునేవిధమైనసంగము లేకుండుటయెఱిఁగి తన్నుఁదాన కనుచుండునట్టి జ్ఞానికిగల్గు సంతోషమును, శాంతియు, సామాన్యజనులకు గలుగనేరదు. వాఁడేముక్తుఁడు వాఁడే బ్రహ్మవిదుఁడు, వానికిఁగల్గు దశయే మేలైనది.

మనుష్యుల కట్టిదశ యెట్లుకలుగునని యడిగెదవేనిఁ జెప్పెదవినుము. ఇంద్రియ నిగ్రహము చేయలేనివారికి సిద్ధిగలుగదు. కన్ను, ముక్కు, చెవి మొదలగు జ్ఞానకర్మేంద్రియములు

"మనుష్యుని నానావిధములైన క్రియలందు వర్తింపఁజేసి చిక్కుఁబెట్టును. వానిప్రవృత్తులనెఱిఁగి క్రమంబుగా మనస్సు నిలుకడ చేసి వానినాఁగవలయు. ఈమనస్సు యింద్రియమహిమలకుమూలమైనది. మనస్సుకంటెను పెద్దయైనది బుద్ధి, కావున బుద్ధిగల్గిమనంబును బోనీక వశ్యము చేయవలయును. బుద్ధికంటెను శ్రేష్ఠమైనది కామము. లేక కోరిక. కోరికలుఁగలవాని బుద్ధిచెడును. వానిమనస్సును నింద్రియములును వశ్యములుగావు. కామమును శత్రువును జంపినవారు జితేంద్రియులై యాత్మజ్ఞానముచే భాసిల్లుదురు. కావున నాత్మజ్ఞానలాభమునకు విరోధమైనయింద్రియమనోబుద్ధులకంటెను గామమే గొప్పశత్రువుగా నెఱిఁగి దానిం జెనకనీయక, నిష్కాములై నిర్విషయస్పృహులై యున్న మహాత్ములకు బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగును. వారేసుఖులు, వారే ముక్తులు వారేయాత్మవిదులు."

అనియిట్లు పరాశరసంయమివర్యుఁడు జనకమహారాజునకు జ్ఞానవైరాగ్యజనకంబులైన వాక్యంబులుపన్యసింప, నప్పుడమిఱేఁడు జ్ఞానమార్గావలంబియై నిత్యసుఖమును బొందెను.

గీ॥ "భూతములపుట్టుచేష్టయుఁబోలియూటయును
జూచునేడుపుగలవాఁడుచూడనేర్చు
మోక్షమార్గంబు చిత్తంబుమూఢమైన
సక్తుఁడగులోలగతినెట్లుముక్తిగలుగు?

సీ॥ కావునముక్తికిఁ గారణంబగుదాని
నేర్పడజెప్పద నెఱిఁగికొనుము,
దానంబుశమమును దమమునుబ్రహ్మ
చర్యవ్రతంబును వ్రతరక్షణంబు,

దయయును బరధన దారవర్జనమును
నియమంబు నింద్రియ నిగ్రహంబు,
జననీజనక గురు జనపూజలును దేవ
తాతిథిపితృ దేవతార్చనములు,
గీ॥ సత్యమును శౌచమును శుభ సంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గాంభీర్య నిరసరమ్ము
కలిమి పుణ్యవృత్తంబిది గలుగు నరుఁడు
మొనయు వీనిమాతఁగఁ గాని మోక్షమునకు"

సమాప్తము.

ధర్మప్రకాశిక.

అభిప్రాయములు.

మీచేరచింపఁబడిన "ధర్మప్రకాశికను" సాంతముగాఁ జూచితిని. ఆర్యవిజ్ఞానపుఁ బ్రస్థానత్రయమనఁదగిన భారత భాగవత రామాయణములందలి ముఖ్యధర్మముల రాశీకరణ మొనర్చిన మీరాంధ్రలోకమునకువంద్యులు. తిక్కనాది మహాకవుల సుప్రసిద్ధ పద్యముల నందందుఁ బొందుపఱచుపద్ధతి యాంధ్రకవిత్వమునందు యువకులకు నభిరుచి గూర్చఁగలదు. మీయాంధ్ర భాషాభిమానము ప్రశంసనీయము. ఆర్యమతము, ఆర్యధర్మముల మఱపుగాంచిన ప్రస్తుత ఆంగ్లో, ఆంధ్రవిద్యార్థులకిట్టి గ్రంథమును బఠనీయముగా నొసఁగి మఃపూర్వుల ధర్మాభిరతిని పునఃప్రతిష్ఠించుట విద్యాశాఖాధికారులకేమి పాఠశాలాధ్యక్షులకేమి విధ్యుక్తధర్మమని నాయభిప్రాయము. ఈచిన్నిపొత్తము నకాంధ్రలోకము చూపఁగల గౌరవము మీయాంధ్ర భాషావ్యవసాయమును బ్రోత్సహించుఁగాక;

నరసారావుపేట.
19—10—21

చావలి వెంకటకృష్ణయ్య
బి. ఎ. బి. యల్.

OPINIONS.

I have gone through your work "Tharmaprakasika" and find it furnishes useful and instructive reading for boys of the IV, V & VI Forms. The book can be used as a Text book for Non Detailed study in these forms or as one for moral Instruction. The language is chaste and simple and worthy of the pupils' imitation. I congratulate you on your Publication.

M. VENKATRAMAYYA.
Headmaster
Municipal High school
Narasarowpet.

గ్రంథకర్తచే వ్రాయఁబడిన
యితరగ్రంథములు

(1)	సృష్టివిషయవార్తలు	రు 1-0-0
(2)	జంతువిషయవార్తలు	0-10-0
(3)	బాలభారతము	1-4-0
(4)	ద్విపదభగవద్గీతలు	1-0-0

2, 3, 4, త్వరలో వెలువడును.

☞ వలయువారు.

ఆర్, వెంకటేశ్వర్ అండు కంపెని ఆనందప్రెస్.
మదరాసు వారికివ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

10236